SVETU U OČI: POLITIKA IGORA MANDIĆA

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF

cena 200 DIN

01164

9 770353 802002

VREME

broj 1223

12. jun 2014.

SLUČAJ MEGATREND

DRŽAVNA ODBRANA DOKTORATA

Uvek ima načina da se pomogne.

Slobodan Manojlović, Kljajićevo

DELO ČINI ČOVEKA

DO SADA SMO PRIKUPILI
28.006.630
DINARA

Hvala!

ZAŠTO OVA OSOBA ZASLUŽUJE NAŠU PAŽNJU?
Zato što ona svoju nesebično poklanja drugima!

Slobodan je mali privrednik ali veliki čovek. On ima mnogo planova, a jedan od njih je da u svom Kljajićevu otvori kulturni centar. Zašto da ne! Slobodanova inicijativa i preduzimljivost već su pomogli mnogima.

On koristi MasterCard HVALA karticu jer veruje da savremena rešenja unapređuju kvalitet naših života. Prilikom svake transakcije ovom karticom, Alpha Bank odvaja deo svojih sredstava za fond Nacionalnog programa za prevenciju raka dojke.

Do sada smo prikupili **28.006.630 dinara!**

Prikupljena sredstva su upotrebljena za opremanje mnogobrojnih zdravstvenih ustanova širom zemlje neophodnim aparatima za bolju dijagnostiku raka dojke.

AKCIJA SE NASTAVLJA. Pridružite nam se!

ALPHA BANK

СРБИЈА ПРОТИВ РАКА

Република Србија
МИНИСТАРСТВО ЗДРАВЉА

VREME

BROJ 1223
12. jun 2014.

04 Zoom: Tužna priča

06 Slučaj rektora Miće Jovanovića:
Forenzički nalaz jednog akademskog zvanja

09 Iskustva: Doktorati i plagijati

10 Slučaj Nebojše Stefanovića:
Državna odbrana doktorata

14 OEBS i Srbija: Teatar kratkog fitilja

16 Srbija posle potopa:
Ostaci zaklane javnosti

18 Zakon o radu: Sećate li se Radulovića

20 Lični stav: Zoran Čirjaković

23 Obrenovac posle poplave:
Ovde je kako mora

26 Komarci: Bitka bez kraja

28 FK Crvena zvezda: Pirova titula

31 Lisica i ždral: Novi Sad II

KULTURA

32 Igor Mandić, jedna karijera:
Sebi pod kožu, svetu u oči

36 O drami „Zmajeubice" Milene Marković:
„...Izvesna je samo smrt"

41 TV Manijak:
Elektronska cigareta, a prave pare

SVET

42 Na licu mesta:
Palata Viktora Janukoviča

46 Gasni spor između Rusije i Ukrajine:
Južni tok ukrajinske krize

50 Predsednički izbori u Siriji i Egiptu:
Nije šija nego rat

MOZAIK

52 Lektira: „Samo bogovi mogu obećati"

59 Navigator: Posle DOS-a, DOS

60 Strip: Allons enfants de la patrie (2)

62 Vreme uživanja: Biseri

Sa obe strane ulice gomile iznetih stvari koje više ne liče na ono što su bile. Ljudi, ćutke, sve to iznose, kad primete novinara, tek će, Slikajte, slikajte, šta imaju da pričaju, koja vajda od priče...

PIŠE: DRAGAN TODOROVIĆ

"Šta je istina, ljudi moji, deco moja? Ko je u pravu? Šta je moglo biti da nije bilo? Kako znati... Jel bi bolje bilo, ili gore? Ima li istine? Za šta se boriti? Je li sve laž?"

PIŠE: MIRJANA MIOČINOVIĆ

Dok razgledamo velelepno zdanje bivšeg predsednika, kijevski trg Majdan, srce ukrajinske revolucije, i dalje je živ: tu su šatori, barikade, uniformisani ljudi, ali i ulični svirači, prodavci sladoleda i šećerne vune, pravi performans revolucije

PIŠE: JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Na naslovnoj strani: N. Stefanović i M. Jovanović
Foto: FoNet

izdavač
NP "VREME" d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Tužna priča: Premijer je maltene stalno uplakan, osim kad viče na podređene, svi mu rade o glavi; kao da traži alibi za neuspeh, za novi zaokret u svakoj vrsti politike

Kad je Vučić jednom viknuo "Tišina tamo!", sve je, kad je o vladi reč, zamrlo osim montipajtonovskih epizoda, kostimiranja i dodvorištva u naporima da se što bolje instalira ministarstvo za "glupi hod"

GRAĐANIN VUČIĆ: POSTOJI LI VLADA?

Ovo je ionako počelo da liči na sprdnju, ali kad sam video Aleksandra Vulina u Obrenovcu, shvatio sam da je to preraslo u maskenbal. Pojavio se u akciji čišćenja varoši u ganc novom radničkom kombinezonu, tog jutra kupljenom u prodavnici "Radne žene", s majicom ispod kombinezona na kojoj je lik Če Gevare. Skinuo je napokon crninu s kojom je šetao u nekim drugim misijama, na Kosovu posebno.

Crni sako, crna košulja, crna kravata, a i on nekako crn, kao da je pošao na parastos nekoj ličnosti iz umrlih stranaka kojima je pripadao. Vulin se dakle maskirao za ovu obrenovačku priliku. Iskreno se nadam da ga neću videti u maskirnoj uniformi, ali mi se priviđa u odori dvorske lude što je, priznajem, odraz moje mašte a ne neke jasne indicije koja se može dokazati.

Mada, čovek koji izjavi "Tražim od OEBS-a, predstavnika velikih sila, strukovnih udruženja da zaustave kampanju protiv građanina Aleksandra Vučića i njegove porodice" (Aleksandar Vulin u dnevniku "Danas") ozbiljno se samokandiduje za najsmešnijeg člana srpske vlade.

Kao da je rešio da satre Ivana Tasovca, ministra kulture i informisanja, koji ćuti kad bi trebalo najviše da govori, a kad progovori bolje bi mu bilo da ćuti. Kad je Vučić jednom viknuo "Tišina tamo!", sve je, kad je o vladi reč, zamrlo osim ovih montipajtonovskih epizoda, kostimiranja i dodvorištva u naporima da se instalira ministarstvo za "glupi hod".

Postoji li uopšte srpska vlada?

Ja bih da verujem da postoji, ali me je strah da oni u to slabo veruju. Ko je jednom pristao da bude postrojen onako kako ih je premijer već postrojavao, uvežbavaće do daljeg strojeve radnje i "atomski zdesna" po automatizmu kojim se vojska driluje.

Ovo je do sada najbezličnija vlada u modernoj istoriji Srbije i pitanje je dana kada će neko od njih da prsne. Vulin neće, to vam garantujem.

Onaj Gašić, ministar vojni, kao i načelnik Generalštaba, u ulozi majora civilne odbrane, komande o upotrebi vojske prima od Vučića, njemu raportira, salutira i sastavlja pete kad ga vidi, mada mu je oko upotrebe ono malo preostalih oružanih snaga nadređen Tomislav Nikolić, koga, s druge strane i na svu sreću, niko ništa ne pita osim RTS-a, gde je netom izjavio da bi voleo da bude kao Tito, a nema tome dugo hteo je ovog da iskopa i transportuje u Kumrovec. Asanacija terena, valjda, a glogov kolac bio je u funkciji Vulinovog kombinezona. Oni, prosto, pate od upotrebe jeftine simbolike.

TEORIJA ZAVERE: AUTORITARNOST KAO ODRAZ NEMOĆI

Ali, vratimo se na početak. Otkud to da je Aleksandar Vučić građanin, kako tvrdi Aleksandar Vulin. Onog dana kada se kandidovao, i još pobedio na izborima, postao premijer i najmoćniji čovek Srbije, Vučić a ne Vulin, izgubio je nešto od građanske privatnosti a toga je verovatno i sam svestan.

Ako je te vrednosti hteo da očuva, nije trebalo ni da ulazi u javnu, političku arenu. Otuda su pitanja o braku, bratu i drugim detaljima potpuno relevantna sa stanovišta javne znatiželje, a otuda i interesa javnosti u političkom smislu.

Foto: FoNet/Božidar Petroviæ

Ne bih, kao što neki rade, Vučiću pripisivao fenomen paranoje. Zavere protiv njega, ni ambasadorske, ni tajkunske, ni "žute" ni "crne" ne postoje. Niko ne diriguje pokretom otpora protiv loše vlasti. Vučić dobro zna da ima tri problema: mnogo je jak, situacija u zemlji je katastrofalna, a aparat koji ima oko sebe, u smislu kadrovskih i organizacionih rešenja, potpuno je nefunkcionalan.

Ta tri elementa, kao u nekom prirodnom, hemijskom procesu, proizvode autoritarnost i to je, kad nema kočnice u opoziciji, drugim granama vlasti, pa ni dostojanstva aktuelne vlade, glavna opasnost koja preti Srbiji.

Otuda mislim da je neprestana Vučićeva kuknjava da mu neko radi o glavi običan ljudski odbrambeni mehanizam, ali i to ne sluti na dobro. Nama je premijer maltene stalno uplakan, osim kad viče na podređene, svi mu rade o glavi i kao da traži alibi za neki budući neuspeh, za novi zaokret u svakoj vrsti politike.

NEŠA, MIĆA I DRUGI BURAZERI: PROMOCIJA NIČEGA

O nerovozi "naprednjaka" i njihovog vođe svedoče i žustre i neodmerene reakcije na osporavanje doktorata Nebojše Stefanovića, ministra unutrašnjih poslova. To opisuju kao zaveru s ciljem državnog udara i to u trenutku kad treba očistiti policijske redove. Kao da je tekst na sajtu "Peščanika" naručio lično "general Papaja".

Mitski srpski policajac Aleksandar Leka Ranković bio je po obrazovanju abadžija, krojač narodnog odela, pa neka to bude makar posredan dokaz da za tu funkciju nije potrebno i neko formalno obrazovanje. Kao što sam već napisao, Stefanovića na mesto prvog policajca Srbije nije doveo doktorat na temu koja, inače, s tom funkcijom nema nikakve veze, već su ga tu dovele neke druge mane.

Ali, stvar je kulminirala. Sada se, opet preko "Peščanika", osporava i doktorat Miće Jovanovića, osnivača i rektora Megatrend univerziteta. Odjednom je Stefanović nestao iz žiže pažnje najšire javnosti, a neka "visi Mića". On je, ionako, socijalista.

Evo, unapred potpisujem, kao što sam već obećao, da je pomenuti Jovanović doktor menadžmenta. Možda on formalno nema titulu kojom se kiti, ali da je uspeo da napravi sistem koji ga je obogatio sigurno je tačno. Pa dobro, šta drugo radi sposoban menadžer? Njemu je posao da pravi pare i da drugima daje – nekom novac a nekom priliku da se tituliše, pa da ga tako i zaradi.

Mića Jovanović je majstor, bolje reći doktor, u korišćenju menadžerskog alata: od samopromocije – čas je estradna zvezda, čas naučnik – do prepoznavanja političkog oportuniteta.

Između njega i Vulina tek je mala razlika. Ko je kriv Vučiću ako to ne vidi? ¶

FORENZIČKI N AKADEMSKOG

Ako je sporan doktorat rektora Megatrenda iz Londona, onaj sa Fakulteta organizacionih nauka iz Kranja, Univerzitet Maribor, nije. Jovanović je tu doktorirao 1991, u vreme kada je režim Slobodana Miloševića sprovodio bojkot slovenačke robe

Ima onaj vic o studiranju: pita tata sina: "Koliko još do kraja?". "Dve hiljade evra, tata", kaže sin.

Već godinama traje priča koja razdvaja državne od privatnih fakulteta i univerziteta, koji su kao posle kiše niknuli u Srbiji (i u regiji, da se ne lažemo). Ta priča je vrlo često neutemeljena jer se pokušava dokazati da je, samim time što je fakultet državni, on bolji od privatnog. A zajednički nazivnik, ako ga netko uopće pokuša nakon najnovijih afera izvući, jest to da je stanje uglavnom isto na svim fakultetima i univerzitetima kad je o vrijednosti naučnog rada riječ, osim što je negdje, npr. na Megatrendu, malo bolje u političkoj stvarnosti.

Idemo odmah u glavu: rektoru spomenutog Megatrenda i mentoru ministra policije Nebojši Stefanoviću u njegovom doktorskom uratku, ovih su dana spočitnuli da uopće nije doktorirao na Londonskoj školi ekonomije (LSE), ali niti na njenom ogranku – jer je riječ o još mnogim fakultetima koji ulaze u tu grupaciju slavnog imena – pa se poziva na doktorat kojega nema niti u jednoj bazi podataka LSE-a.

SEĆANJA PROFESORA VUDA!

Naime, dr Marko Milanović, docent i od lani izvanredni profesor na Pravnom fakultetu Univerziteta u Notingemu i dr Miljana Radivojević, postdoktorantica na Institutu za arheologiju Univerzitetskog koledža London, u svom tekstu "Rektor Mića, Baron Minhauzen, ili kako je ministrov mentor zagubio doktorat" (peščanik.net), u potragu za Jovanovićevim doktoratom krenuli su kad su na zvaničnoj prezentaciji njegove biografije uočili da je napisano da je doktorirao na "University in London" umesto "University of London". U najkraćem, pretražili su sve kataloge i baze podataka za doktorske disertacije u Velikoj Britaniji – bezuspješno. Stoga su se e-mailom obratili profesoru Stivenu Vudu, profesoru na univerzitetima Šefild i Lester, kod kojega je, kako tvrdi u svojoj zvaničnoj biografiji, Jovanović doktorirao još u vrijeme dok je Vud bio izvanredni profesor na Londonskoj školi ekonomije (LSE).

"Ja nisam bio mentor Mići Jovanoviću. On nikada nije bio registrovan u LSE", kaže profesor Vud. Jovanović je podnio disertaciju na usmenu odbranu na Portsmautu (lučkom gradu na sto kilometara od Londona, kako objašnjavaju autori), i sam Vud je imao "izvesnu mentorsku ulogu", ne sjeća se kolika je ta uloga formalno bila, i dodaje: "On je podneo disertaciju na usmenu odbranu, i u toj fazi je odlučeno da mu se ne dodeli doktorat. U nacrtu su postojali značajni problemi, što je zahtevalo značajnu reviziju (*major revision* – umesto obaranja na odbrani teze, od studenta se zahteva da je u vrlo velikoj meri preradi i ponovo podnese na odbranu, prim. aut.). Koliko ja znam, on nikada nije podneo revidiranu tezu. Pretpostavljam da morate da pitate na Portsmautu. Ali mogu sa sigurnošću da kažem da nije doktorirao na LSE-u."

Nema nikakvog traga Jovanovićevom doktoratu ni danas: autori teksta kojega objavljuje Peščanik (i dalje uglavnom nedostupnog sajta) kažu da u vrijeme navodnog doktorata u Portsmautu nije postojao univerzitet, već viša škola. No, u svakom slučaju, u tamošnjim arhivama Jovanovićeve teze – s kojom se on hvali u svojoj službenoj, nakićenoj i "romansiranoj" biografiji (izraz preuzet od naših naučnika) – naprosto nema, kao što nema podataka o tome da je on, kako sam tvrdi, čak prije navodnog doktorata, tamo, ali i na LSE-u u Londonu bio gostujući profesor.

KRANJSKA SORBONA

Navodni doktorat sam Jovanović datira u 1983. godinu. Rektor Megatrenda, međutim, tvrdi da ima još jedan, sa Univerziteta (najprije se spominjala Ljubljana) u Mariboru. I tu je riječ o velikim riječima o malim stvarima: nije Ljubljana, nije ni Maribor, već je Kranj, i njihov Fakultet organizacionih nauka (Fakultet za organizacione vede). Jest da je taj fakultet u sustavu mariborskog univerziteta, o kojem se inače priča da je "kranjska Sorbona"; u ovom kontekstu nije riječ o gradu Kranju, već o situaciji u kojoj se Slovenci (u dobrom dijelu) zovu Kranjcima, a građani Slovenije se tako dvoznačno sprdaju sa *megatrendom* u vlastitoj deželi. Tu je doista, na FON-u u Kranju, zaveden doktorat rektora Megatrenda 1991. godine (u vrijeme kad ide Miloševićeva mantra da se u Srbiji "ne kupuje slovensko") i nije Mića Jovanović kao viđeni član novih nacionalnih elita bio jedini koji se okitio njihovom titulom. Kaže za "Vreme" jedan slovenski kolega da je bio na obrani (zagovoru) na

ALAZ JEDNOG ZVANJA

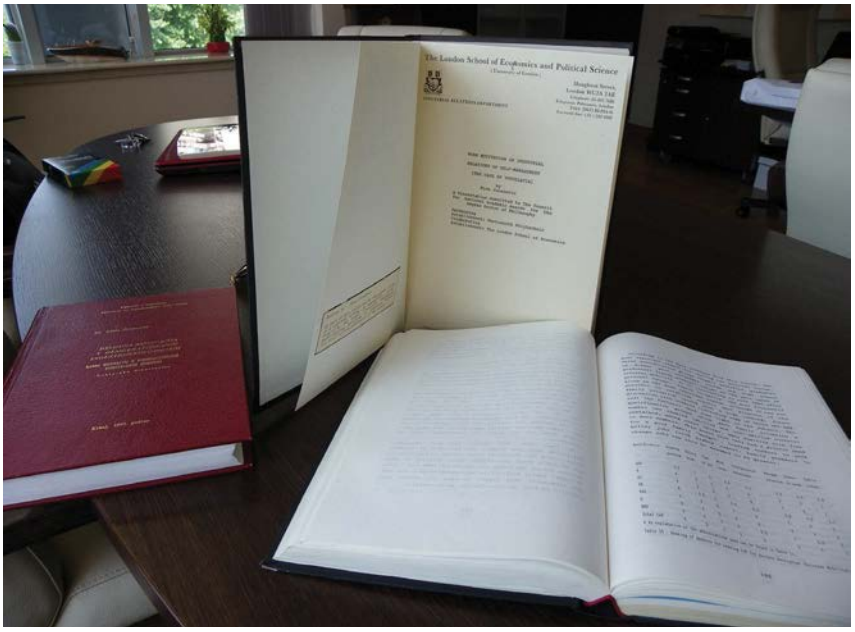
PROFESOR, DOKTOR, REKTOR: Mića Jovanović
foto FoNet

dotičnom fakultetu kad je svoj doktorski rad branio nekadašnji slovenski šef Generalštaba i Sove (Obaveštajno bezbednosne službe) Iztok Podbregar. "Bio sam prisutan na zagovoru disertacije – i bilo je na prilično niskom nivou", kaže on, navodeći – što potvrđuju i još neki slovenski izvori "Vremena" – da je taj fakultet imao nadimak "kranjska Sorbona", jer je na njoj diplomirao i doktorirao "skoro svaki student...". Ima tu, kao i na Megatrendu, na toj kranjskoj Sorboni, onoliko političara i zaslužnih sportaša, kao što je i onaj jedan naš koji ministruje i drži se nekim doktorom.

Dakle, ona fotografija koju je Jovanović – umjesto suočavanja s novinarima – objavio i na kojoj se uslikao pokraj ukoričenih doktorata, potvrđuju samo dio njegovih tvrdnji: doktorat sa LSE-a je tek ukoričeno nešto, ovaj drugi je sa "kranjske Sorbone".

Mićom Jovanovićem se na sajtu Peščanika, inače, dr Marko Milanović i dr Miljana Radivojević bave i u "romansiranoj biografiji" (njihov termin): istaknutim stipendijama, britanskim, rektora Jovanovića; ama ni traga tome. Nema ni dokaza za tvrdnju da ga je u februaru 2013. odlikovao španjolski kralj Huan Karlos, koji je nedavno abdicirao, pa ga autori nisu htjeli "masirati pitanjima o Mići". Pa još, prepričavamo njihov tekst na Peščaniku, nisu bili u stanju utvrditi da li je rektor, kako tvrdi, u "periodu između 1983. i 1989. bio član istraživačkog tima Instituta za tehnologiju Masačusets MIT (*Massachusetts Institute of Technology*), na projektu "Budućnost rada automobilske industrije sa fokusom na robotizaciji procesa proizvodnje". "Jedino što možemo da kažemo to je da *Google* pretraga domena mit.edu i *kataloga biblioteke MIT-ja* ne daje nijedan rezultat za autora Miću Jovanovića.

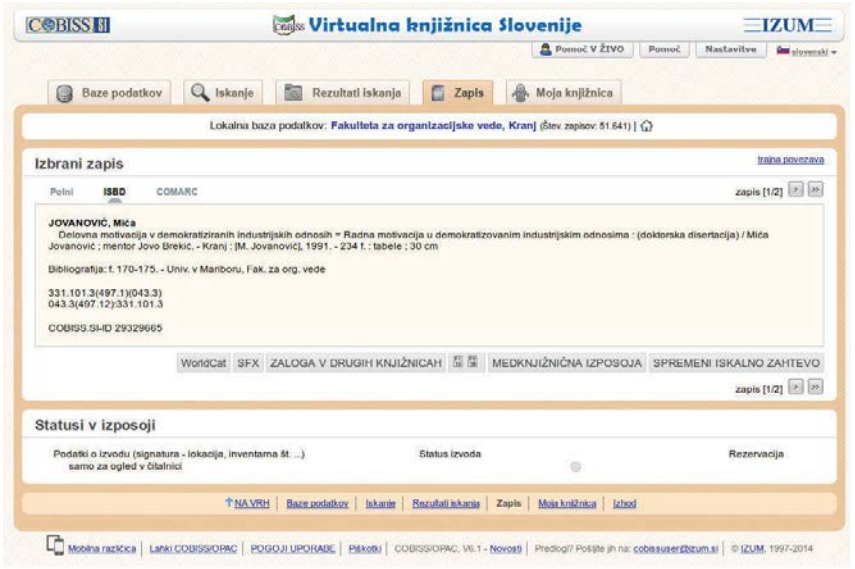
S druge strane, možemo da osnovano kažemo da je potpuno lažna rektorova tvrdnja da je 2007. poneo 'priznanje »

BRITANSKA I SLOVENAČKA VEZA: Fotografija doktorata LSE; jedna od kampanja M. Jovanovića; doktorat Univerziteta u Mariboru na zvaničnom sajtu (dole)

foto A. Anđić

Međunarodna Sokratova nagrada Univerziteta u Oksfordu, za dostignuća ostvarena u nauci, obrazovanju i kulturi'. Univerzitet u Oksfordu takvu nagradu ne dodeljuje. To čini izvesna nezavisna kompanija pod imenom *Europe Business Assembly*, koja svoje sedište ima u gradu Oksfordu, a sa kojom Univerzitet u Oksfordu nema nikakve veze", kažu doktori Milanović i Radivojević u svom tekstu.

DRŽAVNO-PRIVATNI MEGATREND

Lažna "romansirana biografija", kako to kažu ovi naši dijasporični – a nimalo lažni – naučnici, može se dopuniti i javnim istupima rektora Megatrenda sa dva doktorata, od kojih mu jedan, londonski, osporavaju. Na stranu to da li je neka silikonska zvijezda sa Megatrenda otišla na savjetničko ili slično visoko plaćeno mjesto u državnim strukturama, ili je Nataša Bekvalac asistentica za nešto na Megatrendu (nitko joj ne spori i druge, osim pevaljskih, ambicija, naime), ali kaže zvanični sajt Megatrend univerziteta da on postoji četvrt vijeka i ima nastavu svih razina, od osnovnih studija do doktorskih. Čini ga čak 11 fakulteta i dvije visoke škole, Megatrend virtuelni univerzitet, Institut za nove tehnologije i TV Metropolis, a polaznicima se pruža obrazovanje na osam kampusa u šest gradova Srbije (Beograd, Zaječar, Bačka Topola, Požarevac, Valjevo, Vršac). I onda, prema informacijama s njihove zvanične internet-stranice kaže se i to da "o kvalitetu nastavnog procesa i profesorskog kadra Megatrend univerziteta govore podaci, da 91 odsto studenata diplomira u roku, a čak 72 odsto se zaposli u prvoj godini nakon diplomiranja".

Nazdravlje! I kako je to moguće?

Objašnjava, naime, rektor Megatrenda Mića Jovanović u intervjuu za *telegraf.rs* u martu ove godine, odgovarajući na pitanje kako vidi činjenicu da je dosta ministara i ljudi na visokim državnim funkcijama, kako danas tako i u prošlosti, završilo baš Megatrend, da je to za njega i njegov rad "jedna velika satisfakcija, ali i priznanje za Megatrend, jer imamo veliki broj ministara, državnih sekretara, predsednika skupštine sa našom diplomom". Pa kaže: "Nebojša Stefanović se ovde iškolovao od osnovnih, preko magistarskih do doktorskih studija i moram da kažem da je to jedan od naših

Doktorati i plagijati

Niko ne može i ne sme ostati ravnodušan na praksu lažiranja diploma, falsifikovanja zvanja i sticanja materijalne koristi

Piše: **Dejan Jović**

U Velikoj Britaniji se doktorski studiji međusobno razlikuju po formi, ali ne po karakteru. Po formi, oni se mogu organizirati kroz doktorske škole, odnosno kombinaciju nastave i samostalnog istraživanja (kao što je tradicija u SAD), ili samo kroz mentorski rad. Kako god bilo, radi se o posebnom tipu studiranja, drukčijem od preddiplomskih i diplomskih studija, jer je u doktoratu naglasak na sposobnosti stvaranja nečeg novog, a ne na reprodukciji postojećeg znanja. Rad na doktoratu je priprema za samostalni istraživački rad, odnosno za pisanje knjiga i članaka u kojima autor kaže nešto novo, dotad nepoznato. Doktorska teza se upravo zato i zove "teza", jer se očekuje da kandidat iznese jednu glavnu novu ideju, koja će biti značajan i originalan doprinos dotadašnjem fondu znanja u nekoj oblasti. To znači da se traži inovativnost, a ne ponavljanje poznatog. Članak koji ne kaže ništa novo – nije trebalo ni objaviti. U suvremenom svijetu u kojem smo svakodnevno zatrpavani novim informacijama, nema mjesta za ponavljanje starog. Enciklopedijsko znanje, nabrajanje onoga što su drugi već napisali ili rekli, nije doktorat. Štoviše, ponavljanje onog što već znamo je nepotrebno, ne predstavlja nikakav doprinos zbog kojeg bi netko trebao dobiti najviši akademski stupanj, te u Britaniji ne vodi doktoratu, nego rezultira neuspjehom.

Najveći problem kojeg naši studenti imaju s britanskim – i uopće, zapadnim – doktorskim studijima je upravo u tome što smatraju da je doktorat samo jedan "viši" oblik dotadašnjeg obrazovanja, koje je (naročito kod nas) bilo temeljeno na ideji ponavljanja onoga što neki autoritet kaže ili napiše, a ne na "izazivanju", odnosno kritičkom preispitivanju autoriteta. Naš obrazovni sistem još uvijek ima snažna obilježja autoritarnosti i konzervativizma, a od tih osobina do plagijata je samo jedan korak. Naime, autoritarni sistem obrazovanja smatra da je odličan student onaj tko "nauči", a to znači – zapamti, i potom ponovi – znanje koje mu "prenese" nastavnik, odnosno neki drugi autoritet kojeg nastavnik "ovlasti" (kroz popis obavezne literature i sl.). Najbolja ocjena daje se onome tko ponovi tuđe riječi kao svoje, a ne onome tko ide protiv autoriteta i tko je u stanju reći nešto novo, originalno, pa čak i kad je upravo suprotno od zaključka tog "autoriteta". Time se potiče plagiranje – prisvajanje tuđih riječi i mišljenja i njihovo prezentiranje kao svojih.

No, u liberalnom sistemu obrazovanja smatra se da je ponavljanje istog nepotrebno, jer ne vodi napretku, a prisvajanje tuđeg da je krađa. Mi koji živimo samo od proizvodnje ideja, na krađu ideja gledamo isto onako kako bi netko tko za sebe gradi kuću gledao kad bi se u nju netko drugi uselio i potom upisao u katastar svoje, a ne njegovo vlasništvo. Krađa je krađa – nema razlike. Dodatni je problem u tome što ideje određuju tko smo, dakle – određuju naš identitet u akademskoj zajednici. Zato je krađa ideja ujedno i krađa identiteta. Zato se u liberalnom poretku, u kojem svatko ima pravo na svoj identitet i na samostalno upravljanje njime, na plagijat gleda ne samo kao na neku "nepodopštinu" (koju, navodno, "svi rade"), nego kao na teški moralni prekršaj, koji apsolutno diskvalificira plagijatora za rad u bilo kakvoj javnoj službi.

Netko tko tri ili četiri godine neprekidno radi na tome da proizvede jednu novu ideju, tko pritom pročita sve što se do tog trenutka pisalo iz njegova područja kako bi otkrio gdje još postoji prostor za inovaciju, tko pritom potroši pedesetak ili više hiljada britanskih funti koliko košta tri ili četiri godine života i studiranja u Londonu, netko tko uspješno savlada višestruka sita i rešeta raznih ispita i selekcija – ne može i ne smije ostati ravnodušan na praksu lažiranja diploma, falsificiranja zvanja i stjecanja materijalne koristi (višeg statusa i veće plaće) temeljem krađe ideja, identiteta i zvanja. ¶

Dejan Jović je 1999. doktorirao političke nauke na Londonskoj školi ekonomije (LSE), a potom je deset godina radio kao univerzitetski nastavnik na Univerzitetu Stirling u Škotskoj. Sada je redovni profesor zagrebačkog Fakulteta političkih znanosti.

najboljih doktoranata u istoriji Univerziteta dugoj 25 godina i ja njegovu doktorsku disertaciju, jer sam mu bio mentor, dajem drugim kandidatima za primer kako treba stručno i temeljno da se uradi jedan takav naučni rad." Veoma poučno.

NAPREDNJAČKI STUDENTI

S druge strane, veli Mića Jovanović, njegova je procjena da "preko 50 odsto članova GO SNS-a je završilo ili još uvek studira na Megatrendu, sličan je procenat kada je u pitanju i SPS". A razlog – kaže on dalje – leži "u činjenici da mi stvaramo prave stručnjake koji odmah mogu da počnu sa radom u institucijama i veoma smo ponosni što Vlada Srbije u proteklih deset godina bira svoje kadrove sa Megatrend diplomom. Mi smo tako imali svoje ministre i u Miloševićevoj vladi i nemamo uopšte razlog da se stidimo, već se ponosimo svim našim ministrima i ljudima na državnim funkcijama."

I što sad?

Ništa! Tresla se gora, rodio se (niti) miš. Od predsjednika Tomislava Nikolića (tko je vidio njegov master rad?), Miće Jovanovića i njegovih najboljih doktoranata, do šutnje akademske zajednice, sramotno nedovršene "afere Indeks", zgađenosti poštenih vlasnika diploma i doktorata i pošasti njihova odlaska u "cijeli svijet"... Ničega nema, samo Megatrend Srbija, ili obrnuto... ¶

TATJANA TAGIROV

Državna odbrana doktorata

Primerke doktorata ministra unutrašnjih poslova ne poseduju ni Narodna, ni Univerzitetska biblioteka, već samo biblioteka Megatrend univerziteta. Ispostavlja se, naime, da za privatne univerzitete uopšte ne važe pravila koja važe za državne i da oni funkcionišu kao paralelni svet

Dosadašnji tok drame u vezi s doktoratom ministra unutrašnjih poslova Nebojše Stefanovića, upućuje na samo jedan siguran i bitan zaključak: u zemlji Srbiji ni afere ne mogu biti normalne.

Da je ovo uređena država, kao što nije, danas ne bi ni bilo potrebe za ovim tekstom.

Dr ministar već bi se odavno iselio iz svoje kancelarije, a rasprava o njegovoj pravnoj odgovornosti, naučnom delu i visokom školstvu uopšte, više ne bi imala nikakve veze s vladom, međunarodnim i zaverama unutar MUP-a; ne bi se pretilo, režalo, ne bi se uništavali mediji i plasirali nonsensi koji vređaju moždane ćelije. No, pošto su stvari takve kakve su, svi problemi koji prete da Srbiju totalno dotuku privremeno su ostavljeni po strani, a udarne teme dodatno su srozane – za nepune dve sedmice, prešli smo put od pitanja da li je Stefanović prepisivao, do čitavih storija o tome da li je doktorat ukoričio pre vremena.

200 SVEDOKA

Pošto je ministar unutrašnjih poslova hrabro odlučio da se o svemu ovome praktično ne oglašava, čitavu njegovu odbranu preuzeli su drugi – pre svega rektor Megatrend univerziteta Mića Jovanović. Pošto je na sajtu Peščanika objavljena analiza trojice priznatih naučnika u kojoj se tvrdi da jednu od najviših državnih funkcija zauzima plagijator, Jovanović je odreagovao "na prvu ruku". Uz konstataciju da je Stefanovićeva teza "apsolutno autentično naučno delo", objavio je i da će Megatrend razmotriti mogućnost podnošenja krivične prijave protiv trojice autora teksta. Istom prilikom, on je istakao i da rad ne može biti plagijat, pošto je "Stefanović za doktorat sproveo empirijska istraživanja" na 200 ispitanika, "tako da postoji 200 svedoka da nije reč o plagijatu".

Međutim, Jovanovićeva priča ekspresno je demantovana. U stručnom i zanimljivom tekstu objavljenom u "Politici" 5. juna, profesorka Ekonomskog fakulteta Danica Popović napisala je da istraživanje o kojem rektor govori ne postoji u spornom doktoratu: "Rektor dalje kaže i to kako je Stefanović u doktoratu sproveo empirijska istraživanja – pa samim tim rad ne može biti plagijat! Što je, naravno, besmislica, ali potakne čoveka da pogleda ta, empirijska istraživanja. I, šta vidimo u doktoratu? Vidimo da tamo empirijskih istraživanja, jednostavno, nema! Nijedne tabele u tom radu nema!"

Ova i slične primedbe profesorke Popović da su "sve tvrdnje o plagijatu tačne", bila je dovoljna da Stefanovićeva odbrana brže-bolje promeni strategiju. Istog dana, rektor Jovanović iznosi novu teoriju, po kojoj su svi napadi na njegovog doktoranta bazirani na nepotpunom tekstu i "nekompetentnim" kritičarima. Svega nekoliko sati kasnije, profesor Mijat Damjanović je, kao član Komisije za odbranu spornog doktorata, za RTS rekao da verzija doktorata koja je dospela u javnost nije konačna: "Ona je bila uredno ukoričena, ali to nije bila poslednja verzija tog rada, jer upravo sam ja kazao da moraju neke stvari da se srede." Po njegovim rečima, prava verzija je "šira za nekih četrdesetak strana".

U KORICAMA

Sve što je u prvih pet dana juna izrečeno, tokom šestog je preraslo u pravu farsu. Na sednici skupštinskog Odbora za nauku, tehnološki razvoj i informatičko društvo Mića Jovanović i ex-radikalski

OD OSNOVNIH DO DOKTORSKIH STUDIJA: N. Stefanović ispred plakata Megatrend univerziteta
Foto: Fonet

Ulice i trgovi

Od trenutka kada je na sajtu Peščanik objavljen tekst trojice naučnika o doktoratu Nebojše Stefanovića, ovaj sajt napadan je svim mogućim sredstvima – navodno, najpre sa servera Megatrenda, a potom i sa drugih mesta. U danima nakon izbijanja skandala, sajt je bio samo povremeno dostupan, i to zahvaljujući rudarskom radu ekipe koja stoji iza njega: kao i u mesecima pre poslednjih događaja, međunarodna javnost, organizacije za odbranu medija i ljudskih prava, kao i svetska novinarska udruženja, svoje su reakcije sveli na oštra saopštenja i deklarativno zalaganje za slobodu medija. Možda je najporazniji bio nastup resornog ministra Ivana Tasovca koji je, "kao s kruške pao", objasnio da je čuo da je sajt oboren, ali da je on mogao da mu pristupi sa svog telefona. U pitanju su, kako je rekao, bili verovatno neki tehnički problemi. Saša Mirković, državni sekretar nadležan za medije, inače jedan od nekadašnjih rukovodilaca B92 i, samim tim, kolega autorki Peščanika, čovek koji se sigurno seća famozne vode u koaksijalnom kablu, sedeo je pored Tasovca dok je ovaj izgovarao nonsense o tehničkim problemima i nije progovorio.

U međuvremenu, Svetlana Lukić je napisala tekst "Srećni ljudi", kojim javnosti objašnjava stanje u mediju koji uređuje, a koji bi trebalo da se nađe u svim budućim udžbenicima novinarstva i etike. Za ovu priliku, evo samo poslednjih redova: "Hiljade ljudi se naselilo u tu virtuelnu Srbiju. Tamo je sagradilo svoje zajednice, svoje puteve i svoje trgove. Ne mogu, a i ne žele da se valjaju u blatu koje svakoga dana proizvodi ova vlast i njeni mediji. Ako Aleksandar Vučić i njegovi ešaloni stvarno budu jurišali na te virtuelne trgove i ulice, jednog časa tim ljudima neće preostati ništa drugo nego da siđu na zemlju, na prave ulice i na prave trgove. U ovoj zemlji ima još mnogo onih koji su spremni da plate bilo koji cenu da bi ostali slobodni ljudi."

kadrovi učinili su sve da od ozbiljne teme naprave sprdnju koja u pristojnom čoveku izaziva samo stid. Jovanović je mahao papirima, ukoričenim i neukoričenim verzijama doktorata, intervjuima sa 153 od onih "200 svedoka", a SNS-ovci su u svom stilu napadali koga su stigli i po kojem god osnovu. Posle svega, javnost nije čula ništa novo. Ispalo je da je kriva novinarka Centra za istraživačko novinarstvo NUNS-a Anđela Milivojević, koja je tražila/uzela/dobila neku "draft verziju" doktorata, to prosledila "nazovi stručnjacima" i da je zbog toga nastala "jedna zbrka" u kojoj je "neko interpretirao neke tekstove". Posle toga, CINS je objasnio da je novinarka doktorat tražila devet meseci posle odbrane rada i da je dobila i uz znanje Megatrenda napravila kopiju onoga što su joj dali kao doktorat. Sve što je na tu temu rečeno kasnije, bilo je stalno ponavljanje istog i ovde više nema potrebe da se ponavlja: čini se ipak da nadležni s Megatrenda pokušavaju da se nekako izvuku, a da im to ne polazi za rukom. »

MINISTRI U SVIM VLADAMA: Mića Jovanović i Ivica Dačić; dole otvaranje moderne zgrade Megatrenda na Novom Beogradu
Foto: A. Anđić

Štagod se na kraju utvrdilo, ostaje ipak jedna velika misterija u vezi s ukoričavanjem i "draft verzijama" naučnih radova u Srbiji. Ispostavlja se, naime, da za privatne univerzitete uopšte ne važe pravila koja važe za državne i da oni funkcionišu kao paralelni svet.

Univerzitetska biblioteka "Svetozar Marković" u Beogradu je depozitna naučna biblioteka za doktorske disertacije i kao takva predstavlja arhivu svih doktorata odbranjenih na državnim, ali ne i na privatnim univerzitetima. "Od 2013. godine, mi imamo i digitalni repozitorijum, arhivu elektronskih verzija doktorata koje su dostupne javnosti najmanje do nivoa sažetka, ali uglavnom kompletno. Potpuno su javne i svako može da ih pročita", kaže za "Vreme" Dejana Kavaja Stanišić iz Univerzitetske biblioteke, dodajući da se to ne odnosi na privatne univerzitete s kojima nemaju ugovor. Svi ostali univerziteti – beogradski, kragujevački i novosadski – u obavezi su da dostave štampanu, a u poslednje dve godine i elektronsku verziju svake teze koja je odbranjena kod njih. Iako u ovoj ustanovi postoji nekoliko doktorata odbranjenih na Megatrendu, među njima nije i doktorat Nebojše Stefanovića. Što se tiče Narodne biblioteke, ni tamo nema Stefanovićevog rada, kao što nema ni bilo kojeg drugog – kako nam je rečeno, ova biblioteka poseduje samo one teze koje su autori poklonili biblioteci, kao i one koje su naknadno objavljene u formi posebnih publikacija. U prevodu, sve ovo znači da primerke ministrovog doktorata poseduje samo Megatrend, čija je uloga u čitavoj ovoj raboti i inače problematična. Još preciznije: niko od nas ne zna koja će, kakva i kada dorađena verzija, već za koji dan, biti prikazana kao prava.

U međuvremenu, glavna tema je u koliko verzija Stefanovićev rad uopšte postoji, odnosno da li je moguće da u fakultetskoj biblioteci zaista bude i radnih primeraka. Dr Hajdana Glomazić, naučna saradnica u Institutu za sociološka i kriminološka istraživanja, u razgovoru za "Vreme" napominje da ne postoji način da u biblioteku ode radna verzija doktorata.

"Jako je dug put od radne do konačne verzije doktorske teze. Prvo mentor tu tezu vraća nekoliko puta, onda ona ide pred Komisiju za ocenjivanje, pred Veće Univerziteta, pa tek onda pred članove Komisije za odbranu. Taj proces dugo traje, u mom slučaju čitavih šest meseci. Pre odbrane, finalna verzija dostupna je za javnost u biblioteci fakulteta i samo ta verzija, koja je bila na uvidu javnosti, jeste ona prava. Sve ostalo je falsifikat." Po njenim rečima, broj primeraka teze zavisi od broja članova Komisije za odbranu – svaki član dobija po jedan, jedan primerak ima kandidat, jedan ide u biblioteku, ponekad i u rektorat. "Pošto su pokušali da ono što je videla novinarka prikažu kao falsifikat ili radnu verziju, sad tvrde da na fakultetu može da bude i neka radna verzija. To je teoretski moguće, ali ako već i postoji, to je verzija koja se ne daje bilo kome, a najmanje javnosti ili medijima", kaže Hajdana Glomazić.

Komisija

Na sajtu Megatrend univerziteta navodi se da je osnovana komisija za "ocenu osnovanosti pokretanja postupka poništavanja diplome..." Nebojše Stefanovića, a sve povodom "optužbi iznetih u javnosti kojima se tvrdi da je doktorska disertacija imenovanog plagijat".

Inače, ovaj univerzitet ima niz dokumenata kojima se uređuje postupanje u različitim fazama studija, kao i Etički kodeks nastavnika i saradnika.

GOOGLE.COM

Sagovornica "Vremena" ističe i neke druge detalje koji upućuju na zaključak do kojeg su došli i svi ostali stručnjaci koji su pročitali Stefanovićev rad. Po njenom mišljenju, jedan od tih metodoloških "detalja" je numeracija – u naučnom radu, podrazumeva se da stranice

budu numerisane od uvoda, dok ovde numeracija počinje od naslova, od naslovne strane. Problem je i nedoslednost u fontu. Delovi u kojima autor Stefanović citira Miću Jovanovića i njegova dela napisani su drugačijim fontom, što pokazuje da je bilo problema čak i u "copy-paste" proceduri.

Dr Stefanović, kako se pokazuje, ne ume ni pravilno da citira veb-adrese. Pravu lavinu viceva na Fejsbuku izazvala je činjenica da se među Stefanovićevim izvorima nalazi i osnovnoškolska pretraga www.google.com/budžet EU, ali on ništa ozbiljniji nije ni u ostalim slučajevima, u kojima ne precizira ni šta je, ni gde je, ni kada pretraživao. "Ako navodite neki zakon, recimo, napišete zakon taj-i-taj. Dostupno na toj i toj veb adresi. Pristupljeno tog i tog datuma, zato što sajt, u međuvremenu, može da se promeni ili nestane", kaže Hajdana Glomazić. "Ja sam takve seminarske radove vraćala. Takav rad se ne predaje nikome, a takav kandidat nema poštovanja ni prema mentoru, ni prema instituciji."

Naša sagovornica ističe i problem fusnota, odnosno činjenicu da je većina njih zapravo ponavljanje nekoliko već citiranih izvora. Ovaj "detalj" je u svom tekstu na sajtu Peščanika vrlo precizno analizirala i dr Vesna Rakić Vodinelić: "Od navedenih oko četrdeset bibliografskih jedinica, reference se, u vidu fusnota, odnose na manje od polovine popisanih bibliografskih jedinica. Ukupan broj referenci u obliku fusnota je 41. Drugih referenci, izuzev fusnota – nema. Za podatke izražene u brojevima ili procentima (npr. str. 124 i 125 teksta disertacije) nije označen izvor nijednom vrstom upućivanja."

Dodatnu dramu u inače kompleksnu priču unela je činjenica da rad ne postoji u varijanti na engleskom jeziku, a da su dva člana Komisije za odbranu Stefanovićevog doktorata stranci koji ne govore srpski. Odgovor koji je ponuđen – da je Stefanović ranije išao na konsultacije kod članova iz inostranstva, podjednako je komičan kao i svi ostali odgovori koje smo do sada čuli na raznorazna pitanja. "Konsultacije su jedno, a odbrana rada drugo. Članovi Komisije imaju i neka pitanja, posle kojih donose konačnu odluku. Odbrana doktorata nije protokolarna, to nije svečanost. Sve to je zaista

UNIVERZITETSKA BIBLIOTEKA "SVETOZAR MARKOVIĆ": Ima doktorata sa Megatrenda, ali ne i onog N. Stefanovića
Foto: A. Anđić

nedopustivo", smatra Hajdana Glomazić. No, na stranu sva naučnička objašnjenja. Za prosečnog posmatrača ovog igrokaza, dovoljno je da se stavi u ulogu nekoga ko bi trebalo da oceni bilo kakav tekst na, recimo, kineskom jeziku. I to samo na osnovu onoga što mu je autor teksta objasnio – bez ikakvog ličnog uvida, utiska, konkretnih činjenica, itd.

PREGLASNA TIŠINA

Tokom poslednje dve sedmice o ovom slučaju oglasili su se brojni novinari, viđeniji profesori i naučnici, svi političari koji su došli do mikrofona ili TV kamere, svako ko ima pristup društvenim mrežama. Najtiši su, međutim, bili oni koji su najpozvaniji da o tome nešto kažu. Izuzev nekoliko pomenutih pojedinaca, nemi su ostali dekani i rektori tzv. državnih univerziteta, pa čak i oni koji sede u Konferenciji univerziteta Srbije – telu koje ima uticaj na najvažnije odluke u vezi s visokim školstvom, a u kojem je Mića Jovanović zamenik predsednika. Iako se skandal u vezi sa Stefanovićevom doktorskom tezom tiče pre svega akademske javnosti, ona je – čast izuzecima – ostala bez ikakvog javnog komentara. Tek u danu kada nastaje ovaj tekst, u utorak, 10. juna, naučnici i univerzitetski predavači krenuli su s potpisivanjem peticije koja za cilj ima razrešavanje čitavog ovog slučaja.

Što se tiče onih koji se jesu oglašavali, možda bi im bolje bilo da su držali jezik za zubima. Sasvim očekivano, iz Nemanjine ulice nije stiglo ništa što bi se očekivalo u pristojnoj zemlji. Najpre je premijer rekao da odavno nije pročitao "ništa gluplje" od teksta kojim se dokazuje Stefanovićev plagijat. Kako je rekao, u tom stavu podržao ga je i ministar prosvete. Ovaj je, s druge strane, u intervjuu za Istinomer rekao da nije "izgovorio da je nešto glupo", ali da obrazloženje o plagijatu ipak "nije dovoljno jako". U priču se, u međuvremenu, uključila i teza o policijskoj mafiji koja diskreditovanjem Stefanovića pokušava da spreči reforme koje je on u svom sektoru već započeo, a svako blizak vlasti na ovaj je ili onaj način isticao da je suština čitave afere "napad na Aleksandra Vučića, njegovu porodicu i njegove saradnike".

Teško je spekulisati o lavirintima Vučićeve politike u ovom trenutku. Na prvi pogled, čini se neverovatnim da on i dalje, uporno i protivno svim dokazima brani Nebojšu Stefanovića. Da je postupio drugačije, sigurno da mu niko ne bi zamerio, kao što je sigurno i da bi osvojio dodatne simpatije odstranivši nekoga ko ne zaslužuje poverenje. No, aktuelni premijer nije glup i nepromišljen čovek, a verovatno ne pripada ni onima koji bi se zbog bliskih saradnika odrekli premijerske ili bilo koje druge fotelje.

Red je zato da sačekamo i vidimo šta mu je u svemu ovome cilj i kakva nam se nova nevolja iza brda valja. ¶

TAMARA SKROZZA

Teatar kratkog fitilja

Šta god da je gospođa iz OEBS-a izgovorila, sve i da je Vučić sto posto u pravu i da "mnogi iz međunarodne zajednice i ambasadori i OEBS pritiskaju medije" da vode kampanju protiv njega zato što neće da uvede sankcije Rusiji, šta je premijeru Srbije trebalo da onako govori

NE BIRA REČI: A. Vučić
Foto: FoNet/Nenad Đorđeviæ

Ako ima ko da ga posavetuje, a kažu da ima, Aleksandru Vučiću bi krajnje vreme bilo za jedan kraći odmor. Sem ukoliko sve ovo s OEBS-om nije samo još jedna od njegovih predstava, ovog puta, zbog odlaska u Berlin, ne bi li naduvavanjem sukoba s OEBS-om o cenzuri u Srbiji zabašurio loše vesti koje će mu saopštiti kancelarka Angela Merkel. Deluje Vučić prerazdražljivo, preagresivno, preumorno i sa sve kraćim fitiljem; opet ne bira rečnik mada je poslednje dve godine pokazao pažnje vredan napredak u tome. Tamo negde od poplava i sednica Štaba za vanredne situacije, govorio je u prepoznatljivom maniru Vojislava Šešelja prvo svojim ministrima, potom narodu, a poslednjih dana i predstavnicima međunarodne zajednice, ambasadorima, OEBS-u... Ministre je ućutkivao i postrojavao, narod grdio zbog nediscipline u vanrednoj situaciji, naučnike koji otkriše da je ministrov doktorat – plagijat, optužio za glupost, OEBS-u poručio da je obmanut i da laže kad je ova organizacija upozorila na medijske neslobode i cenzuru u Srbiji.

ZARĐALI ŠEŠELJIZAM

Nikako se drugačije, nažalost, sem zarđalim šešeljizmom, ne da objasniti ono što je Aleksadar Vučić uspeo da izgovori povodom gostovanja Pole Tide, zamenice šefa misije OEBS-a u Srbiji, na TV B92 u emisiji "Utisak nedelje". Šta god da je gospođa iz OEBS-a tamo izgovorila, sve i da je Vučić sto posto u pravu i da "mnogi iz međunarodne zajednice i ambasadori i OEBS pritiskaju medije" da vode kampanju protiv njega zato što neće da uvede sankcije Rusiji, šta je premijeru Srbije trebalo da onako govori? I to samo dve nedelje posle nezapamćene katastrofe kada traži i moli za pomoć sa svih strana? Teško da Vučić ne zna za onu narodnu "koga je moliti, nije ga srditi". A premijer kao da je svim silama baš sad i u ovom trenutku rešio da zarati sa svima, mada je poslednje dve godine toliko želeo da sprovodi poznatu nam politiku "pomoz' bog čaršijo, na sve četiri strane"? I, sem ako nije baš toliko umoran i treba mu predah, pitanje je zašto? Ukoliko su tačne informacije da ga u Berlinu čeka novi paket zahteva, među kojima najdrastičnije izgledaju oni koji se odnose na naš stav u vezi sa uvođenjem sankcija Rusiji, ali i na napuštanje sporazuma o slobodnoj trgovini sa Moskvom, kao i zahtev da se olabave odnosi sa Republikom Srpskom, nije čudo što je ekstremno nervozan.

ŠTA NIJE SPORNO

Nimalo nije sporno to što se Aleksandar Vučić ne slaže sa nalazima OEBS-a o slobodi medija u Srbiji, njegovo je pravo da se ne složi i argumentovano, ako argumente ima, dokaže da nisu u pravu; nije sporno ni to što neće da stoji mirno pred predstavnicima međunarodne zajednice. Sporno je na kome je i kada rešio da demonstrira "ponos i nezavisnost"? Na OEBS-u?

Sporan je, dakako, i način na koji to Vučić radi. Jer između izjave da "OEBS laže" i neke druge, recimo ove: "Bojim se da OEBS nema sve relevantne informacije i čini mi se da nisu najbolje razumeli nedavne događaje u Srbiji" – nepremostive su razlike. A Vučiću, čini se, ni na kraj pameti nije bilo da bude politički korektan. Naprotiv, trudio se da govori diplomatski neprihvatljivo. Jer je rekao ovako: "I sve što radi zamenica šefa misije OEBS-a u Srbiji Pola Tide je pritisak na medije da vode kampanju protiv mene. Misle da ću moliti boga da prestanu. Nećete me ućutkati i neću nikada da ućutim, jer ja govorim istinu, a oni *lažu*." Vučić je ponovio da je tražio izvinjenje OEBS-a i da će ga dočekati i dodao da "neće da se povlači pred *lažima*, niti da mu treba pomoć OEBS-a".

"Oni (OEBS) su *lagali*, a kada *lažete*, elementarna pristojnost je da se izvinite. Neću dozvoliti da neko napada Srbiju i da to prođe bez odgovora. Dovoljno sam jak i imam dovoljno snage da se suprotstavim svima koji napadaju moju porodicu. Mi smo mali, a oni su veliki, ali to ne znači da ne treba da branim slobodarske

tradicije našeg naroda. Šta je meni politička funkcija? Pa šta ako ostanem bez funkcije?", govorio je premijer Vučić na konferenciji za novinare. Već u Berlinu kod kancelarke Angele Merkel, međutim, biće poznato koliko je odlučan da brani "slobodarsku tradiciju srpskog naroda". U OEBS-u nisu želeli da za "Vreme" prokomentarišu poslednje reagovanje premijera Vučića; rekoše da su svoje stavove izneli u "Utisku nedelje" i da tim povodom nemaju više šta da dodaju.

IZVINJENJA NEĆE BITI

Pola Tide, zamenica šefa misije OEBS-a u Srbiji, rekla je da se sloboda medija suočava sa ozbiljnim problemima: "Mi radimo u okviru našeg mandata na jačanju slobode medija i sa tim u vezi radimo kako sa Vladom Srbije tako i sa nevladinim organizacijama i novinarskim udruženjima. Vlada se obavezala da će usvojiti tri važna zakona i očekujem da ćemo vrlo brzo videti da će doći do unapređenja slobode medija." Ona je još dodala da se OEBS neće izviniti srpskom premijeru, ali i da ne može da govori u ime Dunje Mijatović, predstavnice OEBS-a za slobodu medija, koja je uputila pismo kritike Vladi Srbije zbog pritiska na medije, blokiranja sajtova i hapšenja pojedinaca zbog onoga što su pisali po društvenim mrežama. Tako je, da podsetimo, i počeo "javni dijalog" između premijera Vučića i OEBS-a. Posle saopštenja Dunje Mijatović, premijer Vučić je zatražio izvinjenje rekavši da je predstavnica OEBS-a – obmanuta. Potom se ponovo oglasila i Dunja Mijatović rekavši da je imala konstruktivan razgovor sa premijerom, da su dogovorili skori susret i da je dobila uveravanja da će premijer i vlada rešiti probleme.

Pred sam Vučićev put u Berlin, na dan zaključenja ovog broja "Vremena", u utorak, 10. juna, nesmanjenom žestinom je nastavljena bitka "ima cenzure – nema cenzure". Na naslovnoj strani jednog od tabloida bliskih Vučiću *širi se panika* o "dramatičnom zapletu u vrhu države" i "evropskom udaru na Srbiju", "ukrajinskom ultimatumu". "Optužbe za cenzuru i plagijat i afere koje se svakodnevno otvaraju jesu poruka Zapada Vučiću da mogu da ga smene kad god požele", piše na naslovnoj strani tabloida, a cela ujdurma s OEBS-om, obaranjem sajtova i ostalim onlajn ratovima u stvari je tu jer "EU od Srbije traži da osudi Rusiju zbog agresije na Ukrajinu". Istog dana, u Domu omladine, održana je debata o cenzuri *BlogOpen – BlogClosed*, na kojoj su učestvovali Deniz Jaziđi, predstavnica kancelarije OEBS-a u Beču, Majkl Devenport, šef Delegacije EU u Srbiji, Majkl Kirbi, američki ambasador, zaštitnik građana Saša Janković, poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti Rodoljub Šabić... Predstavnica OEBS-a Deniz Jaziđi ponovila je ocenu svoje organizacije da je "hapšenje pojedinaca zbog izražavanja na društvenim mrežama ili van njih – neprihvatljivo. To ima zastrašujući efekat na slobodu govora i obično dovodi do autocenzure". Slično su govorili i ostali učesnici tribine pozivajući Vladu Srbije da se zajedno sa blogerima i medijima izbori za slobodu izražavanja u Srbiji.

A onda je premijer otputovao u Berlin.

¶

#ZORA DRČELIĆ

Hemofarmu priznanje "Kapetan Miša Anastasijević" za razvoj marketinga i komunikacija

Natalija Popović, direktorka komunikacija i održivog razvoja kompanije Hemofarm, dobitnica je ovogodišnjeg priznanja "Kapetan Miša Anastasijević" za doprinos i zapažene domete u oblasti marketinga i komunikacija.

Prestižna nagrada "Kapetan Miša Anastasijević" dodeljuje se od 2000. godine i predstavlja jedno od najuglednijih privrednih i društvenih priznanja u Srbiji. Priznanje se dodeljuje u okviru projekta kompanije Media Invent "Put ka vrhu", sa ciljem afirmacije društvenih i preduzetničkih vrednosti, stvaralaštva i društveno odgovornog poslovanja, a na osnovu odluke žirija koji čine ugledni predstavnici privrednih komora u Srbiji i Univerziteta u Novom Sadu i Beogradu. Priznanje "Kapetan Miša Anastasijević" dodeljeno je 6. juna u svečanoj sali Rektorata Univerziteta u Beogradu.

– Počastvovana sam što sam među laureatima. Posebno imponuje što su nastojanja usmerena na korporativno repozicioniranje, jačanje imidža Hemofarma i kreiranje vizuelnog identiteta "Svako dobro", a prepoznata su u stručnoj, marketinškoj javnosti. Priznanje "Kapetan Miša Anastasijević" dodatno inspiriše da, timskim radom, nastavimo jačanje

korporativnog brenda pomeranjem granica visokih standarda kvaliteta proizvoda i komunikacija, prevazilazeći očekivanja na putovanju koje smo započeli – istakla je Natalija Popović.

Profesionalne performanse Natalije Popović potvrđuju i nagrade u poslednje dve godine koje je Hemofarm dobio kao najbolji korporativni brend u kategoriji farmaceutske industrije: Superbrands i "Najbolje iz Srbije". Takođe, Hemofarm je prva farmaceutska kompanija u Srbiji koja je objavila Izveštaj o održivom razvoju za 2012.

Natalija Popović rođena je u Beogradu gde je završila Tehnološko-metalurški fakultet. U julu 2011. godine započinje angažman u Hemofarmu, na funkciji direktora komunikacija, odgovorna za integrisane korporativne komunikacije. Natalijino vizionarstvo, vođeno strateškom orijentacijom dugoročnog razvoja, rezultiralo je repozicioniranjem korporativnog brenda, doprinoseći jačanju imidža Hemofarma kao i kreiranju novog "Svako dobro" vizuelnog identiteta. Zavidno, decenijsko međunarodno korporativno iskustvo sticala je u kompaniji British American Tobacco, gde je bila i na poziciji direktorke Marketinga za ceo Istočni Balkan. Analitična i odlučna, Natalija Popović je primer značaja posvećenosti vrhunskim poslovnim rezultatima, strateškog opredeljenja i karaktera koji predstavlja kombinaciju urođenih liderskih sposobnosti i stečenih veština rukovođenja. Saradnici i kolege je opisuju kao perfekcionistu, natprosečno zahtevnog, ali korektnog i inspirativnog lidera, sa izraženim sposobnostima da motiviše i vodi tim koji ostvaruje poslovne rezultate čiji je imperativ kvalitet.

Ostaci zaklane javnosti

U Vučićevoj Srbiji, realno govoreći, nema mesta ni za prave koalicione partnere, a pogotovo ne za neku pravu, iole ozbiljnu i kritičku opoziciju. I to je, izgleda, u jednom trenutku, počelo da brine čak i pojedine strane posmatrače i (in)direktne aktere srpskih političkih prilika. Možda manje zbog samih demokratskih standarda, ljudskih prava i medijskih sloboda, a više zbog svesti da bi stvari u Srbiji mogle izmaći kontroli

Piše: **Đorđe Vukadinović**

Mnogo mastila (tačnije, tonera) i štamparske boje moglo bi se proliti na opis samoskrivljenog stanja, krize i bespuća srpske opozicije. I da sve to bude manje-više umesno i tačno. Ali, po nepisanom zakonu srpske politike, a u skladu i sa nekom višnjom pravdom i dijalektikom, čini se da će "glavni i odgovorni" za gotovo totalno uništenje srpske opozicije biti i glavni generator njenog oživljavanja i okupljanja.

Reč je, naravno, o Vučiću. (A pomalo i o strancima.) No, pre nego što pređemo na razloge, krivce i uzroke, da vidimo najpre kakvo je stanje pacijenta i razmotrimo ima li mu leka. Otprilike, kao kada u urgentni centar stigne žrtva saobraćajne nesreće, morate ga stabilizovati i dijagnostifikovati – a tek posle, eventualno, pitate ko je kriv za udes, da li je prošao kroz crveno svetlo i koliko ima alkohola u krvi. Doduše, za razliku od medicine, u politici nema Hipokratove zakletve, a postoje i slučajevi kada je pacijenta, u opštem interesu, bolje prepustiti sudbini, to jest pustiti ga – ili mu čak pripomoći – da umre "prirodnom smrću".

***

U svakom slučaju, treba biti pošten i reći da danas zaista nije lako biti opozicija u Srbiji. Zapravo, nikada nije bilo lako. Pod uslovom da govorimo o pravoj opoziciji, a ne onoj simuliranoj, koja, u sadejstvu sa vlašću, opoziciju samo glumi i služi kao ventil i prigušivač – to jest kao ventil za kontrolisano izlivanje nezadovoljstva i istovremeno sprečava da taj izliv ne postane odveć buran i ne proizvede radikalnu opoziciju. Recimo, ne računajući par kraćih epizoda, radikali su pod Miloševićem uglavnom bili upravo takva opozicija.

S druge strane, pošto je vlast uglavnom bila autoritarna i sklona da pravu opoziciju ugnjetava i kriminalizuje, ova se lako okretala "stranim mentorima", oslanjala se na pomoć sa strane i bila sklona da tu stranu odakle je pomoć dolazila nekritički idealizuje. (Ne računajući par epizoda, demokrate i SPO su uglavnom bili takva opozicija.)

Od početka, odnosno od obnove srpskog višestranačja, ono što se nazivalo "opozicijom" u Srbiji neprestano se klatilo baš između ovih polova. Dakle, ili je predstavljalo maketu i fikus ("cvet u kosi") režima – ili je pak u svom beskompromisnom opozicionarstvu išlo ne samo protiv vlasti, nego i protiv države kojoj je ta vlast na čelu (a koja, po pravilu, državu uzurpira, što onda daje za pravo radikalnoj opoziciji da je ruši – i tako ukrug). To su praktično jedina dva tipa opozicije koja smo u Srbiji imali – a baš ono "treće", tj. ono između ta dva tipa jeste, ili bi trebalo da bude, svrha i uloga normalne opozicije u normalnoj i demokratskoj zemlji.

No, te nijanse koje život i demokratiju znače suviše su suptilne ("smaračke") za srpsku političku elitu. Pogotovo ovu aktuelnu, koja na osnovu sopstvenog iskustva zna da u (ne)povoljnim okolnostima fikus može da podivlja, otrgne se kontroli i proguta svog baštovana. Zato Vučić ne želi ništa da rizikuje. Njega opozicija naprosto nervira, čak i na blogu i Fejsbuku, a kamoli na televiziji ili u parlamentu. Svaka kritička reč, čak i dobronamerna ili blaga, poput one Srđana Škora u jutarnjem programu RTS-a, potencijalno je "seme zla", koje treba preventivno zatrti dok ne iždžiklja i zarazi naprednjački politički vrt. (Čini se da ta preterana nervoza i preosetljivost na kritiku, pored autoritarnosti, odaju i dubinsku nesigurnost u sebe i svoj trenutni politički kurs, ali to je već druga tema.)

***

Bilo kako bilo, činjenica je da – ne računajući ratno vreme – nikada nije bilo teže i manje prostora ne samo za opoziciju nego i za bilo kakvu slobodnu kritičku debatu. I to se mora imati na umu pri svakom – inače, opravdanom – govoru o "slabosti", "sterilnosti" i "razjedinjenosti" srpske opozicije. U Vučićevoj Srbiji, realno govoreći, nema mesta ni za prave koalicione partnere, a pogotovo ne za neku pravu, iole ozbiljnu i kritičku opoziciju. I to je, izgleda, u jednom trenutku, počelo da brine čak i pojedine strane posmatrače i (in)direktne aktere srpskih političkih prilika. Možda manje zbog samih demokratskih standarda, ljudskih prava i medijskih sloboda, a više zbog svesti da bi stvari u Srbiji mogle izmaći kontroli – i to u više značenja te reči. U svakom slučaju, nisam siguran da li bi se uopšte i upuštali u ovo da su znali kakvu će buru iracionalnih reakcija izazvati njihova, u osnovi, blaga i rutinska kritika. Ali sada je duh pušten iz boce, i svi su na trenutak videli ono što su do sada znali samo malobrojni srpski opozicionari, slobodni novinari i urednici.

U tom smislu, nije nikakvo preterivanje reći da se politički život u Srbiji već dve godine odvija u uslovima svojevrsnog vanrednog stanja. Izbor vlade, rekostrukcija vlade, briselski pregovori, hapšenje Miškovića, lokalni kosovski izbori, zimska nepogoda, izručenje Šarića, vanredni izbori, prolećna nepogoda... Sve nabrojano je sukcesivno obeležilo period Vučićeve vladavine, sve je ekstremno dramatizovano i pretvorilo

Foto: A. Anđić

Srbiju u zemlju permanentnog vanrednog stanja. A u vanrednom stanju, razume se, nema opozicije, ili su, u najboljem slučaju, njena uloga i aktivnost drastično redukovane i ograničene.

Zato je opozicija u Srbiji danas uglavnom spala na "ostatak zaklane javnosti", nekoliko stranaka u izumiranju, jedan ili dva nedeljnika (više objektivna nego opoziciona u pravom smislu reči), par sajtova, nekolicinu kolumnista i blogera – i to bi bilo to.

U stvari, najveći uspeh i najveći talenat (kao i potpuni kontinuitet sa svojom prošlom inkarnacijom) Vučić je pokazao upravo u ovoj disciplini davljenja opozicije slobodnim stilom i proizvodnji neprijatelja. Baš kao i mišiće, politički rejting je teško nabildovati, ali je još teže dostignuti nivo održavati. To će vam reći svaki momak iz teretane. (Pogotovo ako sebi zadate infantilni cilj da morate biti "jači od svih zajedno".) Zato je održavanje visokog nivoa političke kondicije umetnost i nauka istovremeno. A Vučić se (i) tu ponašao kao naloženi adolescent, koji nekontrolisano guta proteine, steroide i još ponešto što mu dođe pod ruku – i ne misli o tome šta će biti sutra.

***

Povrh svega, dodatni, a možda i presudni problem za opoziciono delovanje u Srbiji (a i život u Srbiji, generalno) jeste himerična priroda vlasti. Drugim rečima, opozicija ne samo da je slaba, ucenjena i zaplašena, ne samo što je koncepcijski, ideološki i politički posvađana i podeljena, nego, u suštini, ne zna protiv čega se, zapravo, bori.

Jer da biste mogli biti opozicija nečemu, to "nešto" se, najpre, mora politički identifikovati i definisati. Pa se onda prema tome možete u celini ili parcijalno kritički odrediti. A baš to je u ovom konkretnom slučaju gotovo nemoguće – sem u personalnom smislu. Ne možete se, ili bar ne lako, sadržinski odrediti prema nečemu što sadržaja nema, nego, poput strip junaka Gumifleksa iz Alana Forda, neprestano menja svoja politička obličja. Prema potrebi, ON je najveći zapadnjak, liberal, "veberovac" i "evro-unijata". Ali, isto tako, u istom trenutku – samo za različitu publiku – biće i najveći rusofil i radikalni patriota, spreman da stranim umešačima u svoj politički raj odbrusi gotovo navijačkim rečnikom i na način najsličniji onom kojim se njegov partijski kolega svojevremeno obraćao "kurvi Del Ponte".

Zato, čak i oni koji su svesni da ovo ne valja i da se mora nešto preduzeti, i imaju čak i petlje da nešto pokušaju, imaju problem da se pozicioniraju i čini im se da udaraju u prazno. Prvo su ga dočekali sa sumnjom da je "nacoš", "ruski čovek" i član "crvenog orkestra", a on odradi na Kosovu stvar onako kako to verovatno ni Čeda Jovanović (o Tadiću da i ne govorimo) ne bi smeo ili hteo. Krene da gasi institucije Srbije na Kosovu, natera Srbe sa severa da izađu na lokalne kosovske izbore i još – kolateralno – uništi i ispod cenzusa ostavi svu patriotsku opoziciju! Na konto toga, razume se, pokupi sva moguća priznanja i aplauze zapadnih diplomata, medija i ambasadora (kao i dela srpske liberalne javnosti), a onda, na talasu te podrške, kao i u međuvremenu preuzetih medijskih i bezbednosnih dizgina, gotovo sahrani i onu drugu, "građansku" i demokratsku opoziciju.

A kada su pojedini strani posmatrači počeli zbog toga malo da se mršte i gunđaju, on im preko svojih medijskih čauša poručuje da je ovo "suverena zemlja", da neće trpeti ovu "nečuvenu hajku" i da bi se, ako nastave da zanovetaju sa tom cenzurom, slobodom i demokratijom, možda mogao obrnuti još jednom, ali sada na suprotnu tj. istočnu stranu. I za to ponovo dobija aplauze i podršku dobrog dela onih istih "patriotskih snaga" koje je prethodno uništio, ponizio i marginalizovao.

I dok se tako politički protivnici naizmenično raduju nevoljama onih drugih, sukcesivno paleći i gaseći svoje nade i strepnje u pogledu Vučićevog političkog kursa, on ubrzano jedri ka apsolutnoj i neograničenoj vlasti. A u tome ga, nažalost, mnogo više od sve slabijih domaćih političkih protivnika, pa čak više i od ovih ili onih stranaca, može sprečiti samo jedna, ali teško savladiva stvar – njegov karakter, njegova nervoza, bahatost, neumerenost i nestrpljenje. ¶

Autor je urednik "Nove srpske političke misli"

Sećate li se Radulovića

Nema sumnje da će Predlog izmena i dopuna zakona o radu biti usvojen po hitnom postupku, moguće je da sindikati organizuju neke proteste tim povodom koji će, to je izvesno, biti okarakterisani kao zavera protiv Vlade i premijera odlučnog u borbi protiv kriminala i korupcije koji uživa natpolovičnu podršku naroda

U samom finišu takozvanih pregovora reprezentativnih sindikata i Unije poslodavaca Srbije o tekstu Predloga zakona o radu, dogovoreno je otprilike ništa. "Sindikati ne žele da razgovaraju o proširenom dejstvu kolektivnog ugovora, o bilo kakvim promenama kada su nadoknade u pitanju, a poslodavci ne žele da razgovaraju o tome da nadoknade ostanu iste, kao i da prošireno dejstvo kolektivnog ugovora bude predviđeno zakonom", opisao je status pregovora ministar rada, zapošljavanja i socijalne politike Aleksandar Vulin, dva dana pošto je izvestio javnost da su pregovarači "90 odsto usaglasili stavove".

"Preko medija čujemo da smo se saglasili, što nije tačno", kaže za "Vreme" izvršna sekretarka UGS Nezavisnost Zlata Zec. "Sindikati nisu dozvolili da se uopšte otvori poglavlje o zaradama, kao i o smanjenju prava sindikata."

Tu raniju ministrovu konstataciju – da su stavovi u velikoj meri usaglašeni, demantovao je predsednik Saveza samostalnih sindikata Srbije Ljubisav Orbović: "Najnoviji nacrt izmena i dopuna Zakona o radu koji su sindikati dobili od Ministarstva za rad, za Savez samostalnih sindikata Srbije i Ujedinjene granske sindikate Nezavisnost je neprihvatljiv, jer je sličan takozvanom Radulovićevom zakonu, samo je u nešto blažoj formi."

"Ni Socijalno-ekonomski savet ni učesnici socijalnog dijaloga ne mogu da preuzmu ulogu Skupštine. Ne možemo mi da odlučimo sami šta je dobro, a šta je loše, Skupština je ta koja daje zadnju reč, ali ćemo slušati i reč Socijalno-ekonomskog saveta i sindikata i poslodavaca", rekao je Vulin na istoj konferenciji za novinare. Tada je i konstatovao da predstavnici poslodavaca i radnika okupljenih u Socijalno-ekonomski savet ne uspevaju da se dogovore bilo šta, sem da ne mogu da se dogovore. Kao što se i očekivalo, dakle: poslednju reč će dati parlament, što će reći da će biti usvojen onaj tekst koji je Vlada dala Socijalno-ekonomskom savetu na diskusiju bez izmena.

NEĆE NI DA ČUJU: Protesti sindikalaca protiv Zakona o radu

foto: FoNet

NAVLAKA

Galama oko izmena i dopuna Zakona o radu digla se pred kraj prošle godine, posle, kao i sad, jalove javne rasprave u okviru Socijalno-ekonomskog saveta. Formalno, predlagač je bilo Ministarstvo za rad, zapošljavanje i socijalnu politiku, mada ga je napisao i kasnije u medijima obrazlagao/branio Saša Radulović, kratkotrajno ministar privrede u reformisanoj Vladi, angažovan kao ekspert i nestranačka ličnost, koji se tog posla prihvatio na lični nagovor Vučića, tadašnjeg prvog potpredsednika Vlade i obećanje da će uživati njegovu punu podršku u nemogućoj misiji – da sprovede neophodne privredne reforme.

Otprilike kad su prevremeni izbori već bili izvesni i posle ne baš dugog ali zato intenzivnog tabloidskog baraža tipa "robovlasnički radni odnosi", "kraj radničkih prava", "dok radnici gladuju kapitalisti banče na jahtama", dva poslovično sučeljena sindikata zajednički su organizovala proteste sa zahtevom da se predlog povuče, da se kroz "tripartitne pregovore" napravi novi koji "od radnika neće praviti robove".

Proteste je podržao tadašnji predsednik Vlade Ivica Dačić, odnosno partija/koalicija ne čijem čelu je bio, a ničim izazvan podržao ih je i Aleksandar Vulin, tada direktor Kancelarije za Kosovo, dok je Aleksandar Vučić bio suzdržan: kao, treba da se čuje glas svih zainteresovanih, da su reforme neophodne, ali i da neće biti "po leđima radnika".

Međutim, uprkos Dačićevoj direktnoj podršci sindikatima i Vučićevoj uzdržanosti, Saša Radulović je kao "glavnog kočničara reformi" označio baš Vučića, čime je, u stvari, doprineo njegovoj pobedi na izborima.

Istina, tokom predizborne kampanje Vučić nije propuštao priliku da naglasi da je usvajanje reformskih zakona prioritet, uključujući i Zakon o radu, koristio je Radulovićev slogan "razgradnja

Izdaja prijatelja

Kad smo odbili one Radulovićeve predloge, sa tadašnjim prvim potpredsednikom, a sada predsednikom Vlade Aleksandrom Vučićem, dogovoreno je da se razgovara o pet instituta: to su rad na određeno vreme, otpremnine za tehnološki višak, o uslovima za raskid ugovora o radu, jer poslodavci se navodno žale da se ugovor o radu teško raskida, mada mi tvrdimo da to nije tačno. Složili smo se da razgovaramo i o minimalnim zaradama – ne samo o iznosu nego i o tome kako se minimalna zarada određuje. Pristali su na promenu obračunavanja otpremnine, da se računa samo vreme kod poslednjeg poslodavca koji otpremninu isplaćuje, ali samo pod uslovom da se to ne odnosi na radnike preduzeća u restrukturiranju.

Naši dragi prijatelji i partneri iz Vlade su tu našu dobru volju izigrali i predložili izmene u delu protiv kojih smo bili od samog početka i o čemu nismo ni hteli da pregovaramo: o zaradama i sindikalnom organizovanju. I sad se ide na smanjivanje zarada po više osnova, a posebno smanjenje naknada zarada i drugih primanja: regresa, toplog obroka i nadoknada za prevoz koji po Predlogu zakona više ne bi ulazili u obračun nadoknade za bolovanja i godišnje odmore. Postoji i deo zarade koji se ostvaruje po učinku, ali se po Predlogu zakona ni ovaj deo ne računa u osnovicu za bolovanja, odnosno godišnje odmore.

Gospodin Vulin, dok još nije znao da će da bude ministar rada, a mi bili na ulici protestujući zbog "onog" Predloga zakona o radu, poslao nam je pismo podrške u kome naglašava da će "uvek da bude uz sindikate u borbi za zaštitu prava radnika". Sad ga pitamo: šta se to promenilo u poslednja dva meseca?

(Ne)reprezentativno

U Srbiji su dva sindikata proglašena za "reprezentativne" – Savez samostalnih sindikata Srbije i Ujedinjeni granski sindikati Nezavisnost, dok je za drugu stranu reprezentativni predstavnik Unija poslodavaca Srbije. Međutim, Udruženje poslodavaca Srbije je reprezentativno (samo) zato što je jedino, ali ono okuplja manje od 10 odsto poslodavaca sa (negde oko) 7 odsto od ukupnog broja zaposlenih. Sa druge strane su dva sindikata u koja je učlanjeno manje od 30 odsto svih zaposlenih, a arbitar je najveći poslodavac – država, koja je zbog same činjenice da je najveći poslodavac životno zainteresovana da se radničke privilegije svedu na najmanju moguću meru, samo to niko javno neće da kaže.

ZLATA ZEC, IZVRŠNA SEKRETARKA UGS NEZAVISNOST

parazitskog sistema", najavljivao smanjenje radničkih prava, otpuštanje viška zaposlenih u javnom sektoru uvijao u transfer u privatni, doduše uz ogradu da neće sve ići preko leđa radnika, da će teret reformi biti ravnopravno raspodeljen.

"Njihova predizborna obećanja nisu ono što oni sad rade: ti isti ljudi su onda govorili da na njih, njihov osećaj pravednosti ne mogu da utiču strani investitori, Evropska unija, Američka privredna komora, Svetska banka, MMF, već da smo mi svoje gazde, a sad pričaju drugi priču – da sve ovo mora da se uradi zbog stranih investicija", kaže Zlata Zec.

POSLEDNJA LINIJA ODBRANE

Predstavnici sindikata su na većinu rešenja iz Predloga zakona u stvari pristali, mada sad po sindikalnim tribinama tvrde suprotno. Pristali su, na primer, na isplatu dve osnovne zarade umesto tri prosečne zarade radniku koji odlazi u penziju. Pristali su da otpremnina za raskid ugovora o radu ne bude najmanje zbir trećina godišnjih zarada za svaku godinu koju je radnik proveo kod poslodavca koji otpremninu isplaćuje, kako je bilo predviđeno "Radulovićevim" predlogom, već samo prosek mesečne zarade u poslednja tri meseca (opet) za svaku godinu koju je radnik proveo kod poslodavca koji otpremninu isplaćuje. Prihvatili su neobavezujuće obećanje da će radnicima preduzeća u restrukturiranju biti isplaćena otpremnina za celokupan staž, pristali su, istina teška srca ali su pristali, da se minimalna zarada u pregovorima "preskoči"...

Zapravo, nisu pristali samo na tri stavke: obračunavanje minulog rada samo za vreme provedeno kod poslednjeg poslodavca, da kolektivni ugovori nemaju "prošireno dejstvo" i na smanjenje prava i privilegije sindikalnih aktivista.

Za stavku "minuli rad" objašnjenje je jednostavno: ako poslodavac kao uslov za zapošljavanje postavlja radno iskustvo, zbog čega to radno iskustvo i ne plati kao minuli rad?

Za prošireno dejstvo kolektivnog ugovora, objašnjenje je unekoliko komplikovanije, ali se svodi na "a čemu ćemo mi da služimo". Naime, kolektivni ugovor potpisuju reprezentativni sindikati i reprezentativni predstavnik poslodavaca i njime se određuju minimumi prava i obaveza koji su obligacija samo za potpisnike. Prevedeno na srpski, to što je neki sindikat potpisao sa nekim poslodavcem nije obaveza za članove nekih drugih sindikata, odnosno poslodavca koji nije član tog nekog udruženja.

U civilizovanom svetu taj problem se rešava baš tim "proširenim dejstvom", kada obe strane imaju prefiks "reprezentativni", ugovor važi za celu granu. U dosadašnjem zakonu o radu prošireno dejstvo kolektivnog ugovora je u rukama ministra: na preporuku Socijalno-ekonomskog saveta mogao je, mada nije i morao, da potpisan kolektivni ugovor proglasi opštevažećim.

Zanimljivo je da su se baš poslodavci zalagali da kolektivni ugovori imaju prošireno dejstvo, ali da su, poput ministra Vulina, u poslednja dva meseca promenili mišljenje. "Mi na to ne možemo da pristanemo, jer to predstavlja apsolutno prekidanje kolektivnog pregovaranja, a to je osnovni posao sindikata", kategorična je Zlata Zec. "Ako dozvolimo da nam se to uzme, šta ćemo mi onda?"

I smanjenje sindikalnih prava, odnosno privilegija koje uživaju sindikalni poverenici, apsolutno je neprihvatljivo: prema Predlogu zakona, broj aktivista koji uživaju zaštitu biće smanjen kao i broj plaćenih radnih sati – i to samo u visini osnovne plate – koje aktivista provodi baveći se sindikalnim poslovima, pa se ukida zaštita od otkaza u periodu od godinu dana od prestanka povereničkog mandata. "Bez obzira na entuzijazam koji i dalje postoji, neće niko da se bavi sindikalnim aktivnostima ako će da ima 30 ili 40 odsto manja primanja. Pa nije niko blesav", zaključuje Zlata Zec. "Braniće mo stečena radnička prava po svaku cenu", poručuje predsednik Saveza samostalnih sindikata Srbije Ljubisav Orbović. ¶

ZORAN MAJDIN

Od Skoplja do Prištine, juna 1999. godine

Dani raspleta

Danima je najavljivano da će rat uskoro biti završen. Ipak, nisam očekivao buđenje rečima: "Srbi dolaze da kapituliraju." Objasnili su mi da će predaja biti potpisana u jednoj kafani, par kilometara pre graničnog prelaza "Đeneral Janković". Popeo sam se na proplanak preko puta ulaza. Ne znam ko je smislio to poniženje, ali Srbija je trebalo da se odrekne Kosova u fucnutom svratištu švercera, dilera i prostitutki. Ceremonijal majstori NATO-a su želeli da rat bude okončan u albanskoj krčmi "Evropa 93", vlasništvo I. Sadikua. Da ovoga puta neće biti reč o (pravoj) kapitulaciji postalo je jasno kada se saznalo da će nastavak pregovora biti održan na livadi nedaleko od Kumanova. Bolni kompromis neće ostati zabeležen kao "kafanski sporazum". I. Sadiku i njegova neugledna krčma nisu ušli u istoriju

Piše: **Zoran Ćirjaković**

U jednom od gradova na obodu istorijskih ratova uvek se pojavi prepoznatljiva realnost – svakodnevica puna adrenalina, ali bez rizika. U proleće 1999. godine u Skoplju su se skupili ratni izveštači koji nikada nisu iskusili rat, spin-doktori koji pokušavaju da oblikuju ono što će doći posle i gomila užurbanih likova kojima neko pokriva troškove, ali nikome nije jasno šta tačno rade – deo industrije ratovanja koji nema loš imidž.

Svi su bili nestrpljivi, a neki nisu krili da uživaju što im se pružila prilika da osete miris istorije. Bilo je jasno da se mnogi nadaju da će obezbediti mesto u nekoj od fusnota. Još je bila živa posthladnoratovska iluzija da je istorija umrla i da, bar u Evropi, neće biti novih prilika. Milošević i "njegovi Srbi" su bili shvaćeni kao poslednji ostaci ružne evropske prošlosti.

Interesovanje urednika je bilo veliko, ali nije bilo dovoljno priča sa terena. Redakcija je tražila da napišem spisak od desetak stvari potrebnih da bi se razumelo "kako je Milošević postao Milošević". Između ostalog, naveo sam da je poreklom iz Crne Gore i da mu se brat izjašnjava kao Crnogorac, uz kratko objašnjenje zašto je to bitno i ko sve dolazi iz tih krajeva. "Interesantno, ali to bi zbunilo čitaoce", odgovorio je jedan od urednika. Razumeo sam šta je hteo da kaže. U glavama publike, balkanski "loši momci" imaju jednu drugu nacionalnost.

GRČKI RESTORAN

Lepo je tih meseci živela skopska filijala "industrijskog kompleksa zapadnog spasioca", kako je neko nazvao ljude čija je dobrobit vezana za "dobre ratove" u globalnim zabitima. Malo ko je sam plaćao svoje račune i jedna od važnih stvari je bilo rezervisanje stola za večeru. Dani su bili vreli, a ukusna makedonska hrana je mnogima bila prejaka. Omiljeno mesto je postao mali grčki restoran u albanskom delu podeljenog grada. U plodovima mora i dobrom vinu uživali su i oni kojima je Skoplje postalo privremeni dom i uticajni gosti koji su svraćali da daju podršku spasilačkoj inkarnaciji NATO-a.

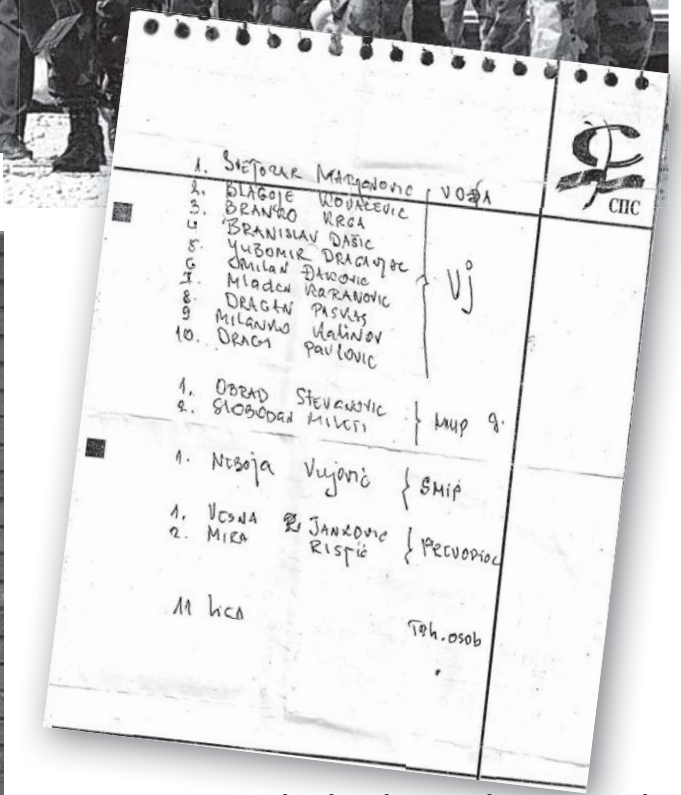
Nas nekoliko, uglavnom "dobrih Srba" koji su radili za zapadne medije, bili smo rado viđeni kompanjoni tokom sporih večera. Nisu sve bile prijatne. Jedan od novokomponovanih američkih stručnjaka naširoko je obrazlagao zašto mentalitet Srba treba da bude uništen i zašto vraćanje u kameno doba može predstavljati humanu ideju. Probao sam da objasnim da je vezivanje zločina pripadnika jednog drugog naroda za oklevetani mentalitet i religiju utrlo put pokolju u brdima iznad Srebrenice i da je ista logika, primenjena na "genocidne" Hrvate, predstavljala potku Miloševićeve propagandne mašinerije krajem osamdesetih.

"Možda bih i ja poludela da bombarduju moju zemlju", prokomentarisala je britanska novinarka, koja je umela da se rastuži kada sazna da je prethodna noć bila vedra nad Srbijom. Tokom jedne od tih večera, iznad tanjira sa grilovanom oradom, u meni je umro autošovinista sa oboda kruga dvojke. Niko ne može da bira gde će doživeti katarzu.

IPAK KUMANOVSKI UMESTO "KAFANSKOG" SPORAZUMA: Delegacija SR Jugoslavije (vidi spisak) i nesuđeno mesto kapitulacije
Foto: Reuters

ALBANSKA KAFANA

Ni države koje dožive ultimativni poraz ne mogu da biraju gde će kapitulirati.

Danima je najavljivano da će rat uskoro biti završen. Ipak, nisam očekivao buđenje rečima: "Srbi dolaze da kapituliraju." Objasnili su mi da će predaja biti potpisana u jednoj kafani, par kilometara pre graničnog prelaza "Đeneral Janković".

Popeo sam se na proplanak preko puta ulaza. Ne znam ko je smislio to poniženje, ali Srbija je trebalo da se odrekne Kosova u fucnutom svratištu švercera, dilera i prostitutki. Ceremonijal majstori NATO-a su želeli da rat bude okončan u albanskoj krčmi "Evropa 93", vlasništvo I. Sadikua. Teško je zamisliti jadniju završnicu "godina raspleta".

Dugo smo čekali. Dopisniku "Njujork tajmsa" jedna stvar nije bila jasna. Samo nedelju dana ranije, izvori u NATO-u su mu govorili da Alijansa ostaje bez meta i da se jugoslovenska vojska odlično drži – "Zašto je Milošević odlučio da odustane?" "Ne znam", odgovorio sam. "Možda Mira Marković više nije mogla da podnese zvuk sirena. Ljudi svašta čine zbog ljubavi."

»

SALA ZA RUČAVANJE

Da ovoga puta neće biti reč o (pravoj) kapitulaciji postalo je jasno kada se saznalo da će nastavak pregovora biti održan na livadi nedaleko od Kumanova. Bolni kompromis neće ostati zabeležen kao "kafanski sporazum". I. Sadiku i njegova neugledna krčma nisu ušli u istoriju.

Pustili su nas na pedesetak metara od šatora, ali niko nije umeo da kaže ko pregovara sa jugoslovenske strane. Sat kasnije, britanski oficir je okačio nekoliko fotokopija rukom pisanog spiska. Na papiru sa zaglavljem SPS-a, istrgnutom iz blokčića sa spiralom, bilo je ispisano petnaest imena. Miloševićeva stranka je izrasla na kosovskoj nesreći. Jedan od umornih moćnika je omogućio da se partijski simbol pojavi i u neslavnoj kumanovskoj epizodi tragične završnice.

DOLAZAK POBEDNIKA: NATO na Kosovu
Foto: Reuters

Sporazum je konačno potpisan, ali jedna stvar nije bila jasna – da li Kosovo ostaje u Srbiji? Britanski diplomata koga sam poznavao iz Beograda je rekao da nema vremena, ali da će u hotelu "Kontinental" NATO uveče organizovati proslavu i da budem tamo.

Morao sam da pišem i došao sam da bi jednu od novinarskih "zverki" koje je redakcija poslala iz Njujorka upoznao sa izvorom koji je bio u šatoru. Stolovi su bili gurnuti u stranu u sali za ručavanje zapuštenog socijalističkog hotela koji je i dalje bio jedan od boljih u Skoplju. Rat je završen i oficiri su bili veseli.

Imao sam vremena za jedno pitanje: Da li je Milošević predao Kosovo? "Dobili smo sve što je potrebno. Kosovo će biti nezavisno", odgovorio je mladi diplomata. Sećao sam se ovih reči dok je Zoran Đinđić posle 5. oktobra objašnjavao da će kosovsko pitanje biti rešavano kao demokratsko pitanje i, kasnije, dok se čekala presuda Međunarodnog suda pravde.

HOTELSKA TERASA

U Prištinu sam stigao dan pošto su NATO i borci OVK ušli u još uvek praznjikav grad. Neki Tačijevi ratnici su bili u novim uniformama, ali neuporedivo više je bilo boraca koji su ličili na četnike iz filmova Veljka Bulajića.

Odvezao sam se do hotela "Grand" u koji su se već smestili brojni novinari. Na recepciji je još bilo srpsko osoblje. Preplašeni, neki su me prepoznali – mesecima sam boravio u hotelu, pitali su šta da rade.

Rekao sam da mislim će ih, ako ostanu, sve ubiti i da treba da odu što pre. Proveo sam prethodnih meseci sate i sate intervjuišući albanske prognanike u Kumanovu i Stenkovcu, i obične ljude i predstavnike različitih političkih opcija, i nisam imao nikakvih iluzija o mogućnosti zajedničkog života u "oslobođenim" gradovima. Dukađin Gorani, obično odmereni novinar, pregnantno je novinarki "Tajma" opisao budućnost: "Dosta je ovde bilo umerenosti. Srbi moraju da idu. Srpski se ovde više neće govoriti."

Na malu terasu pored ulaza u hotel svratila je nasmejana Albanka koja je radila u Soroševoj kancelariji u Prištini. Pozvala nas je, na srpskom, da to veče dođemo na "prvu žurku u slobodnom Kosovu". Širila je zarazni optimizam.

Dilema zabrinutih radnika "Granda" je ubrzo razrešena. Pronela se vest da je ubijen četrnaestogodišnji sin srpskog policajca koji je sa majkom ostao u gradu. "What goes around comes around", otprilike "ko drugome jamu kopa sam u nju pada", reči su kojima je Ema Dejli, dopisnica "Indipendenta", prokomentarisala prvo u seriji ubistava.

Sledećih nekoliko dana izveštavao sam o Srbima koji nisu otišli na vreme. Spaljene kuće, suze i svedočanstva o nevinosti u danima ratnog užasa i predratne represije. Po ko zna koji put u poslednjih desetak godina, cenu su plaćali obični ljudi koji su poverovali da je za ostvarivanje prava na život u novim, nacionalizovanim svetovima dovoljno biti dobar čovek. Jednu stvar ni zapadnjački "dobar rat" nije mogao da promeni. I krivica i nevinost su ostale kolektivne.

Tragedija Srba koji su ostali u raštrkanim zaseocima je bila priča za jedan broj. Ali, malo novinara je imalo srpske prevodioce i nastavio sam da obilazim sve praznija sela i spaljene kuće. Ubrzo me albanska prijateljica upozorila da treba da odem i da se boji za mene. Pitao sam je da li je nešto čula. Rekla je "da". Često sam prethodnih dana iza sebe viđao dvojicu bradonja koji su izgledali kao da ih je obukao Bulajićev kostimograf. Nisu se trudili da budu neprimetni.

Isto veče sam se vratio u Skoplje. Nastavio sam da svako jutro odlazim na Kosovo sve dok gužva na granici nije postala prevelika. U Prištini ionako više nije bilo "srpskih priča".

Autor je 1999. godine bio specijalni dopisnik "Njuzvika".

Fotografije: Dragan Todorović

Ovde je kako mora

Sa obe strane ulice gomile iznetih stvari koje više ne liče na ono što su bile. Ljudi, ćutke, sve to iznose, kad primete novinara, tek će, Slikajte, slikajte, šta imaju da pričaju, koja vajda od priče...

Obrenovac se trenutno raščišćava, i to će trajati. A tek će trajati normalizacija u njemu, i vraćanje u "normalan život". Ako je narod bio zatečen vodom koja ih je potopila, tek sad ne zna kud udara. Od onih koji se vraćaju u avetinjski grad, retko ko je spreman da govori, kome da pričaju, pitaju se. Ima onih koji drže da je sad najvažnije da se prevaziđu posledice velike katastrofe, te da će posle biti vremena za sve analize, pa i toga da li je, i ko, zakazao. Ima i onih koji tvrde da je vlast, od opštinske pa naviše, reagovala neblagovremeno, i kasno, te da bi tu trebalo biti neke odgovornosti. Predsednik opštine, URS gospodin Čučković, to mu je prezime – nikoga, kako neki vele, ne bi iznenadilo, da pređe, ili je to već uradio, u partiju gospodina Premijera – na licu mesta nam je, na sva pitanja, o trenutnom stanju, prozivanju za odgovornost, rekao da će odgovoriti "sutra", jer to su ozbiljna pitanja. U nedelju je, za to sutra, ministar odbrane Gašić, kod kanalizacionog kolektora, najavio ukidanje vanredne situacije. Kad je u ponedeljak došlo sutra, premijer Vučić je, kod istog kanalizacionog kolektora u Obrenovcu, rekao da vanredna situacija još neće biti ukinuta. I rek'o brojke, 17.000 tona iznetog otpada, 253 stambene jedinice ruinirane, biće izgrađene novi objekti. Još reko da će poljoprivrednicima biti nadoknađena izgubljena stoka, bilo da je rogata ili živina, po komadu.

RUŠIĆE, ZIDAĆE

Dakle, nedelja, 8. jun, takoreći mesec dana od poplavnog udara. Glavne ulice u centru, uz odlučujuću pomoć vojske, uglavnom raščišćene. Iza autobuske stanice, gdekoji meštanin posluje oko iznetih stvari, koje su na gomilama. Nekoliko momaka ko tresak, tetovaže, sportska oprema, pomaže na raščišćavanju. Spremno se fotografišu, oni su osuđenici iz Sremske Mitrovice, došli dobrovoljno, tu su pet dana...

Dalje, u porti crkve, narod se okupio, slava crkve, prve Trojice. Na ogradi obaveštenje, pomoć se deli u utorak. Sa poznanikom, koji pomaže roditeljima da se poplavljena kuća koliko može dovede u red, odlazimo u naselje iza glavnog kanalizacionog kolektora. Poznanik nas upoznaje da su kanalizacione cevi, zbog povratnog pritiska vode, eksplodirale, da je i vodovod delom havarisan, ima samo tehničke vode, nastavlja da je u toku popisivanje oštećenih objekata, kojih je na hiljade...

Dolazimo do dela grada gde još nije transportovan otpad iznet iz kuća. Sa obe strane ulice Sremskog fronta gomile iznetih stvari, ormani, trosedi, fotelje, komode, vitrine, jastuci, jorgani, garderoba, komplet knjiga "Dečje sveznanje" u zaštitnom omotu... Ljudi ćutke iznose neupotrebljive stvari. Kad vide novinara, tek će, Slikajte, slikajte... Da kažu koju, šta ima da pričaju, koja vajda od toga... U susednoj ulici stajemo pred kućom u čijoj rupi od prozora, iz koje zjapi do cigle obijena prostorija, naslagane dečje lutke. Dva čoveka, srednjih godina, uz pivo, sede napolju, nedelja je, vele, malo da odmore. Dejan Živić i Nenad Ilić, porodice smestili na sigurno, jedan u Beograd, drugi u Crnu Goru, sad gledaju šta da čine u ovoj nesreći. Kad je voda udarila, pokušali da spasu stvari, ali to je bilo tako iznenada, bilo tri metra vode, da su slabo šta spasli. Sa porodicama otišli u obližnji Rojkovac, koji na višem terenu, ali voda i tu došla. Sledećeg dana im evakuisali porodicu, »

DANI POSLE: Obrenovac, Obrenovčani i vojni vrh s predsednikom opštine

predveče i njih, čamcima izveli na sigurno. Uvode nas u kuću, pokažu, zidovi obijeni do cigle, šta da kažu, bila komisija, rekla 100 posto šteta, ne očekuju ništa, a kažu da će biti nešto, neka bude ko svima, rušiće, zidaće... ali ovde nema života, naročito za decu, mesecima tu nema života, niko to ne zna...

Živić prihvata da nas odvede do obližnjeg Rojkovca, stambenog naselja gde Crveni krst deli pomoć. Veli da iz Kosova Polja, Kuzmin, deset godina u Obrenovcu. Branio je dole svoju kuću, puškom, ali sad se nisu mogli odbraniti, voda stigla sa svih strana. Može da priča ko šta hoće, on je neutralan, pokazuje člansku kartu radikala iz '94, ovo se nije moglo braniti. Ne može da greši dušu, kaže Čučko je kriv, ali ne bi ga iznenadilo da Čučko, koji predsednik opštine, sad bude u SNS. Stižemo do Rojkovca, pred spratnom dužnom zgradom, dugačak red. Ljudi u potpunoj tišini stoje, prilaze, uzimaju ono što im se daje. Jedan sa kapom pokazuje balon vode, dve mesne konzerve u kesi, vidite, veli, kakva je situacija, ovo je super, druga je stvar što ljudi nisu zadovoljni, deli se šta ima, kažu malo, nije malo, ima i kad je bolje, ima i ćuretina u konzervi...

Produžavamo do kasarne, gde se smeštaju Obrenovčani koji bili u prihvatnim centrima u drugim gradovima. Poznanik, koji nas je preuzeo od Živića, vrti glavom u pogledu dogledne normalizacije života. Na ulazu u kasarnu legitimisanje, komandant kasarne nam dodeljuje profesionalnog vojnika da nas prati. U zgradi, koja 20 godina nije u funkciji, u bivšim vojničkim spavaonama, raspoređeni dušeci, gdekoji povratnik sa gomilom ličnih stvari, odsutni, okrenuli se zidu. U jednoj od soba žena i čovek u poodmaklim godinama. Žena kaže, da su tu gde jesu, treći im smeštaj, mnogi kad vide uslove, odlaze, njih dvoje su ostali, gde će, obećali su im krevete, oni su stariji ljudi. Suva hrana, da joj je malo jogurta, nema. Preko puta nje, u stolici, čovek sa šeširom, obučen ko da tog trenutka ide dalje, Ranisav Vukosavljević. Mnogo mu potopljena kuća, sve. Jedva čujnim glasom ponavlja, Ovde je kako mora. Kako mora, i gotovo.

U hodniku čovek iz organizacije, uzeo kaže da su primili 380 ljudi, mnogi ne prihvataju smeštaj, dosta ljudi otišlo, presek prave za večeru, sinoć bilo sto ljudi. Sleže ramenima, to imaju da ponude, trude se da osposobe vodovodnu mrežu, dogovorili sa vojskom i objekat za ishranu, moći će da sednu i pojedu obrok Crvenog krsta. Komisije popisuju neuslovne objekte, ima 10–15 hiljada, ljudi će biti privremeno smešteni dok se ne stvore uslovi za povratak. Kad će to biti, ne zna se, kad država proceni, obnovi, ili ozida nove kuće...

MAKSIMALNO OD SEBE

Odlazimo do hotela "Obrenovac", tu smešten Krizni štab. Na ulazu policija, u holu recepcija, vojska, civili. Na ulazu u restoranski deo nema dalje, vojnik obaveštava da u toku važan sastanak, prisutni ministar odbrane prezimena Gašić, i načelnik Generalštaba koji se preziva Dikić. Muškarac i žena srednjih godina pokušavaju proći pored obezbeđenja. Muškarac veli, crnci u hotelu, a oni u blatu, ne može tako. Reč uzima žena, poplavljene stavljaju u barake, a oni koji to nisu žive u hotelu, ne može to tako. Žena postaje mnogo glasna, galami, Daj Čučkovića, zovi ga, on je doveo Obrenovac dovde, svi znaju, niko nije budala. Muškarac je nadopuni da je Vučić leteo u helikopteru i video kolika je voda. Sa sastanka izađoše vide o čemu se radi, odakle galama, žena se ne smiriva, Dvoje dece mi u autu, da ih vodim u baraku da dobiju astmu, ja ću Čučkovića da ubijem bre, džukelo jedna...

Jedva udaljiše muškarca i ženu, odoše

kod socijalnog radnika, naiđe stariji čovek, takoreći u pidžami, on je smešten u hotelu, rekli mu da vojska preuzima objekat, gde će, 'oće kod generala, u kući nema stolicu, komisija sve popisala, ne može izdrži, svaki dan strepi, došlo mu, pokazuje, do'vde, nije on za kolektivni smeštaj, i on je bio u vojsci, sinovi mu bili u vojsci, ne može se sa njim tako, gde će... Sa sastanka izađe delegacija, omašiše ovoga što ne zna 'de će, napred ministar, general Diković, tu i gospodin predsednik opštine Čučković. Sedoše u džipove i aute i brzom brzinom u obilazak. Novinar, zahvaljujući muškom savetniku za medije, i ženskoj osobi zaduženoj za odnose sa javnošću, upade u jedan od vojnih džipova.

Sve stade kod glavnog kanalizacionog kolektora koji treba da se osposobi. Čučković odma' pokaza na pet velikih cevi koje stigle iz Nemačke. Od onih cevi se javi buldožer koji uze nešto da rovi. Priđoše novinari, Čučković ministru sve pokaza i objasni. Ministar odbrane, u civilu, sa diskretno zavrnutim rukavima košulje, uze veli, Ako je neko nešto učinio, učinili su Vlada i Premijer, dali su maksimum od sebe. Čučković se složi, iako nije im'o zavrnute rukave. Upališe kamere, buldožer je brekt'o na najjače, u svu tu radnu buku ministar uze kaže, nalaze se kod glavnog kanalizacionog kolektora koji treba da se osposobi, ne bi ulazi u cifre koliko je vojske angažovano, ali, samo pojačavaju, samo dodaju gas, očekuje da sutra predloži premijeru da se proglasi prestanak vanrednog stanja, makar u delu angažovanja vojske i policije, da opštinske i gradske službe nastave...

Imade pitanje i jedna TV novinarka, mikrofon uze pridrži lično savetnik za štampa, ali ministar zatraži da lično novinarka mlada svoj mikrofon drži, kad ga novinarka uze, i postavi pitanje o normalizaciji, ministar reče da pojačavaju i dodaju gas, ali da sve neće biti ni brzo, ni lako, predložiće da se ukine vanredna situacija... Još se javi i jedan general da kaže da epidemiološka situacija nije narušena. Novinar "Vremena" iskoristi prisustvo Čučkovića da i on nešto veli. Čučković prihvati, Nalazimo se kod glavnog kanalizacionog kolektora koji će biti gotov za nekoliko dana. Novinar prekide kolektor odgovor, upita, kakvo je trenutno stanje, koje su cifre i brojke. Gospodin Čučković spremno reče da o tome ne može danas, sutra ima štab, imaće sve podatke. Novinar ne bi miran, može li gospodin Čučković nešto kaže o prozivanju za njegovu odgovornost? Čučković gospodin i tu imade spreman odgovor, ne može ništa kaže, to je ozbiljno pitanje da bi sad pričali...

Sve se spakova u aute i džipove i brzom brzinom ode u dalji obilazak. U ponedeljak bilo to sutra. Na sastanku u hotelu "Obrenovac, u društvu ministra Gašića i generala Dikovića, bio lično gospodin premijer Vučić. I on uslikan, uz onaj buldožer uključen na najjače, kod glavnog kanalizacionog kolektora. Premijer im'o kaže da se neće ukidati vanredna situacije. Rek'o da doter'o dva sanitetska vozila, koja poklon arapskih prijatelja koji žele budu anonimni, i rek'o da će država pomoći. Prezentov'o da izneto 17.000 tona otpada, 253 objekta nisu za stanovanje, te da će se to obnoviti. Poljoprivrednicima obeć'o da će se nadoknaditi sva stoka, bilo da je rogata, ili da je živina, po komadu. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Delta Agrar pomagao ugroženima od poplava

Sa ciljem da se održi i ojača stočarska proizvodnja u seoskim domaćinstvima koja su pogođena nedavnim poplavama, Delta Agrar realizovao je akciju #ObnovaPoljoprivrede.

U okviru ove akcije Delta Agrar donirao je 190 tona stočne hrane domaćinstvima u sedam opština koje su najviše bile ugrožene elementarnom nepogodom.

Osim hrane za stoku, poljoprivrednici iz Paraćina, Obrenovca, Trstenika, Bajine Bašte, Krupnja, Smederevske Palanke i Valjeva dobili su od stručnjaka Delta Agrara važne i korisne savete o prehrani stoke u situaciji nedostatka kvalitetne hrane i tretiranju zemljišta koje je duže vreme bilo pod vodom.

POMOĆ PARAĆINU
Foto: Delta Agrar

"Značaj akcije #ObnovaPoljoprivrede nije samo u donaciji stočne hrane poljoprivrednicima već i u nameri Delta Agrara da doprinese održanju i jačanju stočnog fonda u Srbiji", rekao je direktor Ivan Kostić povodom akcije. Ističući da se razvijenost poljoprivrede u jednoj zemlji meri udelom stočarstva u njenoj proizvodnji, Kostić je podsetio da je u Srbiji taj udeo ispod 30 odsto, dok je u najproduktivnijim ekonomijama iznad 50. Vrednost akcije #ObnovaPoljoprivrede je 50.000 evra.

Ukupne donacije Delta Holdinga za otklanjanje posledica poplava u hrani, pijaćoj vodi, odeći i novcu dostigle su 438.000 evra.

Bitka bez kraja

Nakon velike poplave, pretnja od najezdi insekata bitno je veća nego tokom neke druge godine, kad se manje-više efikasno vrši suzbijanje komaraca. Šta uopšte znamo o ovom stvorenju?

Daleko od velikih, burnih zbivanja ovog juna, u tišini nakon velike bujice koja je pogodila brojna područja u regionu, u jamama, usecima, kanalima gde se naplavna voda još zadržala, ali i svim drugim mestima gde voda stoji, uz reke i oko njih, u barama, bazenima i slivnicima, razvijaju se, rastu i podižu larve komarca. U parkovima i blizu reka oni već zuje unaokolo, a kako sedmice prolaze, rojevi ovih za većinu ljudi iritantnih stvorenja, prilaziće sve više urbanim područjima.

Nakon velike poplave, pretnja od najezdi insekata bitno je veća nego bilo koje druge godine, kad se manje-više efikasno vrši suzbijanje komaraca. No, na mnogim mestima započelo je zaprašivanje i strah od ozbiljnih epidemija u kojima bi komarci bili vektori, prenosioci bolesti, nije opravdan. Bez sumnje, to je ovih dana, uz sve drugo u Srbiji i regionu, marginalna bitka, ali kao što se može pokazati i za mnoge druge male, politički nezanimljive teme u opštoj ludnici sa doktoratima, Fejsbukom i cenzurom, nije nimalo jednostavna.

Kako bi izašle na kraj sa komarcima, krajem prošlog meseca, Hrvatska, Srbija i Bosna i Hercegovina dogovorile su se o zajedničkom zaprašivanju ukupno 100.000 hektara poplavljenih područja. Ova akcija, kao primer izvrsne saradnje i, uz to, najbolji način da se doskoči insektima koji ne znaju za granice, bila je početkom juna osujećena nedostatkom sredstava. Zbog toga je hrvatska šefica diplomatije Vesna Pusić zatražila pomoć od zemalja članica Evropske unije. "Radimo na tome da nam države članice pomognu", rekla je Pusićeva novinarima i objasnila da se na Hrvatsku odnosi 18.000, na Srbiju 40.000, a na BiH 48.000 hektara poplavljenog područja.

U međuvremenu, junska zaprašivanja započela su i na teritoriji grada Beograda. Sekretarijat za zaštitu životne sredine organizovao je prošle nedelje kombinovane akcije suzbijanja odraslih formi komaraca iz aviona i uređajima sa zemlje. U akciji je angažovano 11 aviona, a tretirana je ukupna površina od oko 44.000 hektara. Ovakve akcije, ako ih ne osujete iznenadne kiše ili druge pojave, daju rezultate na period od tri do šest meseci. Nakon toga, bitka se ponavlja i rat sa komarcima traje unedogled.

REGIONALNA AKCIJA: Zaprašivanje i komarci

PITANJE BIOCIDA

Komarac je, barem po svojim dimenzijama, danas najveći prirodni čovekov neprijatelj koji je uz to i realno opasan. Mada manji od, na primer, vukova i lavova, ili morskih nemani, komarac godišnje odnosi daleko, daleko više ljudskih života od ovih zveri, prenoseći malariju, žutu groznicu, denga groznicu, encefalitis, virus Zapadnog Nila, tularemiju i razne druge tropske bolesti. Istovremeno, komarac je daleko veći od virusa, bakterija i svakojakih smrtonosnih parazita koji napadaju čoveka.

Njegov zvuk i neprijatni ujed jednako iritiraju moderne ljude, koji u junsko veče ćaskaju na društvenim mrežama i prate satelitsku vremensku prognozu, koliko i njihove primitivne pretke, koji su na visovima iznad močvarnog zemljišta posmatrali zalazak sunca. Kako god, potera za komarcem u sobi u oblakoderu je poslednja svakodnevna bitka koju čovek vodi sa nekom drugom životinjom.

Naravno, ima predloga da se ova bitka okonča jednom za svagda. Ako se pođe od logike da na planeti nema mesta i za komarca i za čoveka, postavlja se pitanje da li ovaj drugi već sada poseduje sredstva kojima bi svog malog neprijatelja trajno istrebio. Pre desetak godina, američki biolog Olivija Džudson predložila je da se izvrši biocid i potpuno uništi jedna od vrsti komarca, poznata kao *Anopheles*. Reč je o malaričnom komarcu koji izaziva jednu od danas najopasnijih planetarnih epidemija (videti okvir).

Džudsonova je predlagala da se ova vrsta, ali i još jedna (*Aedes*, koja izaziva žutu i denga groznicu) zaraze nekom vrstom virusa koji bi napao njihov genski materijal i podstakao razvoj recesivnog gena. Reagujući na ovu ideju, jedan broj biologa je stao u zaštitu ovih malih stvorenja. Uništavanje cele jedne vrste obično znači trajan poremećaj ekosistema, neka druga vrsta se razvija i zauzima njeno mesto i sasvim je neizvesno kako bi se to moglo završiti. No, Olivija Džudson je smatrala da opasnih vrsta komaraca ima samo

30 i da one čine manje od jednog procenta cele familije, tako da to ne bi uticalo na biodiverzitet, odnosno različitost živog sveta.

Komarci inače predstavljaju familiju malih insekata dvokrilaca u koju spada čak 3500 vrsta, svrstanih u dve podfamilije i čak 43 roda. Ova familija se naziva *Culicidae*, što je poteklo od latinske reči *culex*, sa značenjem mušica. Rasprostranjeni engleski naziv *mosquito* vodi poreklo od portugalske složenice "mala muva". U našem jeziku, komarac je "opšti naziv za insekte dvokrilce *Culicidae* vitkog tela i dugih nogu koji sišu krv pri ujedu čoveka

foto: Džejms Getani

ili životinje" (*Rečnik srpskog jezika Matice Srpske*).

Brojne vrste komaraca se, međutim, uopšte ne hrane krvlju sisara. Zanimljivo je takođe da većina onih koji sišu krv zapravo ne mogu preneti bolesti jer prilikom uboda koriste prirodni mehanizam pretakanja krvi "sa višeg na niži pritisak", tako da njihova pljuvačka i ne dospeva u krv. Ova zgoda, ali i brojne druge zoološke karakteristike komarca, razvejala je zebnju da bi komarci mogli prenositi viruse poput HIV-a. No, pojedine vrste, mada u manjini, zaista prenose opasne bolesti i još uvek – ubijaju ljude.

RAVNOPRAVNOST POLOVA

Dobro je poznato kako se ljudskom krvlju hrane samo ženke komarca, dok su mužjaci bezopasni i ne mnogo važni. No, odnos među polovima kod komaraca je ekstremnije neravnopravan nego što možete da zamislite – ženke u bukvalnom smislu igraju ne samo glavnu nego skoro jedinu ulogu u populaciji. Njihov život, ako ih, u međuvremenu, ne ubije čovek na brojne načine na koje to pokušava, traje od dve nedelje pa do oko mesec dana.

Nakon što se dokopaju svog krvavog obroka, ženke pronalaze sklonište gde nekoliko dana vare krv i potom polažu jaja. Za to je potrebno pronaći stajaću vodu, gde će se iz jaja izleći larve i nakon skoro 40 dana, metamorfozom razviti nove odrasle jedinke. Ovaj proces, ali i sav život komaraca, bez obzira na pol, mnogo zavisi od vlažnosti, temperature i pritiska vazduha. No, ako prežive izazove, nakon polaganja jaja, ženke ponovo kreću u lov i ciklus se ponavlja. Mužjaci im pritom služe samo jednoj svrsi – da ih oplode.

Život mužjaka u svetu komaraca je opskuran, kratak i ako se izuzme neophodnost razmnožavanja, bez mnogo smisla. Mužjaci se ne hrane krvlju, nego cvetnim nektarom. Mužjaci ne žive duže od jedne sedmice i pare se samo par dana nakon što se izlegu. Naravno, ne svi, tek retki pojedinci. Nakon što izrastu iz larvi, mužjaci žive u rojevima, okupljaju se u predvečerje i čekaju ženke. U ovakve rojeve uleće ženka i traži za sebe samo jednog partnera.

Telo komarca sastoji se od tri dela: glave, grudnog dela i abdomena. Dužina komarca varira od vrste do vrste, ali retko je veća od 16 milimetara, dok im je težina svega oko 2,5 miligrama. Komarci, osim atmosferskih prilika i manjka vode za rast i razvoj, u svom kratkom životu bivaju napadani sa svih strana – imaju mnogo prirodnih neprijatelja, od kojih su, ako se izuzme čovek, najveći i najstrašniji po njih – vilini-konjici.

Uprkos tome, komarci danas praktično nastanjuju čitavu planetu, sve kontinente osim Antarktika. Donedavno se mislilo da ih nema na Islandu, ali postoje dokazi da žive i na ovom ledenom otoku. Kako su komarci uopšte uspeli da stignu u tako udaljene delove sveta? Smatra se da su ih dobrim delom raselili ljudi brodovima, tako što su preneli larve u posudama sa tečnošću, gumama ili u vazama sa cvećem.

No, komarci su kao familija insekata jako dugo na planeti. Najstariji poznati fosil komarca pronađen je u Kanadi i star je 79 miliona godina, dok genetičari smatraju da se ova familija insekata pojavila pre oko 150 miliona godina. Čovek je, zato, u odnosu na komarce zaista novajlija – u izdanju kakav je danas na planeti postoji tek 100.000 godina. Čak i ako istrebi svog maleckog konkurenta, biće to i dalje samo – još jedna mušica u dugom trajanju biosfere. ¶

SLOBODAN BUBNJEVIĆ

MALARIJA

Mada ne postoji u našim krajevima i vezuje se za tropske oblasti, malarija je bez sumnje jedna od najvećih pošasti modernog doba. Prema podacima Svetske zdravstvene organizacije, godišnje se u svetu registruje više od 200 miliona obolelih od malarije, a bolest za godinu dana ubije i do milion ljudi, uglavnom dece u Africi (prema podacima za 2010). Ovu bolest izaziva jednoćelijski parazit *Plasmodium* koga prenosi zaražena ženka malaričnog komarca, poznatog kao *Anopheles*. Donekle drugačiji od "običnog", po dimenzijama pre svega, malarični komarac ima više podvrsta, što je poznato tek odnedavno. Malarija je opak bolest i poslednja od velikih epidemija za koju nije razvijena vakcina. Na sreću, nedavno je, prošlog meseca, došlo do značajnog prodora u istraživanjima i nije isključeno da bi vakcina protiv malarije mogla biti uskoro dostupna.

Pirova titula

Izbacivanje srpskog šampiona iz evropskih takmičenja poslednji je u nizu udaraca u nekad veliki evropski klub, ali posledice neće biti strašne jer je stvar odavno propala

Šta spomenuti prvo?

Tuču Nebojše Čovića, potpredsednika FK Crvena zvezda, sa novinarom TV Kopernikusa Dejanom Anđusom, ili prepucavanje preko medija fudbalera i uprave FK Crvena zvezda i različitih delova uprave među sobom; izbacivanje kluba iz evropskih takmičenja baš kada je "vraćena titula", ili predstavu oko podnošenja kolektivne ostavke i najave dolaska novog super predsednika koji će da rešava stvari?

Šta je najgore što bi moglo da se veže za ime fudbalskog kluba koji je bio najveća sportska stvar u nekadašnjoj Jugoslaviji?

Zajedničko za sve pomenute "nesuglasice" koje su izašle u javnost jeste nasilje, i ta reč najbolje opisuje sve što se u klubu dešava poslednjih desetak godina. Fudbalski klub je zahvatilo nasilje kao permanentno stanje u kome se neprestano "dešavaju" sukobi, gde non-stop neko nekome preti, gde se navijači međusobno ubijaju u krimi obračunima, gde se igrači prodaju kao goveda na stočnoj pijaci, gde se treneri smenjuju brže nego što članovi uprave menjaju gaće ...

U poslednjih deset godina, od prvog povlačenja Dragana Džajića zbog sukoba sa Slavoljubom Muslinom, kada ga je "Sever oterao", pa do sadašnjeg trenutka u kome UEFA tretira nekadašnjeg osvajača Lige šampiona i svetskog prvaka u fudbalu kao nižerazredni klub iz Abhazije (svaka čast nižerazrednim klubovima iz Abhazije), klub je tonuo i tonuo i zapravo nestao u dugovima i nesposobnosti onih koji su ga vodili.

Zvezdina se propast poklopila sa potpunom kriminalizacijom upravljanja fudbalom u Srbiji, jer kako drugačije da se nazove oblast u kojoj "državni organi" nemaju pristup poslovnim knjigama, a kada ih se jednom dokopaju, onda obelodane ogromna dugovanja, za koja niko ne odgovara. Kao i u drugim oblastima društvenog života u Srbiji, i ovde su dizgine bile u rukama nekompetentnih ljudi koje su u prvi plan isticali oni koji su upravljali karijerama igrača koji služe kao glavi izvor prihoda.

I sve to znamo, i o svemu tome je godinama bilo reči, a postavlja se pitanje zbog čega onda još jednom pisati o klubu koji je ruina, koji prosto ne može da uradi ništa što bi od njega napravilo pristojno sportsko društvo?

Zbog toga što tu i takvu Crvenu zvezdu voli mnogo ljudi ovde u Srbiji (i šire) i što taj svet zaslužuje da bar nešto zna o onome šta se dešava u klubu koji se ponekad voli više "od svega".

VUČIĆEVA UPRAVA

Ova poslednja, Vučićeva uprava, pokazala se nesposobnijom od prethodnih, jer je, uprkos svemu, uspela da ne isplati dugovanja igračima koji su tužili Zvezdu nekoliko godina unazad. Čitavo ovo proleće, dok se tim borio nekako na terenu da osvoji titulu prvaka države koja se čekala sedam godina, uprava je pokušavala navodno da nađe novac (nekoliko miliona evra) i isplati šta je dužna i omogući da klub koliko-toliko uspešno funkcioniše.

Kada je Vučićeva uprava preuzela Zvezdu krajem 2012. godine, bilo je rečeno da će sve "mahinacije" prethodnih uprava biti ispitane, proverene i da će se svom snagom raditi na stabilizaciji kluba. Međutim, osim što je potpredsednik kluba

DAVNO BEŠE BARI: Proslava šampionske titule; Nebojša Čović
fotografije: FoNet

Nebojša Čović u jednom trenutku zahuktano govorio o visini dugova i o tome da je nužno saseći sve moguće troškove, ništa posebno se nije dogodilo.

Klub je bio razapet između proklamovanog cilja osvajanja titule i nemogućnosti da se finansijski stabilizuje jer se baratalo cifrom od oko 50 miliona evra duga koji je nastao u poslednjih desetak godina. Dugovi su pritiskali klub pa se svake godine pominjala mogućnost da Zvezda bude eliminisana iz evropskih takmičenja, ali se to dogodilo tek ove sezone, jer je vanredna kontrola koju je UEFA sprovela prošle jeseni pokazala da su izveštaji koje je slala Zvezda bili neregularni, da nije moglo sa sigurnošću da se tvrdi da je nešto isplaćeno ili da su poverioci zaista potpisivali ponuđene predloge reprograma dugova.

Jednostavno: ranije je Zvezda nekako uspevala da se nagodi sa igračima kojima duguje, a u poslednjoj turi ne samo da se to nije dogodilo nego su neke stvari u dokumentaciji bile očevidno falsifikovane, pa je klub izbačen iz Evrope.

KO JE KRIV

Sada kada je "tikva pukla" i kada je gotovo izvesno da klub neće igrati u kvalifikacijama za Ligu šampiona, bez obzira na pisma koja navodno piše Ivica Dačić, srpski ministar spoljnih poslova, Mišelu Platiniju, predsedniku UEFA, počelo je čaršijsko prepucavanje o tome ko je kriv.

Kao što je već napisano u brojnim novinskim tekstovima, krivi su svi koji u Zvezdi odlučuju, jer su imali veoma jasan zadatak i imali su dovoljno vremena da reše problem. Međutim, pošto je uprava podeljena na nekoliko klanova, na nekoliko interesnih grupa koje sve žele da se dodvore navijačima i Aleksandru Vučiću i da se predstave kao da su baš oni pravi ljudi za klub, više su se bavili mešetarenjem, nego upravljanjem.

Situacija u klubu je takva da niko zapravo ne zna ko je tu sa kim, ko čije interese zastupa, jednino je izvesno da je nužno dodvoriti se "Severu" i premijeru Srbije, jer se očekuje da se tu donese odluka o budućnosti Zvezde.

Vučićeva uprava je spojila njegovog druga Slavišu Kokezu, neminovnog Nebojšu Čovića, aboliranog Dragana Džajića i njegovog šuraka Miodraga Zečevića i čoveka SPS-a Ivicu Tončeva. Ovaj galimatijas uspeo je samo da nivo svađe u klubu drži visoko i da neprestano kroz medije propušta razne kontradiktorne informacije.

U takvoj atmosferi, igrači su zauzeli svoju poziciju, i plaćali "iz šteka" renoviranje svlačionica i troškove priprema. Na kraju, uspeli su da osvoje prvenstvo, ali je to brzo zaboravljeno zbog događaja koji su usledili.

ČOVIĆ I ANĐUS

Izbacivanje iz evropskih takmičenja poklopilo se sa incidentom u kome je učestvovao potpredsednik kluba Nebojša Čović, koji je prošle nedelje napao novinara TV Kopernikusa Dejana Anđusa po završetku njegovog programa u kome je pominjao Čovića i članove njegove porodice.

Anđus je potom reagovao burno, ali se stvar krajem nedelje utišala pošto je Čović bio pozvan u policiju da dâ izjavu. Prilikom razgovora sa Anđusom prošlog četvrtka na njegovom licu i na glavi videle su se povrede koje potvrđuju njegovu priču da je bio napadnut. U državi u kojoj ubijaju novinare, bacaju im bombe, u državi u kojoj novinari imaju policijsku pratnju normalno je da se burno reaguje na svaki napad na ljude iz medija, a naročito ako taj napad izvrši javna ličnost.

Čović je u razgovoru sa vašim izveštačem odbio da govori o tom događaju kao i o svojoj odgovornosti za izbacivanje kluba iz evropskih takmičenja. U telefonskom razgovoru rekao je najpre da se sa Anđusom ništa nije dogodilo, a potom je potvrdio da je bio ispred TV Kopernikusa i pozvao policiju i tužilaštvo da rade svoj posao. Kada je reč o propadanju kluba, negirao je svoju odgovornost i prebacio je na "druge ljude u upravi koji su o tome odlučivali". On je rekao da je odavno upozoravao šta će se dogoditi i da će i dalje ostati na pozicijama u klubu.

BEZ VIZIJE

Dugo se verovalo da sve konce u klubu drži Slaviša Kokeza, koji je imao poziciju ličnog poverenika Aleksandra Vučića, i verovalo se da on zapravo radi na tome da Čovića eliminiše iz uprave. Međutim, izgleda da je Vučić, kao i u drugim situacijama, davao obećanja i ovlašćenja često naizgled suprotstavljenim stranama, i da je spor nastajao onda kada bi protivnici shvatili da u isto vreme imaju mogućnost da odlučuju o istim stvarima.

Još se strasti oko svih ovih događaja nisu stišale, a već se pojavio novi spin: na mesto predsednika dolazi Mirko Petrović, menadžerska legenda postpetooktobarske Srbije, čovek spretan i vešt i sa svim vladama dobar. Zvezda je imala i takve predsednike: setimo se Toplice Spasojevića, privrednika iz Srbije, koji se na mestu predsednika kluba zadržao malo duže od pola godine iako je imao ideje, planove i budžet od dvadeset miliona evra.

Prošlost nas uči da su se na Zvezdi mnogi učili i da su svi polomili zube. Svaka sledeća uprava je samo dodatno gurala klub u propast, a ova poslednja je, izgledalo je tako, imala ogromnu šansu da nešto dobro uradi, jer je iza nje stajala Vlada Srbije. Šta sve nismo slušali za ovih godinu i po dana, koliko miliona nismo prebrojali iz kase šeika i drugih dobročinitelja koji stoje na kapiji i čekaju samo da im neko otvori vrata. Međutim, još jednom se pokazalo da nekompetentnost udružena sa strastima i ličnim interesima ne može da porodi viziju koja dovodi do uspeha. ¶

SLOBODAN GEORGIJEV

SVI PUTEVI VODE
U DELTA CITY
DeltaCity
ZARA
deltacity.rs
DeltaCity

LJUBOMIR ŽIVKOV

Novi Sad II

Basprim na kome sam odsvirao hiljade pesama (mnoge sam k sozhaleniu moemu službeno ponavljao dok se za mene nisu posve ispraznile: trzalicom sam, godinu za godinom, iskrzao njihovu lepotu, kao kad bi preko neke freske, daleko bilo, decenijama curila voda kad god pada kiša) napravljen je u Novom Sadu; većina tamburaša, ako izuzmemo moje prauzore iz Farkaždina i Perleza, iz Novog Sada je. Drugi koren mog opstanka, novinarluk, takođe je vezan za Novi Sad, Banovina koju sam detetom gledao onoliko kroz tetkin prozor ne znajući čemu savijeno zdanje služi odobrila mi je kao budućem marksisti studentski kredit, koji sam doduše potrošio u Beogradu, ali da nije bilo Novog Sada ne bi bilo ni ovakvog mene, ne bih bio baš ovoliko školovan.

Zaista, zaista vam kažem, bio bih srećan kao član Srpskog zanatlijskog pevačkog društva "Neven" kome je Marko Nešić početkom XX veka (ah, kakav vek! premda i kraj devetnaestog ne beše za bacanje) posvetio istoimeno kolo

Uticaj Janikinih ljudi na moj tamburaški razvoj

Radio Novi Sad je od podneva do pola jedan puštao muziku naroda nastanjenih u našoj žitnici, zahvaljujući Radio Stanici (tako su je s poštovanjem uvek zvali njeni nameštenici, dok se u Beogradu ležerno govorilo: Radio) čuo sam akorde kakve mi stvarnost u Banatu dotad nije predočila, hvala braći Mađarima i Rumunima za moje prve umanjene septakorde, za krasne molske šestice, devetke i druge divote; kao mladočlanu ansambla LOLE zagledanom u binu na Tvrđavi gde je stajalo Janikino društvo, pitanjem mi se usred pesme obratio čika Pišta, kontraš: "Hvatate pluseve, i vi?", na kontri je najlakši onaj kad se ispod jednostavno uhvaćenog dura (jedan prag, pritisnute sve žice) na drugoj žici pritisne prvi naredni, viši prag, nasmešio sam se u nelagodi: nismo još u svome razvoju dotle stigli, ove starogradske promincle na kojima zarađujemo trpe kao i sva muzika pluseve, ali ih mi zasad sviramo više kao školski orkestar.

Čiča, koji je tek nedavno penzionisan, i koga je i savremeno stanovništvo moglo da gleda na televiziji, gospodin koji već dugo nosi naočare, imao je tamnobordo basprim koji je mene podsećao na fijaker; uzeo je bio moju tamburu da je oproba, nije se pretrgao ni u testiranju ni u pohvalama, ali mi je rekao: "Hoćeš ti da budeš basprimaš ili šta?! Ove žice ti idu na sve strane, kao onim gitaristima!" Zaista, virile su iz čivija nepotkresane, bio sam ih po savetu čika Milana iz Perleza priljubio uz samu mašinicu, da bih tako smanjio pritisak na čivije, ali mi je tek Čiča posavetovao da krajeve žica podvučem pod pripijene paralele, a da ih onda malim kleštima – koja bih kao profesionalac morao imati uvek u futroli – potkrešem. I stvarno, ako pogledate frizure tamburaša, često disciplinovane i briljantinom, i ako pogledate glave tambura, videćete da je to u savršenoj harmoniji. (Ima i primera suprotnih mome: vođa "Legendi" svira na basprimu, a ostavlja žice raštrkane, svira gitarskom trzalicom, drži basprim u visini pupka, čuva uspomenu na svoje zabavnjačko, možda i rokersko poreklo.)

Kako sam slušajući Lepog Jovicu u "Kecu" primetio ličnost koja svetu muzike i pripada i ne pripada

Pratio sam Jovicu i njegovo ljudstvo u njihovim prirodnim seobama od gostione do gostione ("Sport", "As", docnije ćemo ih mi upoznati sa upravom beogradske "Simonide", pre toga sa dubrovačkim gosparima). Gledao bih da na njihovo radno mesto stignem pre nego što počnu, da se pozdravimo i da ne propustim njihove uvodne, instrumentalne numere: rumunske i mađarske pesme, nekoliko vrtoglavih čardaša... Samim početkom oni iznenade i pokore nove goste, niko nakon njihovog maestralnog početka ne sme docnije da bavrlja: "Ej, muzikaaa, kad mislite nama da svirate?..." Dobar gost bi kapelnika oslovio putem orla sa nezaboravnih stotinu rajhs-maraka, ali mu banknotu ne bi lepio na čelo, nego bi ju poslao po konobaru, to je nalagao drevni, usmeni bonton.

U "Asu" na garderobi radi sredovečna građanka, u toku večeri ulazi u restoran i metlom interveniše gde joj se učini da treba, to čini mnogo pre nego što će prvi pijani gost razbiti čašu, jednu pa drugu, mislio sam da joj je u opisu radnog mesta održavanje higijene kako u sanitarnom čvoru tako i u glavnoj sali, kad, negde oko ponoći, primetim krajičkom oka sad već poznatu siluetu, prolazi dostojanstveno kraj stolova nudeći bukete cveća, kad se pre preobrazi u prodavačicu ljubičica?

Kako sam dobio ocenu koju ni nakon trideset osam godina ne mogu da odgonetnem

Čika Milan iz Perleza rekao je svojima pošto sam svirao na basprimu tek kupljenom od njega: "Ljuba nam svira kao Obrovčani..." Nisam bio siguran da je to pohvalno, ne znam šta oni rade i u čemu sve greše, nisam nikad bio u Obrovcu, niti sam čuo nekog odonud... – "Ne brini se, lepo sviraju, ali na njihov način..."

Znači: lepo je, ko voli...

Imam li prostora da spomenem Džeka, Amerikanca koji je sedamdesetih godina snimao muziku Balkana? Jovica nije bio u Novom Sadu tako da smo ga vodili u dva ili tri restorana gde su svirali tamburaši iz neću reći druge gradske lige, ali nisu bili iz elitnog bataljona, uglavnom nas je Džek koji nije pre toga nikad čuo nijednu njihovu numeru pitao: "Zašto ovi ljudi svaku pesmu sviraju u tempu bržem nego što treba?"

Nastaviće se (ako ne dođe do čitalačkog ustanka protiv ovoga privatluka) ¶

Igor Mandić, jedna karijera

SEBI POD KOŽU,

U izdanju zagrebačkog VBZ-a, i njegovih podružnica u Beogradu i Sarajevu, nedavno je objavljena knjiga Igora Mandića *Oklop od papira* za koju sam autor kaže da mu je posljednja. Ova "intelektualna biografija" veličanstven je sažetak jedne uzorne autorske životne priče

Riječ *karijera* u značenju nečijeg javnog i profesionalnog života, odnosno njegovog razvoja, kod nas je na zlu glasu prvenstveno zbog zloćudne aure kakva postoji oko termina *karijerista*. Karijerista bi, naime, bio onaj čiji lični i privatni život (kao i životi drugih ljudi, i bliskih i manje bliskih) pati zbog njegove nezajažljive karijerne ambicije, neko ko zbog želje za profesionalnim uspjehom, kako se to kaže, prelazi preko leševa. Linija koja dijeli lični i profesionalni život takvih ljudi, granica između karaktera i karijere, debela je i teško propusna. Igor Mandić je, međutim, antikarijerista, za njega zaista vrijedi slogan "privatno je političko"; lični i profesionalni život kod njega su isprepleteni i neodvojivi te zato, naoko paradoksalno, ima smisla govoriti o njegovoj posljednjoj knjizi, *Oklop od papira*, a karakterističnim podnaslovom *Autobiografski saldakonti 1966. – 2013. (Amplituda tekstova koji su me obilježili i razgraničili)*, kao o autorski obojenom "pregledu karijere".

SEDAM VELIČANSTVENIH

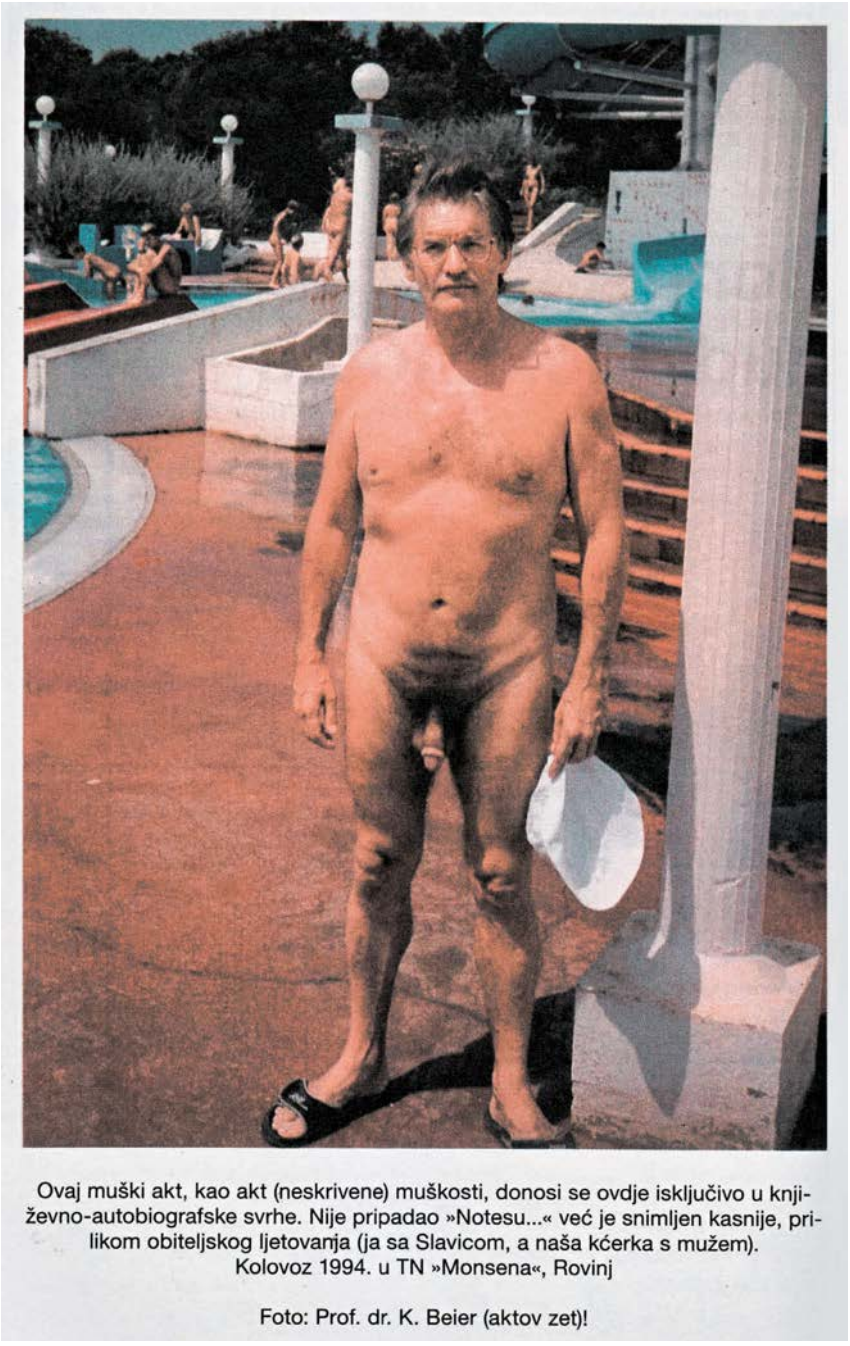
Istini za volju, poneko bi, čak i zaveden uobičajenim Mandićevim klasifikacijama vlastitog opusa, mogao zapravo govoriti o njegovim – karijerama. Svojih tridesetak knjiga sam Mandić dijeli u sedam skupina, na djela Mandića književnog i muzičkog kritičara, zatim Mandića feljtoniste i kolumniste, Mandića esejiste, Mandića polemičara, Mandića antologičara, Mandića gurmana, hedoniste, erotomana i pornofila te naposljetku Mandića, autobiografa, dnevničara, muža, oca i čovjeka. Svaki od ovih sedam Mandića zaslužuje zaseban, veliki, retrospektivni tekst o njegovim *doprinosu* u svim tim oblastima. Mandić – književni kritičar, recimo, najvažniji je hroničar jugoslovenskog romana nakon Drugog svjetskog rata i valjda uz Mihiza jedini koji je u stanju na tri šlajfne, neuporedivim stilom i dubinskim uvidom, bez vremenske distance, smjestiti neku knjigu na njeno pravo mjesto, i u sinhronijskom i u dijahronijskom kontekstu. Kad se danas, recimo, čita zbirka Mandićevih tekstova o srpskim romanima pisanih u periodu od 1958. do 1999. godine (u periodu, dakle, dužem od četiri decenije) *Kaj ste pisali, bre? Šta ste napisali, bre?*, otkriva se, na primjer, kako Mandić u Danilu Kišu odmah nakon izlaska *Bašte, pepela* prepoznaje velikog pisca, kako bez straha i bez zazora od pretjeranih pohvala kontekstualizuje *Roman o Londonu* Miloša Crnjanskog ("*Roman o Londonu* je veliko djelo, jedan od najboljih naših romana, knjiga koja opravdava jednu sudbinu."), kako programski i euforično *kanonizuje* Momu Kapora, kako pažljivo prati i visoko vrednuje romane Dobrice Ćosića, ali i kako je konstantno »

SVETU U OČI

foto Ognjen Alujević

sumnjičav prema, primjerice, prozi Mirka Kovača, odnosno kako je razorno ciničan spram Radeta Konstantinovića (u kontekstu njegovog bavljenja Tinom Ujevićem). Od stotina njegovih tekstova, tendencioznо pominjem upravo ovih nekoliko da bih nagovijestio možda i ključnu Mandićevu *razliku* u odnosu na gotovo sve ostale primjerke južnoslovenske literarne flore i faune. Mandić ne stadari. Mandić, hoću reći, ne prihvata nepisane zakone ni pravila ponašanje nijedne ovdašnje zvanične ili nezvanične parapolitičke autorske *lože*. U tom kontekstu, možda je prirodno sa Mandića kritičara preći na Mandića polemičara. Najstrastvenije i najogorčenije svoje polemike Mandić je vodio s Goranom Babićem i Predragom Matvejevićem. Kad biste danas kakvom državotvornom Hrvatu, ne nužno tuđmanovcu i NDH-nostalgičaru, nego državotvorcu *vulgaris*, iz one vrste neosviještenih nacionalista o kojoj sjajno piše Viktor Ivančić, postavili pitanje da nabroji trojicu Hrvata koji nisu nikakvi Hrvati nego najobičnije Jugoslovenčine, odgovor koji biste po svojoj prilici dobili bio bi: Igor Mandić, Goran Babić i Predrag Matvejević. To, međutim, ne znači da je Mandić o njima dvojici u međuvremenu promijenio mišljenje. To je tek još jedna ilustracija da čovjek ama baš nikad, ni po koju cijenu, ne stadari. Treći Mandić, Mandić feljtonist i kolumnist, je svetac zaštitnik svih iole dobrih feljtonista i kolumnista na ovom jeziku u posljednjih četvrt vijeka, tvorac i vodeći praktičar najpregnantnije kolumnističke definicije: jedna ideja, dva primjera, tri kartice (iliti šlajfne). Mandić esejista kreće se istom teritorijom kao i Mandić kritičar ili Mandić feljtonist, samo su mu teme razuđenije, a zamah širi. Mandić antologičar je 1987. godine sastavio *Jednu antologiju hrvatske poratne poezije*. (Samo koju godinu kasnije ponovo će se sastavljati antologije ratne poezije.) Mandić hedonista (u najširem smislu) napisao je *Ekstaze i mamurluke* te *Prijapov problem*, a u saradnji sa suprugom Slavicom još i *Bračnu kuhinju*. Naposljetku, tu su i tri autobiografske knjige sedmog Mandića: *Sebi pod kožu*, *U zadnji čas* i najnovija – *Oklop od papira*.

Ovaj muški akt, kao akt (neskrivene) muškosti, donosi se ovdje isključivo u književno-autobiografske svrhe. Nije pripadao »Notesu...« već je snimljen kasnije, prilikom obiteljskog ljetovanja (ja sa Slavicom, a naša kćerka s mužem). Kolovoz 1994. u TN »Monsena«, Rovinj

Foto: Prof. dr. K. Beier (aktov zet)!

DO GOLE KOŽE: Ilustracija iz knjige *Oklop od papira*, uz "Nudistički notes Igora Mandića"

ZAVODLJIVOST INTERVJUA

Prve dvije Mandićeve autobiografske knjige poigravale su se prvenstveno s formom dnevnika. *Sebi pod kožu*, isprva zamišljena kao *light* knjiga, prigodan nastavak ispisivanja prigodničarski naručenog dnevnika od strane književnog časopisa s redovnom dnevničarskom rubrikom, sudbinski se otela i postala svojevrstan direktni prenos najveće tragedije u Mandićevom životu – smrti Ade, njegove kćeri jedinice. I u ovoj knjizi, ali naročito intenzivno u njenom nastavku *U zadnji čas*, aktuelni dnevnički zapisi kontrapunktiraju se sa nekim od prije više godina ili čak decenija. *Oklop od papira* u tom smislu ide korak dalje. Ona je zapravo Mandićev autorski izbor njegovih tekstova, s naglaskom na intervjue koje je davao, u skoro pola vijeka (tačnije u četrdeset sedam godina): od 1966. do 2013. godine. Knjiga je podijeljena u dvanaest poglavlja, a svako od njih fiksira jednu fazu u Mandićevoj karijeri. Naslov prvog poglavlja je programski za cijeli Mandićev (javni) život: *Minimum kompromisa, maksimum kontroverzija*. Dio tog prvog poglavlja je i kratki zapis iz maja mjeseca 2013. godine pod naslovom *O intervjuima kao komponentama moga autobiografskog oknjiženja* u kojem se Mandić prisjeća prvih intervjujčića koje je dao te sve većih i ambicioznijih koji su uslijedili. Pred kraj tog teksta stoji, između ostalog, i ovo: "Tako sam otkrio da su intervjui *komponenta moga autorskoga glasa*, dakle, doslovno njegove sastavnice! (...) Ma koliko da se u mnogim

Nagrada "Stanislav Staša Marinković"

Ovogodišnju nagradu za istraživačko novinarstvo i profesionalnu hrabrost "Stanislav Staša Marinković", koju dodeljuje beogradski list "Danas", dobio je član redakcije "Vremena" Muharem Bazdulj. Pored brojnih književnih, ovo je Bazduljeva druga žurnalistička nagrada – prošle godine Društvo novinara Bosne i Hercegovine dodelilo mu je nagradu za najboljeg novinara u BiH u kategoriji štampanih medija. R.V.

intervjuima, naročito od 1996. g. na ovamo, mnogi podaci i razni stavovi ponavljaju (no, nije na odmet utuvljivati gradivo!), ipak sam u svim meandriranjima nastojao uvijek ponovo osvježavati 'suhu drenovinu', zaobilaziti klišeje i – 'izvaliti' kakvu blasfemiju. Oslobađanje od potpune kontrole, koja vlada dok se piše u osami, omogućeno je u slobodnom protoku dijalogiziranju (s intervjuistom). Uvijek sam pokušavao da svaki novi intervju dobije *svoju vlastitu pulsaciju*, da me obilježi onako kako ja pokušavam obilježavati vrijeme oko nas. Moje je govorenje za novine uvijek bilo 'u živo' kao da sam intervjuiran na radiju ili televiziji...a to su odlike koje u nekim elementima nadilaze strogo kontrolirani, autorski pisani tekst." Veli Mandić i kako mu se čini da je *začudo* taj njegov *na slobodu pušteni glas* ponekad nadjačavao i nadglasavao ono što se uopšte usuđivao napisati. Nastavlja se to, međutim, i poslije objavljivanja *Oklopa od papira*. Prije samo nekoliko dana, u nedjelju 8. juna, u „Večernjim novostima" objavljen je intervju koji je sa Mandićem vodio Jurica Kerbler. U njemu Mandić ponovo uspjeva da "izvali blasfemiju", da izgovori stav logičan i subverzivan, stav koji su suprostavlja svim utvrđenim falangama i frontovima južnoslovenskim, desnim i lijevim podjednako. Kaže Mandić, a to treba precizno citirati: "Ne treba rekonstruisati neke stare projekte, jer bi to bilo protiv zdrave pameti svakoga ko je imalo upućen u istorijske procese. Razmišljam o nadregionalnoj zajednici u kojoj bi bili Hrvati, Srbi, BiH, Kosovo, ali ne pod kapom EU. Mi već sada imamo gubernatore, to nam ne treba. Možda su to pusti snovi, iluzije, vizija moguće budućnosti. A onda i utopija. Ali neka, bolje utopija nego beznađe." Kakav program! Crno-bijeli svijet naše dnevnopolitičke javnosti suštinski se dijeli na dvije okoštale grupacije: jedni su, kao, protiv nacionalizma i za evropske integracije, drugi su, kao, za nacionalizam i protiv evropskih integracija. Mandić, međutim, misli slobodno, misli izvan nametnutih granica, izvan kutije i nudi jedino rješenje dostojno najplemenitijih i najprogresivnijih jugoslovenskih tradicija: protiv nacionalizma, protiv evropskih integracija. Dok se takozvani napredni mladi pisci, potpomognuti stranim donatorima, tobože bore "književnošću protiv izmišljenih granica", a razlog i svrha njihovog postojanja jesu upravo te izmišljene i nametnute granice, Mandić ostaje i opstaje kao usamljeni *soldat istine*.

MARGINA

Kad je tokom devedesetih Igor Mandić vodio polemiku sa Stankom Lasićem, Boris Buden je u jednom svom komentaru analizirao njihove pozicije, ističući s jedne strane Lasićevu "čvrstu akademsku afilijaciju", a s druge činjenicu da je Mandić kao autorska ličnost potpuno ovisan o vlastitoj "javnoj medijskoj (samo)prezentaciji" što je pozicija "u tradicionalnim kulturama kakva je naša, po sebi marginalna". Samoizabrana margina Mandićeva je prirodna pozicija te on iz nje nije izišao ni kad je kratko vrijeme, početkom ovog stoljeća, bio glavni urednik „Vjesnika". U vrijeme zrelog socijalizma, Mandić je bivao na crnim listama, živeći skoro na rubu egzistencije, popunjavajući kućni budžet prodajom knjiga antikvarijatima. Kada je poslije potpisivanja Dejtonskog sporazuma bio prva javna ličnost iz Hrvatske koja je na velika vrata stigla u Beograd, dobio je otkaz u „Slobodnoj Dalmaciji" za koju je u to vrijeme pisao. Medijski "topli zec" kojem je tada izložen u ovoj je knjizi jako dobro prikazan. Na nekoliko mjesta, u nekoliko intervjua, Igor Mandić sebe i svoju inokosnu slobodu i hrabrost poredi sa Čarlijem Čaplinom. Evo jednog primjera: "Već se desetljećima ponašam poput Čarlija Čaplina, koji ne pravi nikakve kalkulacije... Poput Čaplina, saginjem se da privežem vezice na cipelama, dok mi iznad glave fijuče smrtonosna sjekira. Nakon toga izgledam kao da ništa nije bilo. A i nije mi ništa. Tako ću nastaviti i dalje, koliko god budem mogao." Za ljude koji su ime i simbolički kapital stekli, makar djelomično, za vrijeme SFRJ, početak rata i raspad zemlje predstavljaju cezuru, ne samo simboličnu. Mnogi nekadašnji anonimusi su svoju jugoslovensku prošlost uspjeli provući kroz filter naknadne slave pa izmišljeni kontinuitet vlastite relevancije uspostaviti kao neupitni aksiom. Mandićev slučaj je u književno-novinarskom svijetu neusporediv; on je valjda jedini čiji je *status* i prije i poslije *rapsada* i visok i dosljedan. Možda i jedini čovjek koji, makar i na drugi način, u tom smislu pripada istoj paradigmi jest Branimir Džoni Štulić. Dokazuje to ovaj Mandićevih intervjua, a u kontekstu šire istorije nije loše pomenuti ni pojedina imena njegovih *ispitivača*: Gordan Malić, Željko Garmaz, Sava Dautović, Teofil Pančić, Darko Hudelist, Jurica Pavičić, Mirjana Dugandžija, Davor Mandić, Goran Borković. Potonjem je Mandić, s jeseni 2011. godine, u odgovoru na jedno pitanje govorio (i) ovako: "Krv će negdje pasti, to je sigurno. Naravno da osim smrti koja je izvjesna, ništa drugo nije sigurno. Nadam se da je moguća obnova zajednice jugoslovenskih republika jer je to jedina aglomeracija u ovom području koja se može oduprijeti sjevernim i istočnim narodima. Ujedinjeni u Jugoslaviji bili smo relevantna srednjoeuropska država sa svojom balkanskom protutežom u sebi samoj. Danas propadamo svaki za sebe. Podjednako, i Hrvatska i Srbija. I jedna i druga su ćorak. Crna Gora, primjerice, logički pripada u sustav Srbije i mislim da se to odcjepljenje nikako nije smjelo dogoditi. Ali, ideja kapitala i svjetskih sila je da stvore što više malih tržišta koje može iskorištavati puno bolje nego jedno veliko. Kako vidimo, svi trgovački lanci i robne marke potpuno su jednake u svim državama od Triglava do Gevgelije. U tim komedijama od država prevladavaju strani proizvodi jer je lakše iskorištavati više malih tržišta nego jedno veliko. I Jugoslavija bi se vjerovatno utopila u EU, ali sukladno svojoj cjelini, a ovako ulazimo odvojeno i rasparčano kao krpice, kao plijen krupnom kapitalu." Tako Igor Mandić, i nakon što je prevalio sedamdesetu, ostaje da biva ono dijete iz Andersenove bajke koje naglas govori ono što svi pametni vide, ali što se niko ne usuđuje da kaže. Dijete je otac čovjeka, rekao bi Vordsvort. U *Ecce Homo* kontekstu, Igor Mandić je, kao i Crnjanski, samom sebi otac. ¶

MUHAREM BAZDULJ

"... Izvesna je samo smrt"

Tvrditi da su ovi mladi atentatori tek puko oružje kojim onovremena Srbija želi da ostvari svoje osvajačke ciljeve, znači poreći tim tragičnim junacima njihovu samosvest, njihovu ideološku pripremljenost koja nije stečena drilom već je crpljena iz knjiga do kojih su dolazili izborom po srodnosti i tako sticali znanja koja su uveliko premašala ona koja su mogli steći za svojih kratkih i tegobnih boravaka u tom slovenskom "Pijemontu". Njihove ideje o južnoslovenskom zajedništvu, njihove težnje za socijalnom pravdom nemaju nikakvih dodirnih tačaka s političkim ciljevima Srbije, duboko zaglibljene u Balkanske ratove, iako bajronovski hrle da joj se pridruže u njima. I ovaj "junački kabare" omaž je tim čistim mladićkim dušama o kojima Milena Marković piše s razumevanjem i dubokim osećanjem sapatnje

Piše: **Mirjana Miočinović**

"Šta je istina, ljudi moji, deco moja? Ko je u pravu? Šta je moglo biti da nije bilo? Kako znati... Jel bi bolje bilo, ili gore? Ima li istine? Za šta se boriti? Je li sve laž?"

Pitanja koja na samom početku *Zmajeubica* Učitelj postavlja đacima i samome sebi, o čemu svedoči parataksična zadihanost kojom ih izgovara, ne postavljaju se *samo* zato da bi se odgovorima objasnio određen istorijski događaj (Sarajevski atentat). Ona su tu da bi se odgovorima pokušao da objasni smisao i mogućne posledice svakog ljudskog delanja. *Zmajeubice* Milene Marković nisu stoga istorijska drama, nisu politička drama ili to nisu isključivo, oni su drama života u kojoj se mešaju, međusobno sukobljavaju i smrću poravnavaju, visoki ideali i "odveć ljudske" želje, u kojoj pate i duša i telo, u kojoj su povlašćeni i srećni retki ali i dovoljno moćni da mogu nekažnjeno činiti zlo i od kojih se čovek najčešće štiti tako što im se sklanja s puta, u kojoj se veliki politički projekti profesionalnih ideologa mešaju sa instinktivnom ljudskom težnjom za pravednijim svetom. U toj složenoj slici ljudi se sagledavaju u onom što je svakodnevno i u onom što je istorijsko (što će postati Istorija), u toj se slici vide u svojim realnim proporcijama, vide se njihove srodnosti i razlike, njihove vrline i slabosti, njihovi putevi i preobražaji i njihov kraj. *Zmajeubice* su stoga jedna složena dramska tvorevina u kojoj je sve krhko i promenljivo poput kaleidoskopskih prizora i nije joj lako prići instrumentima standardne dramske analize. U to se upuštamo s velikim oprezom.

"JUNAČKI KABARE" ILI PITANJE ŽANRA

Žanr, kada je naveden, kao što je u *Zmajeubicama* slučaj, prvi je signal autorovog odnosa prema svetu o kojem govori i naznaka je načina na koji će biti predočen. Kabare je subverzivna vrsta od samih svojih početaka (kraj XIX veka), u njemu se političko pretvara u metafizičko (shvaćeno kao razmišljanje o "poslednjim pitanjima") i obratno, melanholija i satirička žestina smenjuju jedna drugu, i uvek preti opasnost da ga proglase nedoličnim, tačnije, neusklađenim s preovlađujućim mišljenjem. Pridev *junački* što ga Milena Marković stavlja ispred reči *kabare* ne umanjuje njegovu subverzivnu snagu, ne daje pojmu oksimoronski prizvuk, jer *junačko* jeste subverzivno, ono predstavlja ispad u odnosu na ustaljeni poredak stvari, ono je njegova vidljiva suprotnost.

Kabare je istovremeno jedna dinamična vrsta, u kojoj se mešaju stilovi, smenjuju proza i poezija (u širokom spektru njenih podvrsta), u kojoj su preobražaji brzi i vidljivi, u kojoj svaki prizor ima svoju poentu koja može biti setna, ironična, protestna, opominjuća do makabričnog memento mori, ali bez "citata iz dogmatike nad nekim tko je smrtno ranjen" (Krleža). I upravo po odsustvu dogmatike on se razlikuje od piskatorovskih političkih revija i brehtovskog paraboličkog didaktizma, iako su im *téhnē* i ciljevi srodni.

Zmajeubice su po svom sklopu, po svojoj sveobuhvatnosti i neka vrsta *rapsodije* (u značenju koje ovoj reči daje moderna teorija drame): narativni kontinuitet uspostavljen spajanjem primernih fragmenata osnovne fabule ("dinamična montaža"), vidljivi, najčešće lirski spojevi među njima, raznovrsnost načina iskazivanja (dijaloški, monološki, horski), idiomatska raznolikost, mešavina fikcionalnog i dokumentarnog, gde je ovo dokumentarno pre svega potpora, potvrda istinitosti fikcionalnog "opreznog domišljanja".

KO SU ZMAJEUBICE?

"Zamislimo naraštaj koji raste s ovim neustrašljivim pogledom, s ovom herojskom crtom što prelazi u stravično, zamislimo smeli korak ovih zmajoubica, gordu drskost kojom okreću leđa svim slabićkim doktrinama optimizma, kako bi 'odlučno živeli' u celovitosti i punoći..."

(Niče, *Rođenje tragedije*)

Svaki od trojice učesnika u atentatu na prestolonaslednika Franca Ferdinanda za vreme njegove posete Sarajevu, 28. juna 1914, mogao je biti izvršilac ubistva. Mogao je to biti i Trifko Grabež i Nedeljko Čabrinović i Gavrilo Princip, jer svima je cilj bio isti. Raspoređeni duž puta kojim je trebalo da prođe prestolonaslednik, naoružani

Nikola Rakočević kao Gavrilo Princip u predstavi *Zmajeubice*, režija Iva Milošević, JDP
foto Aleksandar Angelovski

bombama i revolverima, nedovoljno pripremljeni da se koriste oružjem, opskrbljeni nečim što je pre bila šećerna vodica no pravi otrov kojim je trebalo da prekrate sebi život po izvršenom atentatu, ovi su mladi ljudi ponajviše ličili na seoske mladiće iz narodnih bajki koji, kad niko drugi mnogo jači i stariji od njih nije imao za to hrabrosti, izlaze na megdan sa zmajem koji tiraniše narod i ubijaju ga. A taj zmaj iz pretpolitičkog folklornog imaginarija bio je zapravo supstitucija za svakog ko tiranski vlada, pa bio on car ili neki lokalni velmoža. Toj folklornoj figuri tiranina Ničе suprotstavlja naraštaj zmajeubica, koji on ne navešćuje već ima prilike da ga vidi svuda oko sebe, pre svega u prostoru dva carstva, austrougarskom i ruskom, koja su, naročito posle revolucije iz 1848, preplavljena tajnim revolucionarnim društvima, premrežena zavereničkim enklavama, u kojima se sanja jedan isti san – zbaciti tirane i stvoriti pravedniji svet u kojem bi se živelo "u celovitosti i punoći".

Ceo južnoslovenski prostor uključen u "dvojnu" monarhiju s pravom se smatrao njenim najtrusnijim područjem. Jer na njemu se događalo ono što se najmanje očekivalo: eruptivno buđenje nacionalne sveti sa snažnom težnjom za južnoslovenskim ujedinjenjem, rađanje generacije željne znanja, strasno zainteresovane za političke ideje, pre svega za one prevratničke, iz kojih nastaje čvrsta ideološka osnova za preoblikovanje sveta. To više nisu samo romantičke tlapnje pesnika koje pokreću duhove, to su sad čvrsti politički programi u širokom rasponu od smirene Hercenove socijalističke misli, preko ideja o pravednijem društvu Černiševskog i *Komunističkog manifesta* do Kropotkinovog anarhizma, oko kojih se okupljaju mladi buntovnici, dok nad svim lebdi uznemirujuć Ničeov duh koji seje očajanje i nudi zaslepljujuću nadu.

Uklanjanje tiranina u tom se času ne zamišlja, niti se moglo zamisliti drukčije, do kao čin njegovog ubistva, dakle, kao individualni čin. Dokaz tome je i niz pokušaja atentata na pomenutom prostoru, koji prethode sarajevskom i ovome služe kao obavezujući primer. I tvrditi da su ovi mladi atentatori tek puko oružje kojim onovremena Srbija želi da ostvari svoje osvajačke ciljeve, znači poreći tim tragičnim junacima njihovu samosvest, njihovu »

ideološku pripremljenost koja nije stečena drilom već je crpljena iz knjiga do kojih su dolazili izborom po srodnosti i tako sticali znanja koja su uveliko premašala ona koja su mogli steći za svojih kratkih i tegobnih boravaka u tom slovenskom "Pijemontu". Njihove ideje o južnoslovenskom zajedništvu, njihove težnje za socijalnom pravdom nemaju nikakvih dodirnih tačaka s političkim ciljevima Srbije, duboko zaglibljene u Balkanske ratove, iako bajronovski hrle da joj se pridruže u njima. I ovaj "junački kabare" omaž je tim čistim mladićkim dušama o kojima Milena Marković piše s razumevanjem i dubokim osećanjem sapatnje.

U *Zmajeubicama*, pomenutim neposrednim učesnicima atentata pridružuju se, u ulozi pomoćnika, gotovo po Propovoj shemi funkcija likova u bajci: Danilo Ilić, jednako nazvan zmajeubicom, iako sam ne učestvuje u atentatu, i pre svega bi se mogao smatrati nekom vrstom starijeg bratskog zaštitnika koji poziva na strpljenje, na oprez i nije "siguran da je to pravi put", Veljko Čubrilović, ne manje suzdržan od Ilića u odnosu na radikalne namere školaraca, uveren "da narod treba da se podiže prosvetno i kulturno a ne na druge načine", iako pomaže budućim atentatorima da prokrijumčare oružje (kako je malo godina potrebno da se u mladog čoveka useli oprez, obično nazivan mudrošću!) i seljak Mitar, nevoljni učesnik u istom poslu, prestrašen od same pomisli na oružje jer ga porodična istorija uči da ga se treba kloniti (jedino je on tu netaknut znanjem, netaknut ideologijom, neko ko trpi i ničem se ne nada).

Svi ovi "gnevni mladi ljudi" (nazvani post festum mladobosancima) imaju kao neposredan uzor, kao *imago* mučenika, Bogdana Žerajića, tog usamljenika i melanholika, neuspelog atentatora i samoubice, koji uporedo čita Šilerovog *Viljema Tela* i Kropotkinovu *Istoriju francuske revolucije*, i za koga se nikada neće znati da li je više bio nezadovoljan svetom ili samim sobom.

Na drugom polu tih uzora i posrednih pomagača stoji Vladimir Gaćinović, ideolog, učitelj i "svetski čovek", koji, daleko od balkanskog blata, kojim je dugo krstario, u srcu Pariza, vodi razgovore sa Trockim i razmišlja o tome "šta nam valja činiti".

I sve ovde pomenute aktere jedne sveopšte evropske pobune koja će se, sa gotovo istim ishodima za njene učesnike, završiti u krvi i blatu Prvog svetskog rata i Oktobarske revolucije, Milena Marković uvodi u svoju dramu, stvarajući od sedamnaest slika "lanac pobuda i uzroka" (Bart) kako bi se sagledalo i shvatilo ono što je, kao u svakoj tragediji, bilo neminovno.

Milena Marković
foto M. Milenković

KAKO JE ISPRIČANA PRIČA

Slike se nižu ovim redosledom i svaka ima svoj naziv koji je svetlećim slovima predočen gledaocima: Učionica, Žerajićev grob, Evropa, Veliki svet, Mali Gavro iz Glamoča, Kamenolom, Budućnost, Gavrilo i Danilo, Gavrilo ljubi srpsku zemlju, Beograd Zeleni venac, Put oružja, Gavrilo Princip se oprašta sa životom, Čabrinović se oprašta sa životom, Atentat, Suđenje, Dance macabre, Dama smrt i Gavrilo Princip.

Nijedna se slika ne iscrpljuje jednim prizorom, naprotiv, oni se umnožavaju, brzo smenjuju i njihov sled nije striktno hronološki. U svojoj ukupnosti, nezavisno od načina iskazivanja, oni ilustruju temu date slike, oni su ili njen životni kontekst ili njena psihološka podloga ili njena lirsko-meditativna eksplikacija. Pri tom svaka slika ima svedena ali jasna ambijentalna obeležja, ima odgovarajuću atmosferu koju najčešće stvaraju precizno odabrani sporedni likovi, ima osobenu jezičku boju i ritam, koji se ne menjaju samo u dijalozima u zavisnosti od mesta govora, prigodne situacije, teme razgovora i učesnika u njemu, već i u songovima i rečitativnim pasažima. (I ova bi se sveopšta, opčinjujuća polifoničnost morala ogledati i u rediteljskom postupku.)

Drama se otvara didaktičkim iskorakom iz vremena osnovne povesti, savremenim prizorom časa iz istorije na kojem

> Učitelj pokušava da dozna od đaka šta misle o onome šta je "bilo pred Prvi svetski rat. Znači kada je prekinuo valcer. Kada je stala muzika u parku, kada su tela popločala svet. Mlada tela kao vaša". Njihovi odgovori profilišu generaciju *ovde* i *sada*: smenjuju se i međusobno sukobljavaju naučene političke fraze o ustrojstvu i nepravednosti sveta (što ne znači da nisu iskreno izrečene) sa već duboko usađenim stereotipima o tome šta se može smatrati srećom i ko nju remeti i gde se na kraju disputa čuje slabašan glas one koja misli "da je divan dan" i to je jedino o čemu ona misli.

U opštem sklopu drame to je neka vrsta dramatizovanog prologa koji se, kao grupni savremeni prizor, opštom preobrazbom svih prethodnih likova, pretvara u istorijsku činjenicu: "songom šest metaka" uvodi se amblematična figura Žerajića, kao bljesak koji se surovo gasi samo jednom jedinom rečenicom: "Puco jedan a nije pogodio." I priča koja zatim sledi, sama po sebi celovita i u prvom redu usredsređena na kratak životni put zmajeubica, biće prikazana iz raznih vizura i različitim načinima, biće smeštena u različite prostore, u različite socijalne i profesionalne miljee, da bi nam bila data na uvid i izložena sudu onih (što će reći nas samih) na koje se, u to nema sumnje, odnosi moto *Zmajeubica*, preuzet iz Jevanđelja po Mateju, a čije početne reči glase: "Teško vama književnici i fariseji, licemjeri...".

SVET ZMAJEUBICA U OČIMA EVROPE I VELIKOG SVETA

Za one koji upravljaju Bosnom posle aneksije, ona se ukazuje kao antropološka nepoznanica na koju se gleda sa

znatiželjom, odbojnošću i odnosi se prema njoj sa vladarskom samouverenošću i obaveznom okrutnošću i ništa od toga ne izlazi iz okvira tipičnog ponašanja kolonizatorâ. Kao što je i san o njihovom svrgavanju večni san porobljenih.

Milena Marković posmatra tu osvajačku Evropu u njenim najtipičnijim odlikama: u njenoj nadmenosti (u kojoj već klija seme rasizma) i njenoj trivijalnosti. I sve u scenama sa Evropskim naučnikom uveliko nagoveštava jednu mračnu grotesku sa milionima mrtvih u pozadini.

Sa suđenja Gavrilu Principu i mladobosancima

Za one koji sanjaju o jednom pravednijem svetu Bosna je mračna i jadna i Gaćinovićeva slika o njoj morala je podsećati njegovog sagovornika Trockog na Rusiju: ista "pometnja, oportunizam, klasni egoizam... lično uživanje, sitno pilićarsko", s jedne strane, i "gola patnja", s druge. I nad svim lebdi pitanje: na koga se osloniti, na koga računati u planiranom "velikom prevratu". A odgovor glasi: "Omladina je rešenje."

ŽIVOT, ČEŽNJE I PATNJE MLADIH ZMAJEUBICA

U životima Gavrila Principa, Danila Ilića i Nedeljka Čabrinovića (o Trifku Grabežu drama nam daje najmanje podataka) nema slučajnosti, nema nijednog srećnog iskoraka iz njihove tragične determinisanosti. Zato se moralo znati iz koje sredine potiču, ko su im roditelji, ko prijatelji i šta ih je, svakog pojedinačno, navelo da krenu putem koji su sami izabrali.

Kratkim, istorijski potvrđenim podacima, Učitelj, kao da nastavlja ranije započeti čas, pravi uvod u scene (slike) u kojima se, uz autorkino "oprezno domišljanje", oblikuju glavni likovi. Svi oni potiču iz sveta siromaštva i svima je njima svojstvena prerana, uznemirujuća zrelost. Obeleženi socijalnim poreklom (seoskim, zanatlijskim, radničkim), oni imaju nesreću da su još i otpadnici od sredine kojoj pripadaju: Princip od najranije mladosti trpi podsmeh seoske sredine iz koje potiče, Čabrinović je u sukobu sa ocem, lojalnim Caru, kao što bi bio lojalan bilo kojoj drugoj vlasti, ali zato surovim prema najmanjem znaku sinovljeve nepokornosti, Ilić, već i sam izmučen teškim radom i načet bolešću, s blagim podsmehom biva prihvatan u sredini za čija se prava bori. Njihovo zajedništvo zasnovano je na istom cilju, koji samo ublažava, ali ne potire razlike među njima. (Njihove životne putanje, da ih smrt nije presekla, sigurno bi značajnije pokazale te razlike.) Oni jesu *i* prijatelji, ali ih njihova zaverenička pozicija nužno lišava veće bliskosti. Ona ih istovremeno čini nedostupnim za svet njima najbližih i time pojačava njihovu usamljenost. Čak je i njihov boravak u Beogradu u znaku patnje i odbačenosti. Njihov zaverenički skup na kojem se kuje plan za atentat liči na susret zemljaka koji svraćaju samo u "svoju" krčmu i imaju poverenja samo u "svoje". I Milena Marković podvlači tu (možda i nevoljnu) usamljenost ističući time samostalnost njihovih odluka i jasnu razliku između njihovog rodoljublja i njihovih političkih uverenja. (To potvrđuje i činjenica da se samo u slici "Suđenja", zasnovanoj u celosti na dokumentima, jedan jedini put pominje Narodna odbrana i to u pitanju koje Predsednik suda ne upućuje učesnicima atentata već Veljku Čubriloviću.)

DA LI JE GAVRILO PRINCIP JEDINI KOJI JE MOGAO DA IZVRŠI ATENTAT?

Gavrilo Princip je jedini od učesnika atentata kome polazi za rukom da izvrši zajednički naum. Ispalivši nekoliko metaka, on ubija Franca Ferdinanda i njegovu suprugu vojvotkinju od Hoenberga. U jednoj od scena sa suđenja, izjavivši pre toga da mu nije bila namera da vojvotkinju ubije i da mu je žao zbog toga, na pitanje Predsednika suda: "Zašto ste nju usmrtili?", Gavrilo Princip odgovara dvema kratkim, odsečnim rečenicama: "To nisam hteo. *Žrtava mora da bude.*" No ovo nisu jedine rečenice kojima se u *Zmajeubicama* daje do znanja da je on "čovek posebnog kova". One se javljaju ne samo na suđenju, već i u razgovorima s prijateljima: "Za nas nema ni igranke ni devojaka"; "Ubijaćemo mi. Ubijaćemo mi, samo ja neću tebe. *Ako ne moram.*"; "Meni ne treba niko da me uči moralu. Ni otac ni pop ni bilo ko. Ja sam čvrsto moralan čovek. ... Iz moje svesti je moj moral. ... Iz mog života koji se nakupio i ključa *sa jednim jedinim ciljem*". O toj posebnosti govori i njegovo držanje, sasvim neprimereno mladom čoveku i upadljivo različito od Čabrinovićevog, recimo. Scena beogradskog susreta Principa, Ilića, Čabrinovića i Grabeža, u kojoj su izgovorene gore citirane rečenice, ima uvodnu didaskaliju, u kojoj se, pored ostalog, kaže: "*Pred Čabrinovićem vino, pred Gavrilom voda. Gavrilo ćuti mrko a Čabrinović je glasan.*" Iz te didaskalijske slike prirodno sledi sve što Princip izgovara, pored ostalog i onu hladnu rečenicu kojom preseca Čabrinovićevo ushićenje životom. Na njegove reči: "Koliki je život, ljudi moji. Koliki je život, ljudi moji. A koliko je Car mali", Princip samo kaže (da li grubo, da li rezignirano?): "Eto,

»

zašto ja ne pijem." I eto zašto njegova ruka nije zadrhtala.

No ta čvrstina, ta upornost, odlučnost, pa i neumoljivost, dugo su kaljene. On od najranijih dana zna šta ne želi da bude, dakle ni trgovac, ni pisar, ni žandar (sluteći da bi se jednog dana, poput većine svojih sunarodnika, mogao pretvoriti u sitnog derikožu, zahvalnog Bogu i Caru), kao što zna da je njegovo ljudsko pravo "da želi i da se trudi".

I svesti sve to samo na puku potrebu za samodokazivanjem jednog slabašnog mladića koga su, zbog njegove krhke građe, kako sam kaže, "smatrali slabićem i čovekom koji je preteranim čitanjem upropašten", ili na bezdušnost fanatizovanog teroriste ispranog mozga, značilo bi poništiti ljudsku sposobnost samožrtvovanja i želju da se nešto učini za dobro drugih. I srećna je činjenica što je Milena Marković tu sposobnost i tu želju prepoznala i što ih smatra suštinom tog mladog bića čiji je kratki život protekao u surovom samoodricanju i opštoj prikraćenosti ("*i ja bih možda hteo da napravim sina / i ja bih možda hteo da ugledam more / i ja bih možda hteo pesmu napisati / ali ja sam iz blata i ja ću pucati*"). I zato iz njenog Principa, pored neverovatne snage koja mu je, pored ostalog, za čitave dve godine, u odnosu na živote njegovih drugova, samo produžila kazamatske patnje, izbija potresna tuga, ona koju oseća samo nepravdom ucveljeno dete.

"ISTORIJU PIŠU POBEDNICI. PREDANJA ISPREDA PUK. KNJIŽEVNICI FANTAZIRAJU. IZVESNA JE SAMO SMRT."
(Danilo Kiš, "Slavno je za otadžbinu mreti")

Zmaj je ubijen a zmajeubice to ubistvo plaćaju sopstvenom smrću, jer se ne živi u vremenu bajke već u vremenu Istorije. Ilić i Čubrilović bivaju obešeni istoga dana, 3. februara 1915; pošteđeni smrti zbog svojih godina, osuđeni na dvadesetogodišnju tešku robiju koju izdržavaju u Terezijenštatu, u uslovima i u mukama koji se mogu porediti sa onima iz gotskih romana, zmajeubice umiru ovim redom: Čabrinović 21. januara 1916, Grabež 21. avgusta iste godine, Princip 28. avgusta 1918.

Ovu priču o Sarajevskom atentatu Milena Marković ne piše iz vizure pobednika, jer, poučena iskustvom XX veka, zna da taj vek nije ostavio za sobom nijednog stvarnog pobednika. Ona piše na podlozi dokumenata koje Istorija ne može lako da preradi prema svojim potrebama; nema u njenoj drami ni predanja, jer puk ih nije ispreo, a sad je kasno da se toga lati; njeno "fantaziranje" zasniva se na "mogućnom i verovatnom" i vezano je za "patnju postojanja" i "bedu ljudskog tela"; ona gleda na izvesnost smrti kao na opominjuću istinu. Zato se, pre epiloškog dodatka, koji je važan samo kao dokumentarno zaokruživanje osnovne priče, *Zmajeubice* završavaju songom Dance macabre kad "*na scenu izlaze svi u raznim odelima koje skidaju sa čiviluka, neko je gospođa, neko protuva, neko je gospodin, neko đak*", i svi nas, kao da su sišli s neke srednjovekovne gravire, pozivaju da se "setimo smrti". I kad se sa ovog rekvijemskog kraja osvrnemo na celu priču možda ćemo shvatiti da na putu "između dva ništavila" junačka dela čine bolju stranu ljudskog života. ¶

(Esej o drami Milene Marković, pisan za program predstave *Zmajeubice* koja je u režiji Ive Milošević premijerno izvedena u Jugoslovenskom dramskom pozorištu u Beogradu 7. juna 2014, prenosimo uz dozvolu autorke)

DRAGAN ILIĆ

Elektronska cigareta, a prave pare

Ako se u toku radnog vremena nađete ispred državne institucije, pomislićete da je deo zaposlenih u belom štrajku. Obavijena belim duvanskim dimom, naša činovnička kasta džudži ispred ulaza upijajući dnevnu dozu nikotina. Tu je nezaobilazna pepeljara sa peskom i ostali pušački imobilijar. Otkad znam za sebe, državni posao je imao scenografiju obeleženu nikotinskim tragovima. Dobro, bilo je tu i alkohola (naročito po organima sile i prinude), ali u svakoj kancelariji vas sačeka poznati dašak ustajalog duvanskog dima. Tu su šoljice kafe, bele, sa plavim rubom, tanjirić koji je opciono pepeljara, zavese neodređene boje, uvek konačno žućkaste od duvana i svenuli fikus čija saksija takođe krije pepeo. Zato "cveće" po firmama nikada nije imalo biljne vaši. Redovno zaprašivanje nikotinom, eto to je!

Naši TV kanali su se praktično podelili po tome da li u njihovim programima neko elektronski čibuči. Šta je to u ljudskom biću što ga tera da po ceo dan glođe i sisa nikotinski USB priključak?

Međutim, od poslednjeg serijala "Farme" na TV Pinku, stvari su se drastično promenile. Proizvod koji je nastao šezdesetih godina doživeo je globalnu ekspanziju, pa eto nje i kod nas – stigla nam je elektronska cigareta! Farmeri iz Lisovića pokazali su nam kako se duvani u 21. veku poput severnoameričkih Indijanaca koji su sa Evropljanima pušili lulu mira, sastavni deo indijanskog bratimljenja, posle kojeg ide ono zasecanje dlana i mešanje krvi.

Pušenje je, dakle neosporno, od svog nastanka ritual i socijalna kategorija. I veliki biznis.

Počnimo od naziva. Kao elektroničar/tehničar iz doba usmerenog obrazovanja, nisam uspeo da odgonetnem tajnu te "elektronike". Mislim da osim punjača sa USB ulazom i raspršivača nikotinskog ili eteričnog ulja, u elektronskoj cigareti nema kompjuterske nauke. Naš narod, inače i čip u automobilima iz devedesetih još uvek sa strahopoštovanjem, automehaničarski zove – "kompjuter!"

Elem, šta je to u ljudskom biću što ga tera da po ceo dan glođe i sisa nikotinski USB priključak?

Uveli smo drakonske zakone u borbi protiv pušenja, u restoranima je uvedena segregacija, u hotelima takođe, svaka institucija ima na vidnom mestu imenovanu "odgovornu osobu" koja će proganjati pušače i sprovoditi zakon. Na tim papirićima ima i neki pečat i neki član zakona, nema zezanja.

Kako onda pojedinci, sve brojniji, nonšalantno u zatvorenim prostorima otpuhuju nikotinsku paru?

Naši TV kanali su se praktično podelili po tome da li u njihovim programima neko elektronski čibuči.

Prednjači, opet naravno, rodonačelnik žanra, televizija Pink, u kojoj su elektronske cigarete postale TV program za sebe, još od indijanske farme. Firme koje ih prodaju potpuno su niskog profila prepoznatljivosti, to su praktično distributeri i deo globalnog multimilionskog biznisa. Ogromne pare se ulažu da bi ovaj proizvod ostao u sivoj zoni zakonske regulative, van strogih propisa duvanske industrije.

Paradoksalno je što u promociji proizvoda koriste istu praksu kojom su pedesetih reklamirane cigarete kao deo aktivnog životnog stila.

Elektronska cigareta je suštinski surogat, danas niko sa tim nema problem, novi modeli nemaju više crvenu lampicu koja fingira žar cigarete.

Ovaj proizvod takođe, kobajagi, ima ekološku dimenziju, jer nema katrana niti kontaminiranja okoline. Ovo je, naravno, veoma diskutabilno, jer pušač ipak izbacuje neki dim iz pluća.

Dispanzer nikotina omogućava da konzument direktno unese nikotin u organizam, praktično inhalira, što sigurno nije naročito zdravo.

Ipak, kao u slučaju sa cigaretama pedesetih, neki, kao, lekari u TV reklamama širom sveta oko vrata nose elektronske muštikle. Takođe, u Srbiji se ovaj proizvod prodaje u apotekama i specijalizovanim drogerijama, pa je opravdano reći da se kod kupaca stvara zabuna da je reč o medicinskom aparatu.

Primarno je ovaj proizvod bio reklamiran kao pomoćno sredstvo pri odvikavanju od pušenja cigareta, surogat bez nikotina koji će vam olakšati apstinencijalnu krizu. Otud privid oreola "zdravog načina života", koji se gradi kao imidž inhalatora nikotina.

Emisija "Ami Dži šou" je praktično neprekidna promocija ovog proizvoda, a primetio sam da postoji i elektronska lula, pa je sledeća, verovatno, elektronska nargila. Pušeći ovu cigaretu vi pokazujete okolini da ste fensi, da ste moderni!

Nedavno sam se uverio da u avio-kompanijama elektronske cigarete tretiraju kao obične – zabranjene su tokom leta. U Evropi danas nema jednoznačnih propisa, ali je nepisano pravilo da se u siromašnijim zemljama inhalator nikotina otvorenije promoviše.

Tu postoji etički problem sa ovim proizvodom. Ako pušite jeftinu krdžu, ili motate duvan sa pijace, ajmo napolje jer kršite zakon. Ukoliko inhalirate nikotin, vi ste viša klasa, nekakva pušačka aristokratija, pa svojim dimom lako plovite kroz institucije.

Logično bi bilo da se ovom temom pozabavi Vlast, jer poreze i akcize na duvanske proizvode plaća sirotinja raja, takoreći tradicionalni pušači, dok "elektroničari" uživaju poreske olakšice. Slično je sa oglašavanjem u TV programima, gde se šakom i kapom poklanjaju elektronske cigarete. Upadljivo je kako baš nikome gotovo dve godine nije palo na pamet da zakonski reguliše ovu oblast. Baš nikome nije ništa neobično ni u Ministarstvu zdravlja, ni u Ministarstvu za trgovinu, ni u Ministarstvu za kulturu i medije, ni u RRA, baš svima se elektronski pućka. A narod puši li puši! ¶

Zlatni klozet i perfo

U jednom od salona vile Viktora Janukoviča nalazi se beli Steinway klavir, model *Imagine*, proizveden u ograničenom broju, po uzoru na onaj na kome je Džon Lenon svirao u videu za pesmu *Imagine*. Teško da postoji pogrešnije mesto na kom bi jedan klavir nazvan po ovoj pesmi mogao da se nađe. Dok razgledamo velelepno zdanje bivšeg predsednika, kijevski trg Majdan, srce ukrajinske revolucije, i dalje je živ: tu su šatori, barikade, uniformisani ljudi, ali i ulični svirači, prodavci sladoleda i šećerne vune, pravi performans revolucije

MAJDAN: Scenografija prevrata
foto: J. Gligorijević

Za "Vreme" iz Kijeva

Slučaj je hteo da prva osoba koju sam srela u Kijevu bude Alisa, mlada novinarka "Kijev posta", rodom iz okoline Slavjanska. Roditelji su joj već nedeljama bez struje i vode, ali je u njihovoj okolini situacija "relativno bezbedna". Na moje pitanje šta znači to "relativno", kaže: "Bezbednije je nego u Slavjansku." Objašnjava mi da njeni roditelji ne žele da odu jer ne žele da počinju život iz početka, da je škola u koju je išla oštećena u ukrajinsko-ruskim sukobima, da su joj svi prijatelji iz Slavjanska u podrumima: "Ali, kad razgovaramo, mnogo su smireniji nego ja ovde. Kažu mi: 'Zovem te kasnije, sad se malo puca.'"

Alisino prisustvo mi malo umiruje savest. Sve vreme na putu od Beograda do Kijeva razmišljam koliko je, sa etičke strane, bilo ispravno što sam prihvatila poziv da dođem na Mežigirja festival, koji se događa ni manje ni više nego na nekadašnjem posedu svrgnutog predsednika Viktora Janukoviča, imanju koje je 26. februara, četiri dana nakon Janukovičevog bekstva iz zemlje, odlukom parlamenta vraćeno u državno vlasništvo. Sve na ovom imanju podređeno je uživanju, a mi na njemu i spavamo. Koliko god da smo svesni da se nalazimo u zemlji koja je u ozbiljnoj krizi, teško je ne opustiti se i ne uživati u zelenilu, jezercima, cvrkutu ptica i kreketu žaba. Grižu savesti zbog toga što uživam u zemlji u kojoj je trenutno rat, ublažava mi to što je Alisa, kojoj je porodica u opasnosti, takođe ovde. Pa kad može ona, možemo i mi, zaključujem blago prekorevajući sebe zbog preteranog moralisanja.

rmans revolucije

Mežigirja festival je zapravo trodnevna konferencija posvećena istraživačkom novinarstvu, digitalnom aktivizmu i slobodi govora, uz prateće muzičke i druge zabavne programe. Nazvan je po mestu na kom se održava, imanju Mežigirja, 25 kilometara od Kijeva i svega nekoliko kilometara od gradića Višegrada. Tu je Janukovič živeo od 2002. godine. Za to vreme od Mežigirje je napravio grad u gradu. Čitav posed, površine 140 hektara, opasan je sa jedne strane zidinama, a sa druge akumulacionim jezerom koje se puni vodom iz Dnjepra. Svuda uz obalu sprovedene su žice sa visokim naponom, a na svakih 10 metara ograde instalirana je po jedna kamera za nadzor.

LJUDI SA PANCIRIMA

Naš prvi susret sa Mežigirjom bio je vrlo zbunjujuće iskustvo. Po dolasku sa aerodroma nailazimo na prizor koji više liči na nekakvu vojnu bazu: zelena ograda viša od dva metra, svuda naokolo vojnici u maskirnim uniformama i pancirima, naoružani do zuba. Oko njih se motaju beskućnici, nešto nam dobacuju, traže cigarete, zveramo unaokolo i čekamo da neko od organizatora dođe po nas jer nismo baš sigurni da smo na pravom mestu. U tom trenutku, Ukrajina mi izgleda baš onako kako sam je pre dolaska zamišljala. Ali onda primećujem nešto što mi potpuno remeti logiku tog prizora. Svega nekoliko metara od stražarske kućice parkirane su desetine bicikala za iznajmljivanje. Još malo dalje, beskonačni niz improvizovanih tezgi na kojima se prodaju kobasice, pivo, šećerna vuna, sladoled i suveniri. Rano je popodne, dan je lep, čitave porodice sa malom decom, čak i sa bebama, motaju se tuda, prilaze ogradi i onda se gube iza nje. Ubrzo shvatamo da je stražarska kućica zapravo kasa na kojoj se naplaćuje ulaz u kompleks. Kasnije nam organizatori festivala objašnjavaju da većina uniformisanih ljudi nisu nikakvi vojnici, nego volonteri koji se staraju o Mežigirji. Trudim se da ne razmišljam o činjenici da naredna četiri dana treba da spavam u zgradi koju čuvaju naoružani volonteri dobro opskrbljeni alkoholom, u sobi koja se ne zaključava.

Spavamo u administrativnoj zgradi na samom obodu imanja. Do Janukovičevog bekstva iz zemlje služila je kao upravna zgrada za pripadnike obezbeđenja imanja. Na vratima onoga što su sada sobe za smeštaj još uvek stoje natpisi poput "Sala za sastanke", "Garderoba", "Šef nadzora"... Sada su to sasvim udobne sobe, opremljene krevetima, ormarima, posteljinom, peškirima. Ideja je da se jedan deo kompleksa prilagodi konferencijskom turizmu. U početku ne razumem otkud novac za sve što se tu trenutno nalazi, a onda saznajem da je sav nameštaj kupljen od novca iz grantova za Mežigirja festival. Zato su lokalna samouprava i ljudi koji se staraju o imanju i pristali na predlog da festival bude održan tu – kako bi zadržali taj nameštaj za buduće turiste.

O Mežigirji se danas stara oko 250 bivših radnika na imanju. Toliko ih je ostalo od ukupno 2000, koliko ih je nekad opsluživalo Janukovičeve potrebe i želje. Naše prisustvo ih čini pomalo nervoznima. Od februara su tu sami i doživljavaju Mežigirju kao svoj posed, a goste konferencije kao uljeze. Novac za održavanje imanja obezbeđuju prodajom ulaznica za posetioce i, delimično, prodajom pokretnosti koje su nekada pripadale Janukoviču, kao što su brodovi, jahte, kamioni...

To međutim nije ni približno dovoljno za dugoročno, samoodrživo staranje o posedu. Osim 140 hektara šuma, pašnjaka, parkova, golf terena, jezeraca i kanala, treba se starati i o dvadesetak zgrada, uključujući Honku, velelepnu palatu u kojoj je Janukovič živeo, desetinama rasnih mastifa kojima je bivši predsednik trgovao (pojedini psi vrede između 30 i 50 hiljada dolara), o ovcama, kravama i živini, i zoološkom vrtu koji je razbacan po čitavom imanju. Pored administrativne zgrade, u kojoj su smešteni učesnici Mežigirja festivala, nalazi se deo zoo-vrta sa emuima i nojevima. Zečevi trčkaraju svuda unaokolo (nemoguće je prošetati makar stotinak metara a ne naleteti ni na jednog). Šume širom Mežigirje naseljava svakojaka divljač, dok su kanali i jezerca bogati ribom, a krase ih crni i beli labudovi i patke.

SAUNA KOJA JE SPASILA DOKAZE

Stotinak metara od administrativne zgrade nalazi se objekat u kome se održava veći deo konferencije. Lokalci ga zovu Putinova vila. Reč je o jednospratnoj prostranoj kući sa ogromnim vrtom kroz koji protiče veštačka rečica. Duž vrta se nalaze senice, lepo uređena ponta i prostrani objekat sa ugrađenim roštiljem i prostorom za dvorišne zabave. Sama kuća je nešto između luksuza i kiča, »

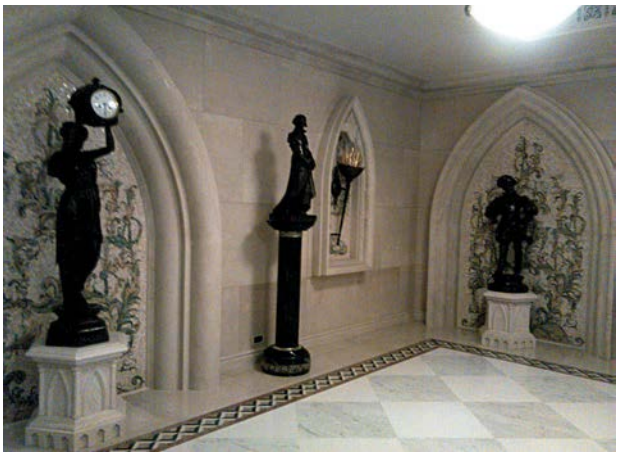
sa kupatilom od skupocenog mermera, svetiljkama ukrašenim kristalima, električnim kaminom i terasom koja opasuje čitavu zgradu. Vladimir Putin u njoj nikada nije prespavao, ali ju je koristio za održavanje sastanaka prilikom svojih poseta Janukoviču. U podrumu kuće posetilac prvo nailazi na ogroman salon opremljen plazma televizorom i garniturom od svetle kože. Odatle se ulazi u saunu i prostor za masažu sa velikim mermernim stolom za masažu, koji pomalo liči na sarkofag.

sobu punu dokumenata, ostavili su novinare na miru da dovrše posao, koji je kasnije i njima olakšao pripremu optužnice protiv Janukoviča.

MUZEJ KORUPCIJE

Iako smo smešteni na posedu koji je nekada bio u vlasništvu Viktora Janukoviča, u glavnu palatu, Honku, ne možemo da uđemo. Zbog prvobitnih pljački zgrada je zapečaćena i ulaz u nju je najstrože zabranjen. Ulazak pripadnika Evromajdana u Honku i zvanično je označio kraj godina aktivnog pušačkog staža.

Ipak, tokom te naporne šetnje u sparnoj letnjoj noći, lepo se mogu uočiti mnoge neobičnosti kojima Mežigirja obiluje. Bila sam ubeđena da se onih 250 volontera stara samo o delu imanja kojim se kreću posetioci kompleksa i da zato nigde nema nijednog opuška, trava je beskrajno zelena i uredno pokošena. Prevarila sam se. Svaki pedalj Mežigirje je čist, uredan i negovan kao da su domaćini još uvek tu. Zapravo, ako se ima u vidu da je ovo imanje godinama održavano novcem koji je

SVE ŠTO ZATREBA: I bokserski ring i kuglana u palati Viktora Janukoviča

Ta sauna odigrala je izuzetno važnu ulogu u ukrajinskoj revoluciji. Kada su pripadnici Euromajdan pokreta upali na Mežigirju, zatekli su ogromnu količinu dokumenata kako pluta po površini akumulacionog jezera. Zahvaljujući grupi novinara koja se zatekla sa pobunjenicima, ti dokumenti su spaseni i danas su dostupni na sajtu Janukovič Liks (yanukovychleaks.org). Reč je o 2500 različitih računa, ugovora i drugih dokaza o finansijskim malverzacijama i načinima na koje je Janukovič izvukao iz zemlje desetine milijardi dolara i uložio ih u Mežigirju i svoje privatne biznise. Potpuno mokri papiri sušeni su u toj sauni, a potom skenirani i postavljani na sajt. Za proučavanje, selekciju i skeniranje 2500 dokumenata novinarima je bilo potrebno nedelju dana danonoćnog rada i 60 volontera opremljenih računarima i skenerima. Novinari su potom dokumenta slagali u kutije, ubrzo napunivši čitavu jednu prostoriju. Kada je posao bio skoro gotov, došli su predstavnici tužilaštva u nameri da zaplene materijale, opremljeni dvema putnim torbama. Kada su ugledali Janukovičeve vladavine. Legenda kaže da su u Honki pronađeni zlatni hleb, pozlaćene daske na toaletnim šoljama i slične perverzije. U kijevskoj ponudi suvenira važno mesto zauzimaju magneti za frižider koji su zapravo kopije zlatnog hleba.

Zahvaljujući nizu neobičnih okolnosti, na kraju uspevamo da uđemo u Honku. Andrej je predsednik jedne opštine u blizini Mežigirje i aktivan učesnik Evromajdana. Otkako su počeli protesti bio je na Trgu Majdan, a kada su demonstranti upali u palatu preuzeo je upravljanje imanjem. Iz nekog razloga simpatični smo mu i obećava da će nam omogućiti da uđemo u Honku, ali u manjim grupama, tek posle 10 uveče, jer se tada kompleks zatvara za posetioce. U subotu, drugog dana konferencije, od Andreja saznajemo da nećemo ići u malim grupama, nego svi odjednom, i da ćemo do palate otići peške. Nikog od nas ne zanima preterano koliko je put dalek, važno nam je samo da uđemo. Ispostavlja se da je pred nama skoro sat vremena hoda uzbrdo. I više nego dovoljno vremena da proklinjete svaku cigaretu zapaljenu tokom 15 otet od ukrajinskih poreskih obveznika, domaćini i jesu tu i to tek sada.

Drugo iznenađenje je kvalitet betonskih staza i kolovoza duž ovog imanja. Putevi u okolini Kijeva su tako jezivi da putnik u automobilu ima osećaj kao da je u raketi koja se upravo lansira. Pojedine rupe su toliko velike da vam preti opasnost da izletite kroz šoferšajbnu ako vozač vozi malo brže. Dolazeći u Mežigirju pitali smo se kako je moguće da makar put do predsedničke rezidencije nije malo bolji. A onda smo se setili da je Janukovič ovde dolazio isključivo helikopterom, a onda nastavljao vožnju kolima na glatkim i besprekorno održavanim kolovozima Mežigirje.

Janukovičevih pedesetak oldtajmera koje je strastveno sakupljao i dalje su u garaži u kojoj ih je ostavio, samo je garaža sada preuređena u muzej retro automobila. Predsednikov teren za golf je ogroman, mada niko od vodiča ne zna da nam kaže kolike je površine. Uglavnom, proteže se dalje nego što pogled može da dopre, sa obe strane auto-puta.

Na putu ka Honki nailazimo na

objekat u izgradnji, magacin, hangar, nije nam najjasnije šta je. Uglavnom, nezavršen je i veličine je, recimo, jednog pogona Fijat automobila u Kragujevcu. "Ko zna čime je trgovao i šta je tu planirao da skladišti", objašnjavaju nam domaćini.

KLAVIR DŽONA LENONA

Konačno, stižemo do odredišta. Dobrih dvadesetak minuta hodamo pored luksuzne ograde, kroz koju se od drveća i žbunja ništa ne vidi, ali se čuje žubor fontana. Ulazimo na glavnu kapiju i shvatamo

da smo u vrtu koji kao da je ispao iz neke Diznijeve ekranizacije bajke za decu. Ceo, dobro osvetljen vrt miriše na ruže, koje su sada u punom cvatu. Hodamo kroz park u kom primećujemo i mlada, sveže posađena stabla. Da, volonteri se staraju i o tome, iako sada imaju desetostruko manje plate nego dok su bili u Janukovičevoj službi.

Nerviram se što nemam profesionalni foto-aparat i što je noć, pa su slike lošeg kvaliteta. Ipak, prizivam u sećanje fotografije snimljene kada su demonstranti upali u Honku. To je to. Ništa ne nedostaje i ništa nije preuređeno da izgleda luksuznije i kičastije nego što jeste. Luster od zlata i kristala, visok tri metra, proteže se sa plafona i vidi se sa svakog od pet spratova vile. Dugmad u liftu ukrašena su Svarovski kristalima, pod i zidovi su mermerni, a staklena vrata lifta izrezbarena su kao kristalna čaša.

U jednom od salona zaista se nalazi beli *Steinway* klavir, model *Imagine*, proizveden u ograničenom broju, po uzoru na onaj na kom je Džon Lenon svirao u videu za pesmu *Imagine*. U sebi pevušim tu pesmu i odjednom imam osećaj da će mi glava eksplodirati: "*Imagine no possessions, I wonder if you can, no need for greed or hunger, a brotherhood of man, imagine all the people, sharing all the world...*" (Zamisli da nema poseda, pitam se da li možeš, nema pohlepe i gladi, samo bratstvo ljudi, zamisli sve ljude kako dele čitav svet.) Teško da postoji pogrešnije mesto na kom bi jedan klavir nazvan po ovoj pesmi mogao da se nađe.

Količina sjaja i neukusa kojim odiše svaki ćošak ove vile ne može se dočarati ni rečima ni slikom. Na ulazu u zimsku baštu posetilac se prvo susreće sa prepariranim lavom, da bi potom ušao u prostoriju u kojoj se nalazi dvadesetak prepariranih mačaka, običnih, kućnih, seoskih tarabašica.

Među dokumentima pronađenim na imanju našao se i notes Janukovičevog šefa obezbeđenja, u koji je on brižljivo upisivao predsednikov dnevni raspored. Nekoliko stranica iz maja 2013. ukazuju na to da Janukovič nije radio ništa drugo osim što je išao na kozmetičke tretmane, masaže i treninge. U okviru kuće se nalaze teniski teren, teretana, bokserski ring, solarijum, slana soba i hiperbarična komora. Ipak, mesto gde posetioca obuzima istinska tuga je ulaz u spa centar. Sa obe strane ulaza nalaze se staklene vitrine, a u njima, kao u sobi tinejdžerke kojoj se još nisu razvili estetski kriterijumi: muški losioni za posle brijanja, šamponi i balzami za kosu, serumi protiv bora i – krema za omekšavanje grubih peta.

PERFORMANS NA MAJDANU

Jedan deo grupe iz Srbije stigao je u Kijev nekoliko dana pre konferencije. Insistiraju da odemo na Majdan, centralni kijevski trg sa koga je sve krenulo. "To izgleda kao 'Pobesneli Maks'", kažu. Majdan danas, dva i po meseca nakon konačne pobede demonstranata koji su od decembra do februara tamo vodili okršaje sa policijom, ginuli, smrzavali se, izgleda kao kulise za revoluciju. Sve je još uvek tu: vojnički šatori, barikade od automobilskih guma i džakova sa peskom, prevrnuti kontejneri, izvađena kaldrma... Tu su i ljudi, njih oko dve stotine, takođe uniformisani, naoružani, u uniformama sklepanim s koca i konopca. Izdvaja se gospodin u nekakvim crvenim šalvarama, sa jataganom, kozačkom kapom i u maskirnom prsluku. Desni sektor zauzima centralni deo trga, izgledaju opasno, ali rado poziraju, osmehuju se i dopuštaju da gotovo uđemo u njihov šator da ih fotografišemo.

Uz ivičnjake gore kandila i sveće za nastradale u sukobima. Svuda su transparenti koji iskazuju ljubav prema Ukrajini i mržnju prema... Ne prema Rusiji, nigde nema poruka mržnje prema Rusiji. Meta svih uvreda i podsmeha je isključivo Vladimir Putin.

Između šatora, smestili su se prodavci suvenira: osim magneta za frižidere i privezaka za ključeve prodaju još i otirače za cipele i toalet-papir sa Putinovim likom. Sa svih strana ječi od muzike uličnih svirača. Prolaznici neometano šetaju, vode malu decu, niko ne deluje zabrinuto ni uplašeno. Naprotiv, atmosfera je prilično karnevalska. Pitamo kampere zašto su još tu, sad kada je, za sve osim za Donjecku oblast, sve gotovo. Kažu: ostaju kao opomena za nove vlasti.

Ispred jednog šatora dimi se vojnički šporet. Pored šporeta polurazvaljeni drveni sto, na njemu plehani tanjir, komad hleba i kašika. Prilazi momak u maskirnim pantalonama, sporim pokretima iz lončeta presipa čorbu jadnog izgleda u tanjir, skida jaknu, spušta je na naslon stolice, seda, uzima kašiku i zastaje sa kašikom u ruci kako bismo ga slikali. "Pa on nama izvodi performans", kažem jednom od saputnika. "Sve je ovo performans", odgovara mi pokislo.

Kasnije, od Ukrajinaca na festivalu saznajem da je Majdan za vreme protesta izgledao potpuno drugačije. Nakon nereda, lideri pokreta Evromajdan angažovali su studente dizajna da preurede trg. Ponovo onaj osećaj da će mi glava eksplodirati: nikako ne mogu da obradim to estetizovanje i "karnevalizaciju" bunta tako brzo po okončanju sukoba.

Dan pred naš odlazak iz Ukrajine na Majdanu je održan festival patriotskih pesama, a na obali Dnjepra festival popmuzike. Novi ukrajinski predsednik Petro Porošenko položio je zakletvu i obećao prekid vatre na istoku zemlje. Ukrajinske snage ponovo su granatirale centar Slavjanska, zbog čega je poginulo četvoro civila, među njima i jedno dete. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Južni tok ukrajinske krize

Evropljani su navodili Ukrajinu da njihovim parama plati gasni dug Rusiji, a istovremeno su politički podgrejali dugo tinjajući spor o tome da li je "Južni tok" nesaglasan sa Trećim energetskim paketom, pa je tako ukrajinska kriza počela da plavi i nas u Srbiji

Nakon što je novi ukrajinski predsednik Petro Porošenko najavio skori prekid ratnih dejstava, u Slavjansku su u žestokim borbama korišćeni raketni sistemi "grad" i haubice. Pažnja većine medija je, međutim, bila usmerena na komandni centar "Gaspproma" – hoće li, kako je najavljeno, zavrnuti gasnu slavinu? Pregovori između Ukrajine i Rusije o gasu okončani su bez sporazuma u Briselu 11. juna ujutru nakon osam časova preganjanja, a trebalo bi da budu nastavljeni u utorak uveče ili sredu, 11. juna, kada ističe poslednji rok do koga treba da legnu pare na račun "Gaspproma". O ishodu tih pregovora koji će se sigurno odraziti na stanje ne samo u Ukrajini možemo samo da nagađamo, jer će ovaj broj "Vremena" biti u štampi kad se ti pregovori završe, ako se završe.

Duga istorija rusko-ukrajinskih odnosa puna je napetosti, zatezanja i popuštanja, davanja i oduzimanja bonusa, davanja zajmova i nepriznavanja dugova.

Prvi rusko-ukrajinski gasni konflikt izbio je 20. februara 1993. kada je "Gasprom" zapretio da će ukinuti gas zbog duga od 300 miliona dolara. U martu 2005. izbili su sporovi oko cene gasa i tranzita pa je 1. januara 2006. slavina bila zavrnuta. U oktobru 2008. Rusija i Ukrajina su potpisale memorandum o prelasku na tržišne cene u roku od tri godine, ali posle neuspelih pregovora 1. januara 2009. "Gasprom" je ukinuo gas Ukrajini, a nešto kasnije i tranzit gasa u Evropu preko Ukrajine.

Ukrajina insistira da njena cena gasa bude 268 dolara za hiljadu kubika, koliko je plaćala na osnovu pregovora između predsednika Rusije Vladimira Putina i tadašnjeg predsednika Ukrajine Viktora Janukoviča od 17. decembra 2013. U to vreme Evropljani su se listom ljutili zbog toga što je Putin "kupio Ukrajinu", "spasao" Janukoviča i skrenuo Ukrajinu sa evropskog puta. Nakon što je Janukovič svrgnut s vlasti, Moskva je registrovala rast ukrajinskog duga, slala opomene i podizala cenu.

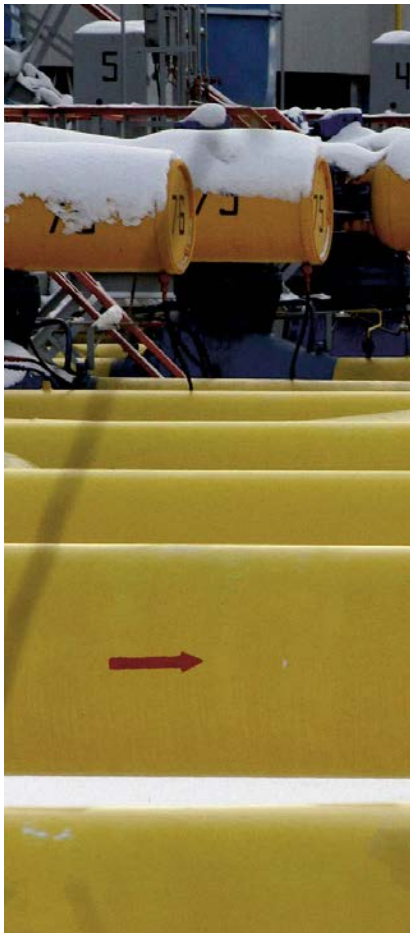
Vladimir Putin je najpre, tokom februarskih konsultacija, samo pitao direktora "Gaspproma" Alekseja Milera plaćaju li Ukrajinci za gas, a onda je 9. marta poručio "Gaspromu" da Ukrajini isporučuje onoliko gasa koliko uplati za mesec unapred. Rekao je da Rusija ne može više da pomaže posrnulu ukrajinsku ekonomiju, već da ta odgovornost treba da padne na SAD i EU, koje su priznale vlasti u Kijevu.

Nakon što je Janukovič oteran s vlasti, "Gasprom" je od 1. aprila ukinuo popust od 20 odsto po kubiku koji je dat u decembru 2013. kada je Rusija dala kredit od tri milijarde dolara pod uslovom da Ukrajina postepeno vrati dug za gas i redovno isplaćuje za mesečnu potrošnju. Bez tog popusta cena ruskog gasa za Ukrajinu od 1. aprila iznosila bi 385,5 dolara za 1000 kubnih metara.

Drugi popust od 100 dolara za 1000 kubnih metara gasa "Gasprom" je dao na osnovu Harkovskih sporazuma iz 2010. o lociranju Crnomorske flote u Sevastopolju do 2042. Rusija je raskinula taj Harkovski sporazum nakon ujedinjenja Krima sa Rusijom uz obrazloženje da za njega više nema osnova. Po računici "Gaspproma", Ukrajina je tokom važenja Harkovskih dogovora kroz "flotine popuste" dobila 11,4 milijarde dolara. Nakon ukidanja tog popusta "Gasprom" je objavio da će cena gasa za Ukrajinu skočiti s 268,5 na 485 dolara za 1000 kubnih metara. To je 1,8 puta viša cena od dotadašnje.

GDE SU NAŠE PARE

Srednjoevropska cena ruskog gasa je 2013. iznosila 372 dolara za hiljadu kubnih metara, ali je bila različita od zemlje do zemlje, zavisno od aranžmana, carina i popusta. Turska je plaćala 400 dolara,

Nemačka – 380 dolara, Češka – 430 dolara, Bugarska – 360 dolara, a Litvanija – oko 500 dolara.

Ukrajinski premijer Jacenjok je pak tvrdio da je Rusija preko "Černomorgasa" sa Krima ukrala Ukrajini gasa za oko milijardu dolara i da Ukrajina nikako neće platiti 500 dolara za kubika gasa.

U jednoj prilici Putin je pitao: "Šta to znači, neće platiti?" "Gde su naše pare? Na šta je otišla naša pomoć od više milijardi?", upitao je takođe Putin na plenarnoj sesiji Peterburškog međunarodnog ekonomskog foruma u maju na koji je došao nakon potpisivanja tridesetogodišnjeg ugovora o gasu s Kinezima teškog 400 milijardi dolara.

TRANZITNA ZEMLJA: Gasovod kod Kijeva
foto: Reuters

"Gasprom" je u utorak, 13. maja, "Naftogas UkraJini" ispostavio preliminarni račun za gas u junu, uz opomenu da će od deset časova ujutru, 3. juna, dostavljati nula kubnih metara gasa ako Ukrajina ne plati, a Putin je 15. maja evropske partnere upozorio na to da je Ukrajina dobila tranšu od 3,2 milijarde dolara od MMF-a, ali da nije platila nijednu ratu duga za gas koji je, u međuvremenu, porastao sa 2,237 milijardi dolara na 3,508 milijardi dolara i da mogu nastati problemi s transferom gasa u EU.

Trilaterarni pregovori u Varšavi u aprilu nisu dali nikakav rezultat, pa je predsednik Evropske komisije Žoze Manuel Barozo u pismu Putinu tražio da Rusija prodaje gas Ukrajini "u skladu sa tržišnim uslovima" i da ne prekida isporuku gasa.

Krajem maja, u novoj rundi pregovora u Berlinu, od strane Evropljana (evropski komesar za energetiku Ginter Etinger) predložena je šema prema kojoj ukrajinski "Naftogas" mora da plati dug Rusiji od 2,3 milijarde dolara, a Ukrajina je krajem maja platila 786 miliona dolara (577 miliona evra). "Gasprom" je sa 2. juna na 9. jun, pa na 11. jun, pomerio rok do kog Ukrajina treba da podmiri ceo iznos duga, kada se prelazi ili na avansno plaćanje gasa ili prestanak snabdevanja. Dve strane su se složile da dotle ne predaju spor na arbitražu sudu u Stokholmu, kako je ranije bilo najavljivano, pošto bi za Ruse to značilo odlaganje roka za naplatu dugova, Ukrajince bi lišilo gasa, a Evropljane koštalo problema sa snabdevanjem.

Ukrajinski ministar energetike Jurij Prodan se u pregovorima ponašao kao veliki dužnik koji je zapravo poverilac i na ruski predlog da gas za Ukrajinu bude jeftiniji na osnovu smanjenja njihovih izvoznih carina, odgovarao je da će tako Ukrajina ostati talac ruske vlade koja taj popust može ukinuti kad hoće i tražio cenu od 286 dolara.

700 TANKERA TEČNOG GASA

Evropljani su, kako izgleda, navodili Ukrajinu da njihovim parama plati dug »

Rusiji i da prihvati evropsku cenu gasa, istovremeno su "politički" podgrejali dugo tinjajući spor o tome da li je "Južni tok" nesaglasan sa Trećim energetskim paketom i tako je ukrajinska kriza počela da plavi i nas u Srbiji.

To je u Rusiji tumačeno kao ucenjivanje i kao uvođenje novih sankcija (predstavnik Rusije u EU Čižov), kao pokušaj Evropljana da pojačaju pregovaračku poziciju Ukrajine i kao rezultat namere Amerikanaca i Evropljana da preuzmu ili zakupe na lizing ukrajinske gasovode, nakon što ukrajinski "Naftogas" bude reformski podeljen na pet preduzeća, što će ga, po agenciji Fič, oslabiti. Eliminacija "Južnog toka" bi povećala isplativost tog gasovoda i povećala prihode kolabirajuće Ukrajine.

Iz evropske komisije za energetiku su u tom kontekstu dolazile različite "političke" izjave, pa i ona sekretara za energetiku Gintera Etingera, koji učestvuje u pregovorima Rusije, Ukrajine i EU u Berlinu, o tome da sporazum o "Južnom toku" neće biti sklopljen ako Rusija ne prizna vladu u Kijevu. V.d. premijera Ukrajine Arsenij Jacenjuk je pozvao Evropsku uniju da blokira projekat "Južni tok", uveravajući da je tranzit preko Ukrajine pouzdan.

Spekulisalo se o tome da sin potpredsednika SAD Džoa Bajdena radi u nekoj ukrajinsko-američkoj naftnoj kompaniji. Amerikanci, koji još od Reganovog doba ponavljaju da Evropa treba da smanji zavisnost od ruskog gasa (koji Moskva Evropi inače nije ukidala ni u doba najžešćeg hladnog rata) aktivno su koristili nastalu krizu varirajući dve poruke: Da Rusija ne sme da koristi gas kao sredstvo političkog pritiska i da na Rusiju mora da se izvrši i ekonomski pritisak (sankcije, političko-ekonomski pritisak) zbog Ukrajine. Radili su uzgred na otvaranju "koridora" za prodaju svog tečnog gasa, ali, s obzirom na infrastrukturu koja za transfer tog gasa mora da bude izgrađena (flota za prevoz, postrojenja za pretakanje, redukciju pritiska itd...) teško da je to bila ozbiljna dogledna alternativa za Evropu, što je, uostalom, otvoreno primetio čak i "zavezani" Barozo.

Evropa je u 2013. potrošila oko 541 milijardu kubnih metara prirodnog gasa, a od toga je 161,5 milijardi kubnih metara ili 30,07 odsto bio uvoz iz Rusije, što je bio novi rekord "Gazproma", u međuvremenu, pet puta izvođenog pred razne antimonopolske komisije. "Južni tok" treba da obezbedi 12 odsto gasa u EU i da zadovolji potrebe 38 miliona stanovnika sa juga kontinenta. Njegov kapacitet od 63 milijarde kubnih metara godišnje se meri kapacitetom 700 tankera tečnog gasa ili 400 naftnih tankera tipa "aframaks".

GRAĐANSKI RAT: Proruski borac u Luhanskoj oblasti
foto: AP Photo

ČEDO KRIZA

"Južni tok" je "čedo" mnogih ranijih ukrajinsko-ruskih gasnih kriza, a oko njega su se i pre najnovije ukrajinske eskalacije prelamali razni ekonomski i geostrateški interesi. Na zahtev Evropske komisije za usaglašavanje bilateralnih sporazuma za izgradnju "Južnog toka" sa normama Trećeg energetskog paketa, ruska strana je ranije odgovarala zahtevima da "Južni tok", o kome su osnovni ugovori zaključeni 2008, bude isključen iz "treće-energetskih pravila" donetih 2009. Naša predstava kaže da je tako iz paketa isključen i rusko-nemački "Severni tok". Da to nije sasvim tako, videlo se i iz jedne ruske ljutite reakcije iz koje zapravo proizilazi da "Severni tok" koji prolazi ispod Baltičkog mora kroz međunarodne vode, jeste izuzet iz "paketa", ali da to nije slučaj s njegovim kontinentalnim "nastavkom", gasovodom "Opal" između Grajfsvalda do Olbernhaua koji tu novu transbaltijsku magistralu spaja s ranije izgrađenim nemačkim kapacitetima. Vlasnici "Opala" ("Gasprom" i "Vinteršel") mogu da koriste samo 50 odsto propusne moći tog gasovoda koja iznosi 36 milijardi kubnih metara gasa, a ostalo moraju da daju drugim trgovcima gasa. Putin je, na primer, na Petrogradskom ekonomskom forumu veoma oštrim rečima podsećao i na to kako Rusija i Nemačka pokušavaju da postignu da "Opal" bude izuzet iz Trećeg energetskog paketa EU.

"Daju mogućnost da se koristi samo 50 odsto. Zašto? Kakva glupost? Ovo je besmislica. Mi smo uložili milijarde dolara u izgradnju, doneli resurse na teritoriju Nemačke, a tamo možete držati samo 50 odsto? ...Ako i dalje budemo imali bilo kakvih problema i sa 'Južnim tokom', a Brisel stalno podmeće klipove pod točkove ovom projektu, mi ćemo razmotriti druge opcije u zemljama koje nisu deo Evropske unije. EU će dobiti samo još jednu tranzitnu zemlju...." Nije ni u dalekim naznakama nagovestio kakve bi to druge opcije uopšte mogle biti.

Posle neuspelih pregovora o "Južnom toku", Rusija je početkom 2014. zatražila i arbitražu Svetske trgovinske organizacije. Procedura arbitraže u STO predviđa da se najpre vode bilateralni pregovori, a ako oni ne uspeju, određuju se arbitri koji presuđuju.

Pregovori EK i Rusije o "Južnom toku" su s porastom napetosti oko Ukrajine zamrznuti na visokom nivou, ali su početkom 2014. ipak održane najmanje dve runde razgovora na tehničkom nivou. Onda su iz Brisela došli prigovori da Rusija, osporavajući Treći energetski paket u Svetskoj trgovinskoj organizaciji, zapravo podriva osnovu za nastavak pregovora.

BITKA ZA JUŽNI TOK: Ginter Getinger i Aleksej Milev foto: FoNet

foto: Reuters

Vesti su, u međuvremenu, govorile da se planiranim tempom nastavlja izgradnja 900 km podmorskog dela "Južnog toka", koji EK zapravo i nije mogla da ospori jer se nalazi van njene jurisdikcije. Kompanija "Severstalj" (u Ižorskom metalurškom zavodu) i nemačka kompaniji EUROPIPE, počele su 15. aprila proizvodnju cevi za prvu od četiri niti tog gasovoda. "Gasprom" je saopštio da će snabdevači za drugu nit biti japanski konzorcijum Marubeni-Itochu i Sumitomo (40 odsto), i ruske "Objedinjena metalurška kompanija" (35 odsto) i "Severstalj" (25 odsto).

Italija, zbog čijeg je snabdevanja zapravo i pokrenut projekat "Južni tok", a čiji konglomerat ENI ima 20 odsto akcija u preduzeću za izgradnju "Južnog toka" Saut Strim Transport *B.V.* ("Gasprom" — 50 odsto, nemački "Vinteršel" i francuski EDF — po 15 odsto) nije se oglašavala. Italija je inače treći uvoznik ruskog gasa posle Nemačke i Turske – troši 25,3 milijarde kubnih metara gasa godišnje.

"Južnom toku" se, u međuvremenu, pridružio austrijski OMV, čiji je direktor Gerhard Rojs, 29 aprila 2014, s direktorom "Gasproma" Aleksejem Milerom potpisao Memorandum o namerama koji se tiče realizacije dela gasovoda "Južni tok" na teritoriji Austrije kapaciteta 32 milijardi kubnih metara gasa koji do Baumgartena treba da dođe krakom kroz Mađarsku, u kojoj je pokrenuta procedura teritorijalnog planiranja i studije uticaja na životnu sredinu, kako je 14. maja saopštio mađarski premijer Viktor Orban.

NAJSLABIJA KARIKA

Jačim igračima niko tu nije javno prigovarao, ali su evropski činovnici napipali jednu od slabijih karika i na obali Crnog mora sačekali u krizama tradicionalno lako prevrtljive Bugare koji su s Rusijom 2008. izboksovali povoljnije uslove nego Srbija, a sada se pokazali podložnim na pritiske.

Brisel je zapravo više osporavao jedan bugarski tender, nego "Južni tok" – osumnjičio je Bugarsku da je privilegovala kompaniju "Strojtransgas konsorcijum". To preduzeće su formirali ruski "Strojtransgas" i bugarski "Gasprojekt Jug AD". Na tenderu je učestvovalo 11 kompanija iz Austrije, Belgije, Bugarske, Rumunije, Indije, Italije, Švajcarske i Japana.

Ono što je Briselu možda najdirektnije bolo oči je fakat da je "Strojtransgas" deo grupe STG, čiji je krupni akcionar "Gasprombanka" (20 odsto akcija), a osnovni akcionar (63 odsto) kompanija "Volga grup", koju kontroliše biznismen Genadij Timčenko, protiv koga su SAD u martu, okarakterisavši ga kao pripadnika užeg kruga oko Putina, uvele sankcije – a EU, nije.

Posle susreta ministra ekonomije Bugarske Dragomira Stojneva s evropskim komesarom za energetiku Ginterom Etingerom, Evropska komisija je Bugarskoj malo zapretila, Sofija je tvrdila da ne namerava da odloži početak izgradnje gasovoda u leto 2014, ali nakon što je EK u sredu, 4. juna, oštrije reagovala, bugarski premijer Plamen Orešarski saopštio je u nedelju, 8. juna, nakon susreta sa grupom američkih senatora među kojima je bio i republikanac Džon Mekejn: "Primili smo zahtev od Evropske komisije, nakon čega sam naložio suspendovanje radova..." Kremlj je saopštio da nema informacije o tome i da je rano za komentar... "Gasprom" je ćutao. Ministar energetike Bugarske Dragomir Stojnev je 9. juna malo razvodnjavao poruku: "Sva tekuća pitanja će biti rešena, i realizacija projekta će biti obnovljena..."

Povodom saopštenja da Bugarska suspenduje radove na "Južnom toku" u Srbiji, koja na to sve veoma malo može uticati, čula se uobičajena kakafonija izjava zvaničnika.

Potpredsednica vlade i ministarka građevinarstva, saobraćaja i infrastrukture Zorana Mihajlović, u ponedeljak, 9. juna: "Bugarska je čvorište, pa samim tim, dok se ne okončaju razgovori Bugarske sa Briselom i Evropske unije sa Rusijom, i mi stojimo..." Ruski mediji su to protumačili kao odustajanje Srbije i podsećali da je generalni direktor "Srbijagasa" Dušan Bajatović, prema sajtu "Gasproma", 22. maja obavestio zamenika predsednika "Gasproma" Aleksandra Medvedeva o tome da je tender za projekovanje i izgradnju "Južnog toka" u Srbiji za izbor izvođača praktično završen.

Utisak su istog dana popravljali potpredsednik vlade i ministar spoljnih poslova Ivica Dačić i premijer Aleksandar Vučić koji je rekao: "Takvu odluku treba da donese Vlada koja nije zasedala. Za nas sve teče prema planiranom projektu. Voleo bih da postoji više strpljenja i više razumevanje za donošenje odluka kakva je ta..." ¶

MILAN MILOŠEVIĆ

Nije šija nego rat

Zašto Zapad izbore održane usred građanskog rata u Siriji naziva "demokratskom farsom", a izbore u Egiptu u kome vlada vanredno stanje ocenjuje kao "poštene", i kako je ukrajinska kriza bacila u drugi plan dešavanja na Bliskom istoku

DEMOKRATSKA ŠARADA: Bašar el Asad; Abdul Fatah el Sisi

Od septembra prošle godine, kada su Sjedinjene Američke Države odustale od gromoglasno najavljivanog napada na snage Bašara el Asada, rat u Siriji je od udarne svetske vesti preko noći spao na rutinsko medijsko izveštavanje, mada intenzitet rata i stradanja ljudi nije opao. U još dublju medijsku senku sirijski sukob gurnula je kriza, potom i građanski rat u Ukrajini.

Predsednički izbori, održani 3. juna, za trenutak su ponovo skrenuli pažnju sveta na Siriju. Na tim izborima je Bašar el Asad osvojio 88,7 odsto glasova, a njegovi malo poznati protivkandidati, Hasan al Nuri i Maher al Hadžar, 4,3 odnosno 3,2 odsto. Državni mediji objavili su da je odziv birača bio 73,4 odsto, da su milioni ljudi glasali "protiv terorizma, projektila, raketa, automobila-bombi i bombaša samoubica". Nakon što su objavljeni rezultati, u Damasku je počela slavljenička pucnjava u kojoj je najmanje troje ljudi poginulo.

Šefovi država i vlada SAD, Nemačke, Japana, Francuske, Velike Britanije, Kanade i Italije, okupljeni u G7, ocenili su izbore kao sramne, navodeći da "nema budućnosti za Asada u Siriji", američka vlada nazvala je izbore "parodijom demokratije". Rusija je, pak, saopštila da su posmatrači iz više od 30 zemalja, uključujući Iran, Rusiju i Venecuelu, utvrdili da su predsednički izbori u Siriji bili fer, slobodni i transparentni.

Asadovi protivnici, i inostrani i domaći, tvrde da je narod glasao iz straha, redovno dodajući da su izbori održani na samo 40 odsto sirijske teritorije koju kontroliše vlada, kao i među sirijskim izbeglicama u Libanu, a ne na "ogromnim delovima severne i istočne Sirije koji su u rukama pobunjenika". Na osnovu toga bi se dalo zaključiti da veći deo zemlje kontrolišu pobunjenici, ali "ogromni delovi severne i istočne Sirije" mahom su pustinje i polupustinje, slabo naseljene. Asadove snage su od početka godine izvojevale nekoliko značajnih pobeda, kao što je zauzimanje Homsa, iz koga su se pobunjenici povukli na osnovu dogovora sklopljenog pod pokroviteljstvom Ujedinjenih nacija, u čemu su učestvovali i iranski pregovarači.

Detalji dogovora, po kome je režim dozvolio pobunjenicima da se povuku sa lakim naoružanjem, a pobunjenici su zauzvrat popustiti svoju blokadu u dva šiitska sela i oslobodili deo zarobljenika, osvetljavaju prirodu mrcvarećeg rata u Siriji, u kome se godinama opsedaju i iz ruke u ruku prelaze sela, gradovi, pojedini kvartovi, uz teška stradanja. Korišćenje hemijskog oružja, koje je bilo izgovor za umalo realizovan napad zapadnih saveznika na Siriju, gotovo niko više ne pominje, ali je konvencionalnog oružja očigledno dovoljno za nastavak klanice.

UŽAS BEZ KRAJA

U dosadašnjim sukobima poginulo je, prema podacima sirijskih opozicionih grupa, oko 160.000 ljudi. Broj ubijenih je verovatno preteran, ali razmere stradanja u Siriji su stravične. Zamenica generalnog sekretara Ujedinjenih nacija za humanitarna pitanja Valeri Amos upozorila je da je za oko 9,3 miliona ljudi u Siriji potrebna humanitarna pomoć. Prema podacima UN, više od 240.000 ljudi i dalje je zarobljeno u oblastima koje opkoljavaju vladine trupe, ali i opozicione grupe džihadista, sa malo ili nimalo hrane, struje, lekova. Savet za ljudska prava UN objavio je izveštaj na koji način vladine, "a verovatno i opozicione grupe", vrše žestoke napade na civile, o sistematskom ubijanju, mučenju, silovanju i zločinima protiv čovečnosti, povećanju seksualnog i svakog drugog nasilja nad decom.

KULISA SIRIJSKIH IZLOGA: Grad Alepo
fotografije: AP Photo

Uvođenje drakonskog oblika šerijatskog zakona, otmice i ubistva, svakodnevica su na teritorijama koje kontrolišu ekstremne pobunjeničke grupe. Sastavni deo sveopšteg krvoprolića su i sukobi među ustanicima, uz bizarna savezništva, pa se radikalna ekstremistička Islamska država Iraka i Levanta bori protiv isto toliko ekstremnog Al Nusra fronta, uz koji su "umereni pobunjenici". Šef operacija Crvenog krsta za Bliski istok Robert Mardini kaže da su "razmere sukoba u Siriji bez presedana".

Novi/stari predsednik Sirije Bašar el Asad proglasio je opštu amnestiju na sve počinjene zločine, te u kontekstu "društvenog oproštaja i nacionalne kohezije poziva na suživot", stotine zatvorenika pušteno je iz zatvora u čast "obeležavanja reizbora", ali su oproštaj i suživot podjednako daleko kao i pre izbora.

Velike sile su zabavljene nadmetanjem oko Ukrajine, Sirija je u drugom planu, ali pomoć u opremi i oružju obema stranama i dalje stiže od saveznika (pobunjenicima od SAD, Turske, država oko Persijskog zaliva, Asadu od Irana i Rusije), što obećava nastavak rata kome se kraj ne nazire.

ISTO, ALI DRUGAČIJE

Predsednički izbori u Egiptu održani su 26. maja. I na tim izborima je, kao i u Siriji, pobednik bio poznat pre nego što su počeli. Bivši vrhovni komandant vojske Egipta Abdul Fatah el Sisi osvojio je 96,91 odsto glasova, uz izlaznost od 47,45 odsto. Sisijev jedini suparnik, malo poznati levičar Hamdin Sabahi, dobio je 3,8 glasova.

Od strane vodećih zapadnih vlada ipak se nisu čule ocene poput "demokratske farse", koje su propratile pobedu Bašara el Asada. Deluje kao da je ukrajinska kriza tim vladama bila dobrodošao izgovor da se egipatskim izborima bave što manje. Nelagodno, u pola glasa, zapadni zvaničnici saopštili su da je nepravilnosti na izborima bilo, ali da će sarađivati sa novim predsednikom i novom vladom, pozivajući ih da nastave reforme. Jedna od zamerki odnosila se na produžavanje glasanja za još jedan dan zbog "nepovoljnih vremenskih prilika i visoke temperature", kako su objasnile egipatske vlasti, mada je bilo jasno da se glasanje produžava zbog slabog odziva birača.

No, da je to bila jedina nepravilnost, nelagodnost među Sisijevim zapadnim saveznicima ne bi bila tako velika. Trebalo je ipak oćutati sve ono što se dešavalo u prethodnih jedanaest meseci pre izbora, od kada je Mohamed Morsi srušen vojnim pučem i maršal Sisi preuzeo vlast, koju je formalno označavala prelazna vlada koju su vojska i on postavili. U tih jedanaest meseci vojska i policija su brutalno slamale pobunu Morsijevih pristalica, u uličnim obračunima stradalo je više od 1400 ljudi, najmanje 15.000 je zatvoreno, stotine su osuđene na smrt u masovnim procesima bez presedana. To ćutanje je razumljivo kada se zna da su vojska i Mubarak ranije, a El Sisi danas garanti mira sa Izraelom i savezništva Egipta sa Sjedinjenim Američkim Državama, što je dovoljno da mu se oprosti sve što u zemlji radi.

El Sisi je posle izbora istakao da su prioriteti njegove vlasti "promovisanje istinskog nacionalnog jedinstva koje će zadovoljiti sve Egipćane, smirivanje i uključivanje mladih naraštaja u zajednički projekat". Da od svega pomenutog neće biti ništa govori i to što je Sisi odbacio svaku mogućnost pomirenja s Muslimanskim bratstvom, koje je proglašeno terorističkom organizacijom i zabranjeno. Sisijeva teška ruka pada i na one koji nisu islamisti, a hteli bi više slobode, poput levičarskih organizacija i mladih koji su učestvovali u rušenju Mubaraka pre tri godine. "Težnje za slobodom mogu da ugroze nacionalnu bezbednost i odlože privredni oporavak", objasnio je novi predsednik Egipta.

Na ulicama Kaira Sisijeve pristalice proslavile su njegovu pobedu, uz tvrdnju da je osvojio više glasova nego Morsi ili bilo koja politička snaga posle revolucije 2011. godine, što je tačno. Tačno je, međutim, da je Sisi i pored propagande koja je radila isključivo za njega i uterivanja straha osvojio mnogo manje glasova od 45 miliona, koje je najavljivao kao dokaz da je ogromna većina naroda uz njega. Muslimansko bratstvo, sa druge strane, kaže da je izbore bojkotovalo 52 posto birača, ubrajajući sve one koji na izbore nisu izašli u Sisijeve protivnike. Čini se, ipak, da je slaba izlaznost najpre pokazala da je preovlađujuća atmosfera u Egiptu odraz izneverenih nada u bolje sutra, koje su nabujale posle rušenja Mubaraka 2011. godine.

Posle izbora, rovovi iskopani među ljudima u Egiptu verovatno će biti još dublji. Suđenje Mohamedu Morsiju još uvek traje, a kada se pogledaju optužbe i ono što se na suđenjima njegovim pristalicama do sada dešavalo, smrtnu kaznu će teško izbeći. To će dodatno radikalizovati njegove pristalice. Uz propalu ekonomiju, Sisija i vojsku koji vladanje gvozdenom rukom promovišu kao jedini metod, "zajednički projekat bolje budućnosti" koji je pominjao novi predsednik Egipta deluje realno koliko i "siguran put ka Evropi", koji je Ukrajincima obećao novi predsednik države Petro Porošenko, ili koliko i "nacionalna kohezija" o kojoj je pričao Bašar el Asad. ¶

MOMIR TURUDIĆ

Odlomak iz knjige *Samo bogovi mogu obećati* (Geopoetika, 2014)

I dečak može obe

Dvadeseto svetsko prvenstvo u fudbalu počinje u Brazilu u četvrtak, 12. juna. Savršena lektira za njegovo praćenje jeste knjiga Bože Koprivice *Samo bogovi mogu obećati*, objavljena nedavno u izdanju "Geopoetike". "Vreme" je o prvom izdanju ove "megažanr knjige", koja je istovremeno i esej i autobiografija i intimni vodič kroz istoriju svetskih fudbalskih prvenstava, a koje je objavljeno 2010. u izdanju zagrebačkog "Ljevka", već pisalo ("Sve jeste ako voliš", "Vreme" broj 1025). Novo izdanje Koprivičine knjige je prošireno i dopunjeno poglavljem iz koga, preporučujući je čitaocima, donosimo odlomak

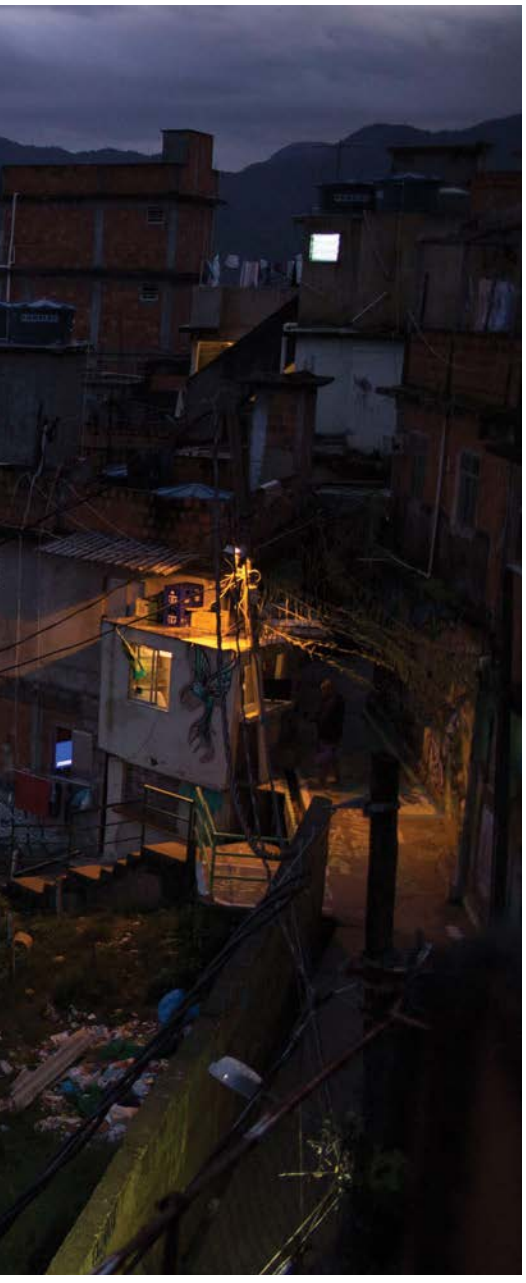

RIO DE ŽANEIRO, FAVELA SANTAGALO, JUN 2014: Dečak igra lopte
foto AP photo

ćati

Piše: **Božo Koprivica**

Na Svetskom prvenstvu uvek navijam za Brazil. Mađarska je prešla u san, u lare sa Mansarde. U vreme Svetskog prvenstva taj moj, kako bi ovi pametni rekli, brazilski identitet dostiže najvišu tačku. Koliko imam tih identiteta, ha, ha..., irski i crnogorski, golootočki i nikšićki, grudobolni i beogradski, ulični i šizofreni, fudbalski i dečački, likovni i prijateljski, mađarski i filmofilski, citatni i vestern-identitet, levičarski i mediteranski, jugoslovenski i pozorišni, identitet španskog borca i košarkaški... Ovako može u nedogled... samurajski i petrogradski, suicidni i partizanski, sumatraistički i identitet gluvarenja, identitet fusnote i sinkope... lenjingradski i dubrovački, carodušanski i očinsko-drugarski... Moj haos u glavi nema suncobran. Navijam za Brazil i navijam za jugoslovensku Republiku Bosnu i Hercegovinu (pozdrav Safetu Sušiću i Ivanu Osimu) i jugoslovensku Republiku Hrvatsku (pozdrav Zvonimiru Bobanu i Davoru Šukeru).

Poslednji put Brazil je bio *prvak sveta* u Južnoj Koreji i Japanu, 2002. godine. To prvenstvo osvojio je Ronaldo, s osmehom kao sunce, sunce i mesec, i očima kao pucad crnog grožđa. Mirne oči, duboke kao vir. Hitar kao tigar i jak kao bizon. S tehnikom kao Tostao. Dao je sve golove za Brazil u polufinalu i u finalu. Dobro, bili su tu i Rivaldo, u velikoj formi, i mladi Ronaldinjo i Kafu. Trener Skolari, njegova je nervna kilometraža ogromna, pobednička. Ofanzivna.

Brazil je bio prvak sveta na četiri kontinenta: u Evropi, Švedska, u Južnoj Americi, Čile, u Severnoj Americi, Meksiko, SAD, u Aziji... Brazil je pobeđivao u finalu 5 : 2, 3 : 1, 4 : 1, 2 : 0 i... i jednom je bilo 0 : 0. Finale sa Italijom, SAD, 1994. Mala fusnota: među 22 igrača Brazila bio je i mladi Ronaldo. Savezni kapiten Pereira, nastavnik fizičkog vaspitanja, *bolje* kondicioni trener nije imao ni hrabrosti ni sluha da u tim uvede dečaka Ronalda, bio bi to refren iz 1958, kad je Feola u Švedskoj uveo Pelea.

Kakav bi to bio karneval (strelaca), Romario i Ronaldo. Kapiten Brazila, 1994, bio je Karlos Dunga. To finale zapamćeno je po promašaju Roberta Bađa. Promašio je odlučujući penal u finalu Svetskog prvenstva. Pamtim to prvenstvo i zbog pobede Brazila nad domaćinom, na Praznik nezavisnosti SAD, 4. jula.

Prvenstvo sveta 2010. godine bilo je prilika da Brazil osvoji titulu i u Africi.

(...)

Pun mesec sad je moja senka. I senka je prebivalište. Ili predstoji mi nesanica duga kao Mlečni put. Duga od juna 2010. do juna 2014. I Brazil na Svetskom prvenstvu u Brazilu. I nesanica, nesanica i tišina, tišina kao kad neki Bog spava... i, koliko lepih ženskih lica, lice Irene Papas kao Elektre na čelu ženskog hora u grčkoj tragediji posle finala Urugvaj–Brazil, 16. jula, 1950... Navijaću za Brazil, kao i uvek, samo Brazil je domaćin, a domaćin ima blagu naklonost. To ne volim. Brazil je navikao da bude prvak u tuđini. Brazil mora pobediti *tu* tišinu sa Marakane 1950. Miris tišine je tako star i tako mlad. Jer mi jesmo gde nismo. Ko je pobedio, ko pobedi tišinu ide u večnost. Odavde do večnosti. Jedini pravi put Brazila je povratak romantizmu. Povratak fudbalu iz mahala, dvorišta, favela, s livada, sa dlana, sa trga, iz ulice, sa plaže, iz portuna. Jer više vredi biti dete nego razumeti svet. Povratak radosti, ili Česlav Miloš Tadeušu Ruževiču:

U radosti saglasni su svi intrumenti.
Kad pesnik ulazi u vrt zemaljski.
Četiri stotine plavih reka radilo je
za njegovo rođenje, i svilena buba
za njega je ispredala svoja blistava
gnezda.
(...)
On ima dom u igli bora i u kriku srne,
(...)
Časovnik ne meri njegove pesme.
Eho.
Kao u unutrašnjosti školjke
drevnost mora
nikad ne prestaje
(...)
Srećan je narod koji ima pesnika
i koji u svojim teškoćama
ne korača ćutke

Verujem da će Skolari (već je bio prvak sveta) probuditi brazilske vulkane, »

ponornice krvi. Brazilci igraju kod kuće, ali za karioke kuća nije kod kuće, kuća je na dugi. Tamo, tamo je pehar za svetskog prvaka.

Do duge dođu samo dečaci, dođe dečak.

Ostala je još Argentina, sa Maradonom kao saveznim kapitenom i mladim Mesijem. I Argentince u četvrtfinalu dočekala je Nemačka. Te noći igrali su Švajnštajger i, pre svih, mladi Tomas Miler igrali su kao što su nekad igrali Fric Valter, ili mladi Bekenbauer i Gerd Miler. Mesi je bio bled, nestao je u boji izbledelog mastila, nestao je u boji plavo-belih argentinskih dresova. Nemci su *smrtno* ranili tigra, 4 : 0.

Prvenstvo u Brazilu je poslednja šansa za Mesija da pokaže da je najbolji igrač na svetu. Samo se na Svetskom prvenstvu postaje najbolji igrač na kugli. Jedino ako nisi bio, ako nisi Džordž Best, koji je (i) hitroj vodi mogao reći: Ja, jesam.

„Mi smo Afrikanci", napisao je jedan od najmudrijih Španaca u dvadesetom veku. Mislio je na arapski, afrički uticaj u španskoj tradiciji. O tome ima knjigâ za jednu veliku biblioteku. I Miloš Crnjanski piše o tome u putopisu „U zemlji toreadora":

„Skoro cela Španija, visoravan je od 800 m nadmorske visine. Zimi u njoj noći su, katkad sibirski hladne, ali leti osobito u kamenitoj Kastilji i afričkoj, peskovitoj Murciji, dani su saharski vreli... U tim predelima suva žega nepodnošljiva je. To je vreme kada španska zemlja kao glina puca i ima modru i crvenu boju, kao neka beskrajna zažarena peć. Tada španski seljak postaje onaj ćutljivi, tvrdi čovek, što kao senka stoji u blesku sunca...

Kordoba je bila grad Turdula, pre Rimljana, pa sedište kalifata Zapada. Sva bela kao neka varoš nad pustinjom, ležala je sad na Gvadalkiviru kao u snu... Kažu da je odaliska Abdurahmana III uzviknula jednom zagledana u tu varoš, u treptavoj svetlosti: „Oh, kakva bela igračica u zagrljaju Etiopljanina!" Danas, pod tim gradskim zidinama, u tišini, tiho se čuje, kada neko prođe, zujanje žica na gitari...

Nad cvećem i nad ženama, međutim, zanosi tuđinca koji dođe u Kordobu neizmerna lepota mošeje u Kordobi, koja je, posle one u Meki, najveća među svim džamijama arapskim a pretvorena u hrišćansku katedralu. Revanš za Aja-Sofiju u Carigradu...

Kadiz, jedna od najstarijih varoši na Atlantiku španskom, čeka kao neka afrička varoš. Bajron uzvikuje naš vođ, zabeležio je da su gospođe u ovoj varoši nauporedive...

Gotje je pisao da je ono što se u njegovom zavičaju zove svetlošću, samo žižak noćni nad posteljom jednog bolesnika, kad se uporedi sa suncem nad Kadizom. Najlepše je rekao o Kadizu španski narod: Kadiz je, kaže, srebrna činija...

Kada smo najposle prilazili Granadi činilo mi se zaista da prilazim snu... Hotel, Alhambra... Tišina i odmor u dvorani od kamena što se naziva odajom poslednjih Aberasenaža, ima snagu hipnoze. Zagledam šedrvan napolju, na Suncu, u hladu odaje kao priču iz Hiljadu jedne noći. Premišljam tu istoriju o pokolju poslednjeg ratničkog plemena nesretnih Mavara u Granadi. Jedan među njima bio je, kažu, ljubavnik žene vladareve, i zato su posečeni svi muškarci te porodice.

Tu, gde sedim, u taj čanak fontane tekla je njihova topla afrička krv...

U Alhambri svet se učini san..."

„Mi smo Afrikanci", ne znam da li su igrači Španije mislili o tome da u njima kôla i neka kap arapske krvi, i da li je to dobar znak pred Svetsko prvenstvo u Južnoj Africi.

Ali znam da je među njima bio mladić koji je verovao da će Španija igrati u finalu. I da će on dati odlučujući, pobednički gol. I ja sam znao da će, ako Španija dođe do finala taj mladić dočekati svoj čas.

Kako sam to znao? Znao sam jer je taj igrač sa brojem 6 na dresu ostao dečak u duši. *On* uvek igra po tajnim jedinicama sluha. Njegov dribling je kao brzog smeha zubi. I zato što ima isto ime kao i dečak, moj prijatelj: Andreas. Kao moj drug iz detinjstva Andreas Sam. Sam Inijesta.

Davno je moj prijatelj napisao pesmu „Ruža: Saint-Exupéry"

Ruža ponikla među zvezdama
(...)
Ruža sa laticama od kazaljki
Ruža sa srcem dečaka
(...)
Ruža boje čelika
(...)
Ruža koju je pronašao jedan dečak
u svom srcu
Golema ruža koja je na izložbi cveća
u Johanesburgu godine 1961
dobila zlatni pehar
i aplauze
(...)
Ruža nacrtana rukom dečaka.

Tu pesmu Andreas Sam napisao je u Budimpešti 24. juna 19... Mada mislim da je ona izložba cveća bila održana te 1961, u Hamburgu. Pa dobro, Johanesburg ili Hamburg... Rez.

Uleto 1962 – bližio se kraj ferija i moj brat Vojin, boem, budio me u dva posle ponoći i vodio, pospanog, u Skadarliju. Tamo je pevala Divna Kostić, *Oči čornie*... ćerka velikog šahovskog šampiona Bore Kostića, rodom iz Vršca. Svetskog putnika. Vojin je pio vinjak „peticu", a meni je naručivao limunadu – visoke čaše od tankog stakla vitke kao balerine. Sedeo je, sam, do našeg stola, bokserski šampion Siki Gaković, španski borac, koji je boksovao jedno vreme u Parizu. Još vitak i lep, i leti u dugom grombi kaputu, pio je vlasotinačku plemenku i čuo bih, zapamtio sam kako govori:

Kordoba.
Daleka i sama.
Kobila crna, velika luna,
Masline u bisagama

Mada poznam ceste
Nikad neću stići u Kordobu
Smrt me čeka
Prije no što stignem u Kordobu

Kordoba
Daleka i sama..

Kad bi Gakovića počinjalo da osvaja vino, on je govorio samo dva stiha:

Sevilja da rani
Kordoba da se umre.

Rez ili nikad neću sebi oprostiti što se nisam borio, zajedno sa Gouldom Verskojlsom (Alcázar, Viva la Republika!) kod Malage, Gvadalahare, Bilbaoa, Sentandera... Sad je rez.

Španija je na Svetsko prvenstvo došla kao evropski šampion. To je dobar tim, Vilja i Kapdevila, asovi Reala i

foto M. Milenković

PARTIZAN: Božo Koprivica na tribinama

Barselone, Navas i Tores. I savezni kapiten Del Boske, mudrac.

Ta velika zemlja, odvojena Pirinejima od Evrope u kojoj su rođeni Servantes i Bunjuel, Velaskez i Ortega i Gaset, Hose; Alfonso X i Karlo V, Gongora i Tereza Avilska, El Greko (kao da je rođen u Toledu, a ne na Kritu) i Alberti, Muriljo i njegovi dečaci-derviši, što kod Hegela jedu lubenice, De Falja i Lorka, Goja i Gaudi, Zamora i Suarez, Maćado i Himenez, Albenis i Pikaso, Belmonte i Manolete, La Pasionarija i Almodovar, Gento i Amansio, Vives i Dali... Španija je zemlja u kojoj Sunce ne ide na počinak. *Zemlja drevna, žiška i bola, zemlja dubokih studenaca* na šampionatima sveta, igrala je samo jednom u polufinalu, daleke 1950. u Brazilu. Rez.

U leto 1958. prelistavao sam neku malu istoriju umetnosti i zaljubio se u devojčicu duge plave kose, tužnih očiju s ružom koja gasne na usnama. Bila je okružena patuljcima. Nekako sam shvatio da to nju taj visoki čovek sa paletom slika. I želeo sam da je nekako izbavim iz te odaje. Nisam joj znao ni ime. Naći ću neku godinu kasnije da je to princeza, infantkinja Margerita i da je ta slika „Menine“, čuvena slika Dijega da Silve Velaskeza. Njeni roditelji Filip IV i kraljica, tamo daleko u zrcalu. I u zrcalu svoj lik ugledasmo... Zrcalu detinjstva. Pa nije Margerita bila moja *prva ljubav*, bio sam zaljubljen u devojku partizanskog plemstva, Jelenu, nećaku Save Kovačevića. Imala je 25 godina, imala je momka, a ja sam imao četiri godine. Rez.

Španija je bila u grupi sa Švajcarskom, Hondurasom i Čileom. U prvoj utakmici Švajcarska je pobedila Španiju 1 : 0. Sudio je Hauard Veb. Englez, još ćemo videti tog sudiju. Gol za Švajcarsku dao je crnoputi Želson Fernandes. Buskets je na centru izgubio loptu i sevnula je kontra Švajcaraca, a pred golom Španaca lopta se odbila od Pikea pa od Kasiljasa. Damarajući vrviš, i prizor za Magrita ili Voja Stanića: Pike, i krv na slepoočnici, leži na travi, a pored njegove glave lopta, i oči Pikea, na metar, ma na metar od gol-crte, natrčava Želson Fernandes i *otkida* tu loptu u mrežu. Dva gola dao je Vilja Hondurasu, jedan polulob gotovo sa pola terena, hteo je hek-trik, ali je promašio penal. Protiv Čilea 2 : 0 za Španiju, Čile bez isključenog Estrade, Čile 1 : 2, i bilo je neizvesno do kraja. Španija je do osmine finala, ... do Portugala došla na *italijanski* način.

Pirinejski obračun dve kolonijalne sile u Južnoj Africi. Franko i Salazar, i Mendela, borac protiv svakog fašizma, koji je doneo Svetsko prvenstvo svojoj domovini. Slaba utakmica. Sredinom drugog poluvremena Inijesta odigra dupli pas sa Ljorenteom, centarforom, sve je to u minijaturi, i vez, kratak pas do Ćavija, Ćavi petom *lizne* tu loptu, kao na Piranezijevom bakrorezu, do Vilje u prazan prostor. Šutira Vilja, brani to portugalski golman, nogom, životom, a onda Vilja „iz prituke“, kako smo govorili u detinjstvu zakuca tu loptu, okrzne prečku i lopta sleti u mrežu. Portugalskog Ronalda ni to ne budi, ne žacne. To je veliki igrač za malu utakmicu. Može li Ronaldo da bude Eusebio II u Brazilu? Ne verujem, ali bih voleo. Zbog Fernanda Pesoe.

Kako je žalosno kad
čovek ne može da cveta.
Ili, ko ništa neće
slobodan je; Ko nema
i ne priželjkuje,
čovek ravan je bogovima.

Dolazi čas Andreasa... četvrtfinale, polufinale, finale. U sve tri utakmice Španija je bila na ivci ambisa. Tri puta kod rezultata 0 : 0. Prvi put, Kardoso, četvrtfinale Španija–Paragvaj. Korner za Paragvaj, u borbi za poziciju Pike vuče za ruku Kardosa, traje to, Kardoso se otrže, padaju obojica. Penal za Paragvaj. (Pike je igračina, i tip koji je u svojoj priči, ima nešto patricijsko...) Kardoso, najbolji stralac Paragvaja, daleki Ink, levak, igraju njegove zenice, bira levi ugao, i Kasiljas uhvati *živu* loptu.

Ne šutiraj penal nikad poluvisoko, ako već nisi golmana poslao na „drugu“ stranu.

Voleo bih da Kasiljas voli, ako ne voli zavoleće, haiku:

Na svetkovinu cveća
mati dovodi
slepo dete.

Pa dobro ako ne taj, onda ovaj drugi:

Tišina
list kestena
tone u blistavu vodu.

Drugi put, Kros, polufinale Španija–Nemačka. Šezdeset osmi minut, Kros plavokos, kao mladi Hardi Kriger, zamenio »

Trenkovskog. I neki tren kasnije Jansen (zamenio Boatenga), Ozil, Podolski, prolaze na brazilski način, po levoj strani. Podolski vidi kako utrčava Kros na sedamosam metara, sam, Podolski majstorski centrira, i Kros volej i, i... brani to, paradom Kasiljas. Iker Kasiljas, ili crpsti bistru vodu sa samog dna vatre. I Kros, ili sudbina prenaglo udari tačku.

Kardoso, Kros i Roben, kao rima.

Treći put, Roben, finale Španija–Holandija. Sudi Hauard Veb, Englez je sudio i *prvu* utakmicu Špancima protiv Švajcarske. Nisam zaboravio.

Ćavi Alonso slabo prima jednu visoku loptu, krade je u vazduhu, Snajder, i onda iz prve, u padu, daje pas, po zemlji između Pikea i Kapdevile. Beži Roben, odustaje Kapdevila i levo krilo ima 10, 1000 metara – pučine. Pred Robenom i tron i ponor. Izlazi Kasiljas i čeka oko mu modar plamen, plava glava.

Roben *važe* golmana Španije, Kasiljas parada u levu stranu, Roben plasira u desnu. I Kasiljas nogom, noga kao (polomljeno) krilo, ali brani, zakači tu loptu, koja se otkotrlja u korner. Treći put Holanđani promaše u finalu, titulu svetskog prvaka. Krojf, 1974, Rensenbrik, 1978, Roben, 2010. Luta, još, ukleti Holandez. U ovom našem svetu lutamo ivicom hada zagledani u lale.

Kasiljas, ili *spokojni mesec*, latice trešnjinog cveta zasipaju lautu.

Ili Kasiljas:

Duga noć. Mislim kako će sve da bude za hiljadu godina.

A ja sam pomislio, meni Kasiljas ne bi nikad odbranio penal, u detinjstvu.

Kasiljas je ostavio dečaku Andreasu da igra, da igra do kraja.

Andreas Inijesta imao je u Južnoj Africi 26 godina. Bio je igrač sa iskustvom. Ali Inijesta je jedini igrač u španskom timu koji je osvojio *apsolutnu slobodu*. Evo ga na levoj, evo na desnoj strani, evo na centru, evo na svojoj polovini igrališta. Inijesta leptir. On se kreće kao mlad mesec, osmehnut. Inijesta je ostao dečak jer je zadržao pravo na drskost, na duhovitost, na dribling. (Tehniku koja, zbog trenera, ide u muzej). Sve je to u dosluhu sa kapitenom Ćavijem, Ćavi, postojanost i mudrost tima, sa velikim očima kao na portretima Ribere, a zašto Ribere, ne znam. Inijesta traži svoj ritam, Inijesta bluz. Inijesta u driblingu kao nebo menjajuć tonove. Inijesta ili slepoočnica rumeni blesak. On je dečak jer je žedan igre, žedan kao trava. Inijesta, čista senka lepe ohole volje. Inijesta retko, gotovo nikad ne dribla na svojoj polovini polja, na centru, on tu igra jednostavno, lako, na jedan dodir. Pritaji se. Zna da je dribling najopasniji na 30-20 metara od gola. Inijesta u driblingu važe suzu, dribla kao da trči kroz narove. Inijesta *boje nara*. I, evo ga, protiv Paragvaja kao oluj, kao haiku dribling, ostavlja, na 30-25 meatara, dva Paragvajca na travi. Otresa ih sa svojih članaka. I već su još dvojica braniča Paragvaja jurnuli prema njemu, Inijesta ima levo Vilju, ali to nije dobar ugao, i on daje pas u prostor za Pedra po desnoj strani. Pas blag kao duša, šutira Pedro i pogađa stativu, lopta se odbija do Vilje, Vilja pogađa levu stativu, ide ta lopta po liniji do desne stative i ulazi u mrežu. Ovaj gol bi se svideo Velimiru Hlebnjikovu, *Bogovi, kad oni vole, na pravu meru svedu trepet vasione.*

Španija u polufinalu protiv Nemačke, Inijesta dribla u džez ritmu Lama i krene prema golu, stiže u poslednji čas Švajnštajger i izbaci tu loptu u korner. I vidim u krupnom planu kako Švajnštajger zna da je pogrešio. Ćavi izvodi korner (on izvodi sve kornere i sve kaznene udarce) ide ta lopta s jakim efeom pred gol Nojera i Pujol, u skoku kao Rodman, Rodman ili Pipen, sa osam metara, pogađa levi gornji ugao. U finalu Španija – Holandija. Do kraja finala do kraja drugog produžetka ostalo je još pet minuta.

Ali pre tih pet minuta do konca, do kraja Svetskog prvenstva o španskom piscu – filozofu koji je napisao, malo u šali, malo ozbiljno: „Mi smo Afrikanci." Migel de Unamuno. On je voleo one stihove iz *Don Kihota*:

I mada daleko u visine ode
sudbina moja, koja ne zna da šepa
Tvome se podvigu divim, slavni Kihote.

Ili onaj pasus iz VIII glave:

„Sreća vodi naše poslove bolje nego što bismo i poželeti mogli; jer vidiš li tamo, prijatelju Sančo Pansa, gde se pokazuje trideset ili malo više besnih orijaša s kojima mislim da povedem boj i svima im život oduzmem, od toga ćemo plena početi da se bogatimo, jer je ovo rat pravedan, i Bogu je veoma ugodno da se ukloni toliko zlo seme s lica zemlje."

ŠPANIJA – HOLANDIJA, FINALE, JUŽNA AFRIKA 2010: Inijesta, prijatelju
foto Reuters

Danas u vreme strašne najezde desnice u Evropi, desnice, poreklom iz pivnica Minhena (koja bi već krenula u III ili IV svetski rat, da nije vojničkog zorta, desnice koja plavi Francusku, Englesku, Mađarsku, Ukrajinu, Italiju, Austriju, Nemačku, Nemačka, *smrt je majstor iz Nemačke* je na vlasti u Srbiji), prepričaću jednu epizodu iz života Migela de Unamuna. Ukrasti iz knjige *Mišel de Kastilja*,

koju je preveo Milan Komnenić, navijač Partizana. Taj odlomak, taj fragment je primer građanske hrabrosti koja je, već odavno, iščilila nepovratno iz jugoslovenskih krajeva, kao što je nestao i dribling.

Pri kraju života Unamuno je bio rektor na čuvenom Univerzitetu u Salamanki. Kada je počeo rat, nervirao ga je antiklerikalizam anarhista, stao je na stranu nacionalista. Ali, užasnut represijom, i zločinima Frankovih pristalica povukao se u duhovnu emigraciju.

Frankisti su Devicu Pilarsku proglasili za pokroviteljku nacionalističke falange. Na njen dan 12. oktobar, 1936. na univerzitetu je održana svečana orgija. Toj ceremoniji okorelih frankista prisustvovala je donja Karmen Polo de Franko. Kažu da je bila lepa ta žena španskog diktatora. To je bio Praznik rase, praznik *moralnih vrlina* hispanstva.

Jedan od fašističkih govornika je Miljan Astrej, komandant legije, jednook, bez jedne ruke i noge, kažu da je bio bezumno hrabar vojnik. U svojoj ratničkohuškačkoj tiradi izvređao je Baske i Katalonce. Unamuno je bio rođeni Bask, ali je voleo svim srcem Kataloniju, prkosnu, na čije tle nije kročila, *u ono vreme*, nikad muslimanska noga. Onda je za govornicu stao Unamuno:

„U nekim okolnostima ćutati znači lagati. Jer ćutanje može biti protumačeno kao odobravanje...“ Rekao je da ga je uvredila priča generala Astreja – o Baskima i Kataloncima, a general ga je prekinuo rečima: „Živela smrt!“ I nastavio je mirno Unamuno: „Upravo sam čuo bolestan i bezuman uzvik – general Miljan Astrej je bogalj... On je ratni invalid. A to je bio i Servantes. Na našu nesreću, danas ima previše bogalja. Ubrzo će ih biti još više, ukoliko nam Bog ne pritekne u pomoć. Naježim se pri pomisli da bi general Miljan Astrej mogao postaviti osnove za jednu masovnu psihologiju. Invalid koji nema duhovnu veličinu jednog Servantesa obično traži olakšanje u tome da što više ljudi u njegovoj okolini bude osakaćeno. Ovaj univerzitet je hram razuma. Ja sam njegov prvosveštenik. A vi skrnavite njegove svete prostorije. Vi ćete pobediti, jer raspolažete grubom silom; ali vi nećete ubediti, jer vam nedostaje razum. Smatram da nije potrebno da vas podsećam da mislite na Španiju. Rekao sam što sam imao reći.“

U tišini Unamuno je sišao s podijuma i, držeći pod ruku Kaudiljovu suprugu, napustio dvoranu...

Ko danas ovako sme govoriti u Srbiji, u Beogradu?! U Srbiji, koja je bila *pobednik* u I i II svetskom ratu? Niko... Možda neko iz Srpske pravoslavne crkve, Srpske akademije nauka, neko iz *Politike* ili iz Crvene zvezde... Rez.

Mala fusnota, ova autobiografska knjiga mogla je nositi i naslov *Dribling na smrt*, ali tako nisu htele Iva i Jovana. Ili je njen naslov mogao biti i *Dečak može obećati*, jer i u detinjstvu ima nešto besmrtno... Kad bi mi ponestajalo daha, u ovom prokletom svetu stalno nedostaje ritma, spasila bi me lektira. Nisam ja neki sistematičan čitalac. Mnogo bih manje pročitao da nema utakmica Partizana. Kad igra Partizan, na taj dan, moram pročitati 101 stranicu najmanje. A zašto 101, to ne znam. Poslednjih, već desetleća, čitam poeziju, brže ide. Čitam ponekad (auto)biografije glumaca, reditelja, indijanskih poglavica, samuraja, partizana, kauboja... Na onim belim stranicama na kraju knjige ispisani su brojevi 1, 4, 5, 10, 14, 24, 31, 44, 89, 101... To su tragovi stihova, pasusa koje volim, koji su ušli u moju krv. Moja budna vrtoglavica, moja svakodnevna lupeštva. Dišem u citatima. U njihanju između ludila i bajki, nekako sam i došao do poslednjeg poglavlja. Do epiloga epilogâ. Veliki moj dug majstorima prevoda. Nekog od njih, ovako nasumce, neću se setiti, ali evo nekih: Branimir Živojinović, Petar Vujičić, Truda Stamać, Dragoslav Andrić, Biserka Rajčić, Todor Tošić, Branko Miljković, Ksenija Gađanski, Xenia Detoni, Tonko Maroević, Danilo Kiš, Hamdija Đermirović, Slobodan Blagojević, Jasmina Nešković, Branislav Prelević, Luko Paljetak...

„Mi smo Afrikanci“ to je slutio celo prvenstvo, u svih sedam utakmica dečak Andreas. I čekao svoj sat, svoj minut. On zna ritam, zna tajnu utroška srčanih otkucaja. Tajna je bila zapisana na njegovim prsima.

Ušao je u igru Hesus Navas, zamenio je Pedra, ušao je i Tores umesto Vilje, ili ne sećam se baš. Tores, da bi među imenima *radila* rima, u 87. minutu ušao je Fabregas. To je *produžena* rima. Ili sudbina kao rima.

Tores centrira s leve strane, Matisjen slabo odbija. Fabregas takne tu loptu i ide pas sa gimnazijskog igrališta, pas apsolutne dužine, pas u koji su stala sva mora koja su bila pod španskom krunom. Pas do Inijeste, to je na 15 metara od gola Holandije. Fabregas – Inijesta, sve je to u *rimi*, Inijesta, u *prijemu* dribla Van der Varta, i još u okretu, u sinkopi, podiže tu loptu na volej. I sve je stalo, Kugla je cela stala. Prvi put, i poslednji put umukle su vuvuzele.

Volej Inijeste ide iz rebra, iz ramena, iz kristala plućnog krila, iz broda tela, tela i duše. To je skok Nižinskog dečaka, dečaka Andreasa. Van der Vart, taj vodoskok tela gleda opružen na travi, Stekelenburg tu ne može ništa. Volej Inijeste, čista linija, dečaka Dragana Lubarde na Kalemegdanu, beskrajni horizont, *veliko plavetnilo*. Inijesta, fijesta, Španija je, prvi put, prvak sveta.

Trči dečak Andreas prema korneru, skida dres, njegove ruke kao ptice seku nebo, i ostao je u beloj majici. Na njegovim dečačkim grudima, rukom ispisano, kao na vodi: *Dani Harke je, uvek, s nama*.

Dani Harke, Gonzales, rođen 1. januara 1983. u Barseloni. Umro od srca u Firenci, u kampu Koverčano 9. avgusta 2009, gde je njegov tim bio na pripremama. Umro, dok je telefonom razgovarao sa devojkom u Španiji.

Harke je bio kapiten Espanjola iz Barselone. Harke, Inijestin drug iz detinjstva, iz ulice, zajedno su igrali u mladoj reprezentaciji Španije.

Nije na majici Inijeste pisalo ime otadžbine, ime majke, ime devojke, bilo je ispisano ime prijatelja. Jer prijateljstvo je jedini način da se, ljudski, živi.

Znao je dečak Andreas da će on dati gol u finalu, i on je spasio to bledo finale, i taj bledi šampionat.

Znao je, jer je s njim bio njegov prijatelj Harke, znao je da je prijateljstvo božanski dar. Ili prijateljstvo je put do srčanosti, do lepote.

Ne, ne, ne idem u Brazil. Hoću da sanjam snom dečaka što htede preseć srce nasred mora. Vremenu nema granice, ono je samo prelazak iz sna u san.

Noćas kiša pada tamo gde ja jesam. Ili na tvrdom tlu izgorele kuće dečak igra lopte. ¶

Noć 23. na 24. april 2014, Beograd

DOM ZDRAVLJA
Dr Ristić
Članica MEDIGROUP

MEDIGROUP

LABORATORIJA

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA

01.-30. JUN

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE
Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo brdo, 011/2693 287, www.dr-ristic.com

Srpske kompanije spremne da implementiraju nove poslovne modele

Zlatibor, 9. jun – XIV međunarodni simpozijum Symorg 2014 održan je u periodu od 6. do 10. juna 2014. godine na Zlatiboru u organizaciji Fakulteta organizacionih nauka.

Simpozijum je okupio preko 300 učesnika iz Srbije, regiona i sveta. Predavanja po pozivu održali su Thomas Boitani FitzGerald iz kompanije Victoria Group i profesori sa prestižnih evropskih univerziteta: Christian Waldstrøm, Aarhus University, Danska, Lorenzo Massa, Wiena University of Economics and Business, Austrija, i Magali Dubosson Torbay, School of Management Fribourg, Švajcarska.

U okviru ovogodišnjeg Simpozijuma, u subotu 7. juna održan je Poslovni forum sa nazivom "Novi poslovni modeli u privredi Srbije", uz učešće istaknutih eksperata iz prakse. Moderatori Poslovnog foruma bili su dr Ondrej Jaško, redovni profesor Univerziteta u Beogradu, i Milan Ćulibrk, glavni i odgovorni urednik NIN-a, a kao panelisti govorili su Luka Tomić, grad Beograd, Dušan Kaličanin, Tehnokratija, Srđan Radić, SBB, Tomislav Momirović, Mona, dr Snežana Lakićević, NIS, Ivo Radaković, VIP Mobile, Jovan Solomun, Super kartica i Božidar Aleksandrović, Vinarija Aleksandrović. Učesnici su diskutovali o poslovnim modelima svojih kompanija, strukturi vlasništva u kompanijama, izazovima sa kojima se suočavaju i načinima unapređenja poslovanja kompanija u Srbiji. "Primeri poslovnih modela menadžera kompanija koji su bili prisutni dokazuju da Srbija ima kompanije i menadžere koji su spremni da implementiraju najnovije poslovne modele i da svoje kompanije učine konkurentnim na domaćem i međunarodnom tržištu", izjavio je prof. dr Ondrej Jaško, jedan od moderatora foruma.

ZORAN STANOJEVIĆ

Posle DOS-a, DOS

Striktno gledano, DOS (Denial of Service) napad je oblik građanske neposlušnosti. U prošlosti, dok su računari bili nepovezani i retki, građanski aktivisti su nas podstrekivali da besomučno zovemo telefonski broj neke institucije sa nekim zahtevom koji je ona, iz nekog razloga ili bez njega, odbijala da ispuni, onemogućivši joj tako da se bavi bilo kakvim drugim poslom. Poziv je bio legalan oblik građanskog nastupa, iza njega su stajali živi ljudi koji su zvali sa sopstvenog broja ili iz neke govornice. Uspeh takvih akcija bio je relativan, više je bilo srdžbe zbog ometanja nego realne blokade rada.

Pojavom interneta pokazalo se da, figurativno, sve te pozive može da obavi jedna osoba. Tako što će sa računara da pošalje više zahteva nego što ciljani kompjuter može da obradi. Dakle, u teoriji opet ništa nije nelegalno, ne upadate na tuđi računar već ga samo zatrpavate zahtevima. To se lako rešava, dovoljno je da webmaster spreči pristup sa adrese koja mu dosađuje i kraj. Zato su ometači smislili novu taktiku, distribuirani napad (DDOS).

Najpre se u veliki broj slabo zaštićenih kompjutera ubaci softver koji izvršava njihove zahteve. Onda se sa svih tih računara pokrene sinhronizovana akcija. Sa 500 ili hiljadu računara kreću zahtevi više puta u sekundi. Server ljubazno pokušava na svaki da odgovori, jer su i zahtevi obično legitimni i ljubazni, samo ih je previše. U tom "odgovaranju" server se "smori" i zablokira. To zavisi od kvaliteta servera i od veličine napada. Jači serveri izdržavaju prosečne DDOS napade bez zastoja, ali svaki server ima svoje granice. Uključujući i Gugl koji je takođe umeo da poklekne pred ovakvim udarima.

Ako je softver koji koristite na svom sajtu manjkav ili jednostavno preuzet sa interneta kako bi izrada sajta bila jeftinija, onda je napadaču još lakše. Neki DOS napadi baziraju se najpre na pronalaženju slabe tačke na ciljanom serveru i onda napadnu baš nju. Tako padaju ti jači servisi, s tim da se oni relativno brzo oporavljaju, odnosno čim webmasteri utvrde šta je napadnuto pa taj deo softvera poprave. Kao kada se učvršćuje brana od poplave, tamo gde je oslabila i počinje da curi.

Konačno, postoje i kvazi DOS napadi. Kada neki manji i jednostavnije pisan sajt postane popularan u vrlo kratkom vremenu zato što je objavio informaciju koja je mnoge zainteresovala. Realni i dobronamerni korisnici u stotinama i hiljadama navale da pročitaju i sajt se "zakuca". Tu ne pomaže sva pamet inženjerska, potrebno je pretabati ceo sajt i staviti ga na bolju platformu, a za to su ponekada potrebni dani.

Na crnom tržištu moguće je za relativno sitan novac, pedeset, šezdeset dolara, iznajmiti zloću sposobnog da anonimno napadne neku slabije branjenu adresu. Kao kada platite klincu da zavitla ciglu na auto ili prozor vašeg dušmanina. Bolje čuvane sajtove provajder bolje štiti, DOS napadi su svakodnevni baš zbog svoje jednostavnosti, tako da sistem inženjeri stalno moraju s tim da se nose, uglavnom uspešno.

Ako ima dobre pouke iz ove nevesele priče o DDOS napadima na neke adrese u Srbiji i šire, onda je to da dobar internet sajt nije jeftin. Toliko o sajtovima za nekoliko stotina ili hiljadu, dve evra na kojima se drže važne informacije i podjednako jeftinim internet domaćinima (host server). Siguran sajt je mnogo skuplji, ali to ne znači da je skup sajt obavezno siguran. Pa se vi sada snađite ili ostanite u dinajlu. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).
Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

ALLONS ENFANTS DE LA PATRIE (2)

"ВАШКЕ, БУВЕ, МУВЕ И ОСТАЛА ГАМАД, СУ НАМ БИЛИ КАО 'ДОМАЋЕ ЖИВОТИЊЕ', КАО И ПАЦОВИ КОЈИ СУ НАС ОПСЕДАЛИ НОЋУ. ВЕРУЈЕМ ДА ЈЕ НА СВАКОГ ОД НАС ДОЛАЗИЛО БАР ДЕСЕТ ПАЦОВА – ОНИ СУ НАС ГРИЗЛИ НАКОН ШТО БИ ПРОЖДРАЛИ НАШЕ ОСКУДНЕ ЗАЛИХЕ ХРАНЕ"!

"ПОНЕКАД, НИСМО ИМАЛИ ШТА ДА ЈЕДЕМО НЕКОЛИКО ДАНА ЗА РЕДОМ, ЗАТО ШТО ЈЕ СНАБДЕВАЊЕ КАСНИЛО. МЕСО ЈЕ ТАДА БИЛО СМРДЉИВО, АЛИ ПОШТО СМО ЦРКАВАЛИ ОД ГЛАДИ, ЈЕЛИ СМО, ЗАПУШИВШИ НОС"...

"ДИСЦИПЛИНА ЈЕ БИЛА РИГОРОЗНА – ПОДРЕЂЕНИ СУ МОРАЛИ ДА ИСКАЗУЈУ ПОКОРНОСТ ПРЕД ОФИЦИРИМА. МОРАЛ НАМ ЈЕ БИО НА НИСКОМ НИВОУ, ИПАК, БИЛИ СМО ПРИСИЉЕНИ НА СЛЕПУ ПОСЛУШНОСТ, БЕЗ ПОГОВОРА, И ПОД ПРЕТЊОМ СТРЕЉАЊЕМ"!

"НА ПРВОЈ ЛИНИЈИ ФРОНТА, ОСЕЋАЛИ СМО СЕ КАО ТОПОВСКО МЕСО. ПОД КИШОМ ПРОЈЕКТИЛА, МРТВИ СУ ПАДАЛИ СВУДА ОКО НАС"...

"УПРКОС СВЕГ ОВОГ ДИВЉАШТВА, ПОНЕКАД ЈЕ БИЛО ПРИМЕРА СОЛИДАРНОСТИ НЕ САМО МЕЂУ НАШОМ ВОЈСКОМ, ВЕЋ И У ОДНОСУ СА ПРОТИВНИЧКОМ СТРАНОМ. ЈЕДНЕ ВЕЧЕРИ, ДОК САМ БИО НА СТРАЖИ, ПАО МИ ЈЕ КАМЕН НА ГЛАВУ"...
!
"КАМЕН ЈЕ БИО УМОТАН У ПАПИР НА КОЈЕМ ЈЕ ПИСАЛО: 'АКО ВИ ПРЕКИНЕТЕ ПАЉБУ, НИ МИ НЕЋЕМО ДА ПУЦАМО".
"ТЕ НОЋИ, НА ОБЕ СТРАНЕ СМО МИРНО СПАВАЛИ".
"НАЖАЛОСТ, ТО ЈЕ БИО КРАТАК ПРЕДАХ. КАДА ЈЕ ЗОРА СВАНУЛА, СВЕ ЈЕ БИЛО ПО СТАРОМ"
...
НАСТАВИЋЕ СЕ

Biseri

Nedavno sam gledao biografski film o Margaret Tačer *Gvozdena ledi* uprkos animozitetu koji gajim prema njoj, samo zbog toga što u njemu glavnu ulogu igra Meril Strip.

Jedna scena iz filma ostala mi je u pamćenju. U trenutku kada prihvata da postane premijer Velike Britanije, Margaret Tačer odlučuje da se prepusti stručnjacima za medije, da promeni frizuru, odrekne se šešira, promeni akcenat. Medijskim stručnjacima ipak kaže da neće da se odrekne biserne ogrlice koju je dobila na poklon od svog muža kada mu je rodila blizance. Pored toga, mislim da joj je značila i u materijalnom smislu, jer je označavala da je bakalinova kćerka uspela da se popne na društvenoj lestvici.

Ova scena iz filma podsetila me je na moju babu i njene bisere. Za nju su biseri takođe bili simbol bogatstva, ali su bili i simbol nečega drugog – suza. Biseri su svojevremeno, zbog toga što simbolišu suze, bili jedini dozvoljeni nakit za žene koje nose crninu, makar su istovremeno isticali bogatstvo i moć.

Moja baba donela je u miraz minđuše sa biserima veličine zrna graška, što je značilo da potiče iz bogate porodice, jer toliki biseri nisu bili jeftini, a veštačkih bisera nije bilo. Od mog dede dobila je na poklon i ogrlicu od ohridskih bisera. Nosila je tu ogrlicu i minđuše na prijemima, ali i kada je bila u crnini posle smrti svog sina, brata, svekra i svekrve. Kada je izbio Drugi svetski rat, biseri kao simbol bogatstva babi nisu mnogo značili. U Nezavisnoj Državi Hrvatskoj ona je bila samo Srpkinja iz Petrinje koju je svako mogao da ubije i da za to ne odgovara. Deda je uspeo da podmiti Ustaše, dobije propusnicu za Srbiju, pa je porodica pobegla za Beograd. Majka mi je pričala da je ubrzo nakon toga baba skinula bisernu ogrlicu. Nije rekla zašto je to učinila, ali majka je smatrala da je to uradila smatrajući da više nema smisla da ih nosi kao simbol svog bogatstva, jer bogatstva više nije bilo.

Ipak je do kraja rata nosila biserne minđuše. Deda je zatražio da skine i njih rekavši joj da bi Nemci mogli da je zaustave na ulici i strgnu joj ih sa ušiju. Odbila je to da učini s obrazloženjem da mora da ih nosi, jer ko zna gde može da je zatekne savezničko bombardovanje u kome može da propadne sve, a onda bi makar bisere mogla da proda.

Minđuše je skinula kada se vratila u Petrinju 1945. godine. Kuća u kojoj su živeli pre rata je bila potpuno opljačkana. U njoj se tokom rata nalazio ustaški glavni štab. Posle nekoliko dana baba je bila izbačena iz svoje kuće, koja je sada bila pretvorena u partizanski štab. Otišla je da živi kod zaove. Radnja koju je osnovao još moj pradeda bila je nacionalizovana. Jedini prihod na koji je baba mogla da računa bio je vinograd koji se nalazio na periferiji Petrinje, a koji je mom dedi pre rata bio samo hobi. Kada je došlo vreme berbe, baba je pozajmila kolica ne bi li grožđe prevezla od vinograda do zaovine kuće i pravila vino za prodaju. Kada je prvog dana berbe uzela kolica, shvatila je da će morati da ih gura kroz ceo grad, koji će posmatrati kako se jedna od nekada najbogatijih Petrinjki sama upreže da prenese grožđe. Tada je skinula i biserne minđuše.

Majka mi je ispričala da je baba ipak još dva puta nosila bisernu ogrlicu i minđuše. Prvi put kada je došla u Beograd da me vidi kada sam se rodio. Ja sam bio njeno jedino unuče i majka mi je ispričala da je, kada ju je ugledala sa biserima, pomislila da su biseri tada bili simbol njenih suza radosnica jer je dobila unuče.

Baba je još jednom nosila svoje bisere.

Moj otac bio je Srbijanac, rodom iz Aleksinca, odrastao je u Beogradu, gde se majka i udala za njega. Majka mi je pričala da je dolazilo do rasprava između dveju porodica. Srbijanci su smatrali da su "prečani" previše pozapadnjačeni, a "prečani" su uzvraćali tvrdnjama da su Srbijanci previše orijentalni. Odnosi između porodica bili su zategnuti.

Otac je umro dok sam ja još bio dečak. Majka se posle njegove smrti vratila u Petrinju, gde nas je nedugo posle toga posetila njegova sestra. Moja baba je ozbiljno shvatila ovu posetu. Kuća je bila izglancana, a baba je dočekala tetku u svečanoj haljini sa bisernim minđušama i ogrlicom. Tokom tetkine posete baba i tetka imale su samo lepe reči jedna za drugu, niko nije pominjao ni zapad ni orijent, ali se zato mnogo govorilo o mom ocu. Kada je tetka odlazila, sećam se kako su se baba i ona rasplakale, iskreno žalosne što se rastaju. Posle tetkinog povratka u Beograd majka je bila zasuta pismima u kojima su je izveštavali da tetka po Beogradu svima priča "da ju je prija dočekala sa biserima". Tetka je shvatila babinu poruku, a majka je čitajući ta pisma shvatila da biseri mogu da budu i simbol suza pomirenja.

Babini biseri danas nemaju veliku vrednost jer ih od njene smrti niko nije nosio tako da su požuteli i, kako se to kaže, "umrli". Ipak, za mene su vredni, jer simbolišu sve vrste babinih suza. Film *Gvozdena ledi* bio je povod da se setim babinih bisera, i priče i njima.

Margaret Tačer očigledno ništa nije znala o simbolici bisera. Da je znala da biseri, osim moći, pre svega simbolišu suze, ona ne bi Britaniji uradila sve ono zbog čega su toliki ljudi gorko plakali. ¶

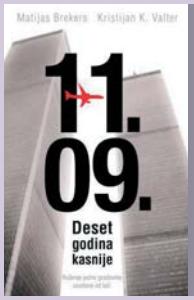
VLADAN STOŠIĆ

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. maja do 25. juna 2014.

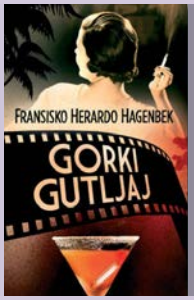
Matijas Brekers, Kristijan K. Valter:
11.09. – DESET GODINA KASNIJE

Međunarodni bestseler koji ozbiljno dovodi u pitanje zvaničnu istinu o terorističkom napadu na Svetski trgovinski centar 11. septembra 2001.

Stiv Harvi i Denen Milner:
POTPUNO OTVORENO I BEZ UVIJANJA

Duhovita i poučna knjiga poznatog komičara i „kralja ljubavnih veza" Stiva Harvija namenjena ženama, sa praktičnim savetima kako pronaći, zadržati i razumeti muškarca

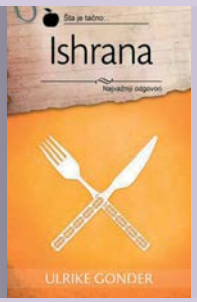

Fransisko Herardo Hagenbek:
GORKI GUTLJAJ

Na snimanju filma „Noć iguane" Džon Hjuston je Avi Gardner, Ričardu Bartonu i Elizabet Tejlor podelio zlatne revolvere sa po pet srebrnih metaka, „da se međusobno poubijaju ako baš hoće". Nakon toga usledиće misteriozno ubistvo. Prvoklasan krimić!

Ulrike Gonder:
ŠTA JE TAČNO ISHRANA

Knjiga o biološkim aspektima ishrane, o tome kakav je kvalitet životnih namirnica koje konzumiramo i da li su i koliko one zagađene

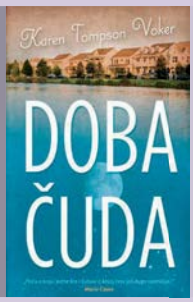
Dejvid Višart:
GERMANIK

Knjiga iz serijala o najpoznatijem antičkom literarnom detektivu Marku Korvinu, krimić čija je radnja smeštena u Stari Rim iz vremena cara Tiberija

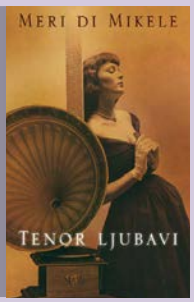
Karen Tompson Voker:
DOBA ČUDA

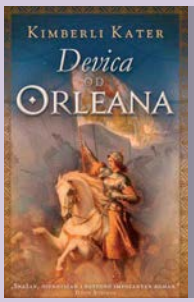
Planeta neočekivano usporava rotaciju, kraj sveta je izvestan. Usred apokalipse junaci knjige pokušavaju da sačuvaju ljudskost i nadu. Izvrstan roman!

Meri di Mikele:
TENOR LJUBAVI

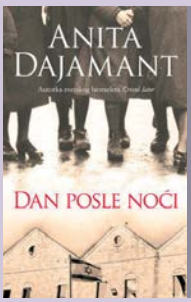
Biografski roman koji pripoveda o karijeri i ljubavima Enrika Karuza, najvećeg tenora u istoriji muzike, i verno rekonstruiše njegov život i epohu

Kimberli Kater:
DEVICA OD ORLEANA

Roman epskih razmera koji govori o Jovanki Orleanki, slavnoj ratnici i svetici iz XV veka, o moći i teretu vere i razornim posledicama slave

Anita Dajamant:
DAN POSLE NOĆI

Priča o četiri jevrejske devojke koje su preživele holokaust i posle bega iz Evrope, nadomak Izraela, sumiraju svoja životna iskustva. Od autorke bestselera „Crveni šator"

Katrin Hau:
KNJIGA LEKOVA DELIVERANS DEJN

Rasplitanje jedne porodične tajne vodi u daleku prošlost, u varošicu Salem s kraja XVII veka. Maštovit i uzbudljiv triler o salemskim vešticama

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

TELENOR BIZNIS

KADA VODITE SVOJU FIRMU, SVAKI DEO POSLA ZAVISI OD VAS

Odaberite nove biznis tarifne pakete MOJA FIRMA
i pametne telefone iz velike Telenor ponude.

Izaberite nove telefone iz **bogate Telenor ponude** uz tarifne pakete **MOJA FIRMA PREMIUM, MOJA FIRMA, MOJA FIRMA KLASIK, MOJA FIRMA START** i obezbedite sebi i svom timu efikasno i uspešno upravljanje biznisom.

Koristite još više minuta ka svim mrežama, besplatne razgovore u okviru tima, neograničene pozive u Telenor mreži, neograničen internet, pozive ka 25 zemalja sveta po istim cenama kao i za pozive u domaćim mrežama, 20GB storage prostora i 20 roming minuta ka Evropi, u zavisnosti od toga koji paket izaberete.

Biznis kontakt centar: 063 9000
www.telenor.rs

telenor
Razlika je u mreži.

Cene telefona su uz ugovornu obavezu od 24 meseca. Ponuda traje do 30. juna.

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec